

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

NIKLAS KÄRKKÄINEN JA MIIKKA METTOVAARA
SOSIAALISTEN TAITOJEN KEHITTYMINEN JOUKKUEURHEILUSSA

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2016

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Master's Programme in Education and Globalisation Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author Niklas Kärkkäinen ja Miikka Mettovaara	
Työn nimi/Title of thesis Sosiaalisten taitojen kehittyminen joukkueurheilussa			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis Pro gradu- tutkielma	Aika/Year toukokuu 2016	Sivumäärä/No. of pages 72+6
Tiivistelmä/Abstract <p>Tutkimus käsittelee ja tarkastelee joukkueurheilun merkitystä sosiaalisten taitojen muodostumisen ja kehittymisen näkökulmasta. Tutkimuksen keskiössä ovat joukkueurheilussa tapahtuvat ryhmäilmiöt ja sosiaalinen sekä vuorovaikutuksellinen kehittyminen joukkueurheilutoiminnassa. Sosiaalista kehittymistä tarkastellaan niin yksilö kuin ryhmätasolla. Tutkimusongelmana on se, että miten joukkueurheilu vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja millainen on joukkueen sosiaalinen rakenne. Tutkimuksessa perehdytään näihin tutkimusongelmiin vaikuttaviin tekijöihin ja prosesseihin. Joukkueurheilu on yhteisöllistä kasvua, oppimista ja kehittymistä. Joukkueurheilussa sosiaalinen kehittyminen on luonteeltaan vastavuoroista. Sosiaaliset dynaamiset prosessit ovat tämän tutkimuksen ydin.</p> <p>Urheiluseuroissa harrastaminen on innostavaa ja merkityksellistä toimintaa lapsille ja nuorille. Nykyisin yhä useampi lapsi ja nuori hakeutuu harrastamaan liikuntaa urheiluseuraan. Lapset ja nuoret harrastavat liikuntaa yhä enemmän urheiluseuroissa. Tämän vuoksi urheiluseurassa tapahtuvan joukkueurheilututkimuksen tekeminen ja sosiaalisiin taitoihin paneutuminen on erittäin paikallaan, sillä urheilun sosiaalista ulottuvuutta on tutkittu tähän mennessä melko niukasti.</p> <p>Liikunnasta ja urheilusta on alettu puhua elämäntapana jo 1970-1980-luvulta alkaen. Jo näistä ajoista lähtien urheiluun on alettu suhtautua yhä fanaattisemmin. Elämme liikunnan murroksessa, sillä vapaaehtoinen yhteisöllinen liikkuminen korvautuu nykyisin yhä enemmän urheiluseurojen liikuntapalveluilla. Nykyään trendinä on keskittää urheileminen tavoiteorientoituneiden urheiluorganisaatioiden piiriin, jonne yhteistoiminta, liikunnan tuomat elämykset ja kokemukset ovat siirtyneet.</p> <p>Tutkimusote on fenomenologis-fenomenografinen. Tutkimustuloksissa esiintyy tutkimusjoukon välittömiä kokemuksia ja käsityksiä. Tutkimus on toteutettu puolistrukturoidulla lomakehaastattelulla eräässä Pohjois-Pohjanmaalaisessa tavoitellisesti ja aktiivisesti toimivassa jääkiekkoukkueessa. Tutkimuksen edetessä joukkueurheilun merkitykset ja vaikutukset sosiaalisten taitojen kehittymiselle täsmentyvät ja syventyvät mielenkiintoisiin aihekokonaisuuksiin. Tämän myötä saadaan kiinnostavia, monipuolisia ja vaihtelevia tutkimustuloksia pelaajien näkökulmasta joukkueurheilun merkityksistä sosiaalisten taitojen kehittymiselle.</p>			
Asiasanat/Keywords Joukkueurheilu, sosiaaliset taidot, sosialisatio, ryhmädynamiikka, yhteistyö			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen merkitys ryhmälle	5
2.1	Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus	5
2.2	Sosialisaatio ja sosiaalinen pääoma	8
2.3	Ryhmän tunnusmerkit	10
2.4	Ryhmädynamiikka ja ryhmän sosiaalinen rakenne	10
2.5	Ryhmän kehitys	13
2.6	Ryhmässä toimiminen – vertaisryhmä ja yhteisökasvatus	15
3	Ryhmä – joukkueurheilun sosiaalinen ja kulttuurinen kenttä	17
3.1	Liikunta ja urheilu	19
3.2	Joukkueurheilu	21
3.3	Sosiaalinen kehittyminen joukkueurheilussa	22
3.4	Tavoitteellinen ryhmä	25
3.5	Tavoitteenasettelu ryhmässä	27
3.6	Ryhmän kiinteys ja yhteenkuuluvuus	28
4	Tutkimuksen toteuttaminen	30
4.1	Tutkimuskysymykset	30
4.2	Metodologia	31
4.3	Aineiston keruu	32
4.4	Aineiston analyysi	34
4.5	Luotettavuus ja eettisyys	36
5	Tutkimustulokset	39
5.1	Joukkueurheilun harrastuneisuuden tarkastelua	40
5.2	Joukkueurheilun merkitykset sosiaalisten taitojen kehittymiselle	47
5.3	Joukkuehenkeen ja joukkueen kiinteyteen vaikuttavat tekijät	53
5.4	Joukkueen sosiaalinen rakenne ja pelaajien rooli joukkueessa	58
5.5	Yhteenveto	63
6	Pohdinta ja johtopäätökset	64
7	LÄHTEET	68

1 Johdanto

Inspiraatio ja motivaatio tutkimukseen tulevat yhteisistä kokemuksista ja ajatuksista joukkueurheilun parissa. Tutkimus joukkueurheilusta ja sosiaalisista taidoista on luontainen valinta molemmille. Taustalla on molemmilla noin 20 vuoden kokemus joukkueurheilusta, pääasiallisesti jääkiekon parissa. Lapsuudessa ja varhaisnuoruudessa harrastuneisuutta ja kokemusta karttui joukkueurheilulajeista. Moninainen joukkueurheilutausta vaikuttaa laajalti meidän elämäämme. Joukkueurheilu vaikuttaa henkilökohtaiseen kasvuun ja arvoihin niin sosiaalisesti, psyykkisesti kuin fyysisestikin.

Joukkueurheilussa koetaan jatkuvasti uusia sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja vaativia tilanteita. Joukkueurheilu on yksi kasvualusta, joka koulun ohella tukee lapsen ja nuoren sosiaalista kasvua. Urheilujoukkueissa ja kouluryhmissä on molemmissa systemaattista tavoitteellista ja kasvatuksellista toimintaa, jotka liittyvät läheisesti toisiinsa. Joukkueurheilu kehittää yksilön sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja, joita tarvitaan läpi elämän. Joukkueurheilu on joillekin yksilöille hyvin keskeinen asia elämässä ja se määrittää pitkälti yksilön kasvua ja kehitystä.

Tämän tutkimuksen painopiste on joukkueurheilussa ja sosiaalisissa taidoissa. Tämä tutkimus toteutetaan suoraan pelaajien näkökulmasta. Tutkimus pohjautuu pelaajien kokemuksiin ja käsityksiin joukkueurheilusta. Siten on paikallaan heti alkuun tietää, mistä joukkueurheilussa on kyse. Joukkueurheilu on luonnollisesti urheilua, joka tapahtuu ryhmässä eli joukkueessa. Ryhmässä tulee olla ohjaaja tai valmentaja ja enemmän kuin kaksi urheilijaa, jotta voidaan puhua joukkueurheilusta. Lisäksi joukkueeseen voi kuulua muita toimihenkilöitä, kuten useampi valmentaja, ohjaaja, huoltajia, joukkueenjohtaja, rahastonhoitaja tai muita vastaavia toimihenkilöitä. Eichbergin (2004, 9) mukaan urheilulla katsotaan olevan identiteettiä kehittävä sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus. Joukkueurheilussa luodaan sosiaalisia malleja, mikä luo ”me” näkökulmaa joukkueelle. Joukkueen ja yksilöiden identiteetti muodostuu yhteistoiminnan ja sille annettujen merkitysten kautta.

Tutkimus keskittyy sosiaalisten taitojen muodostumiseen ja kehittymiseen joukkueurheilussa. Tutkimuksella haetaan vastauksia tähän tematiikkaan neljän tutkimuskysymyksen avulla. Tutkimuskysymykset käsittelevät joukkueurheilun harrastamiseen vaikuttavia tekijöitä, joukkueurheilun vaikutuksia sosiaalisten taitojen kehittymiselle, joukkuehenkeen ja joukkueen kiinteyteen vaikuttavia tekijöitä sekä joukkueen sosiaalista rakennetta ja pelaajien

jan roolia joukkueessa. Tutkimus on luonteeltaan fenomenologis-fenomenografinen ja pelaajien kokemusmaailmaan pureutuva. Tutkimuksessa on piirteitä fenomenologiasta ja fenomenografiasta, sillä tutkimuksessa esiintyy tutkittavien välittömiä kokemuksia ja myös käsityksiin viittaavia ajatusrakennelmia. Tutkimus on toteutettu Pohjois-Pohjanmaalla eräässä tavoitteellisessa jääkiekkjoukkueessa.

Tutkimus on ajankohtainen sen takia, että uudistettu opetussuunnitelma astuu voimaan syksyllä 2016. Tulevassa uudistetussa opetussuunnitelmassa (OPH, 2016) annetaan enemmän painoarvoa oppilaan omalle aktiivisuudelle ja oppimisen ilolle. Erityistä huomiota saavat vuorovaikutustaidot, yhdessä tekeminen ja kestävään elämäntapaan kasvaminen. Tulevaisuutta ajatellen opetussuunnitelman tavoitteena on kehittää laaja-alaista osaamista ja tukea kestävää kehitystä. Valokeilassa ovat myös yksilön toiminta ryhmässä ja toisia yksilöitä kunnioittava toiminta. Näitä taitoja harjoitellaan ja opitaan kouluyhteisöissä, koululuokissa ja vapaa-ajan harrastusryhmissä. Lisäksi sosiaalisista taidoista ja niiden kehitymisestä joukkueurheilun piirissä on paikallaan saada lisää tieteellistä tietoa, sillä aihepiiriä on tutkittu niukasti.

Urheilujoukkueessa toimitaan yhdessä ja tavoitellaan yhteisesti haluttuja päämääriä. Urheilujoukkue koostuu erilaisista yksilöistä ja tarkoituksena on, että ryhmä toimii vaivattomasti ja tuloksellisesti erilaisissa tilanteissa. Joukkueurheilu kattaa monenlaisia sosiaalisia tilanteita, joiden kautta yksilöt ja joukkue kehittyvät. Joukkueurheilun ajatellaan usein olevan vain sitä, että harjoitellaan, jotta voitetaan seuraava peli. Kokonaisuudessa joukkueurheilu on paljon muutakin kuin harjoittelemista ja pelaamista. Parhaimmillaan joukkueurheilu on yhdessä tekemistä ja merkityksellistä toimintaa, jonka kautta kehitytään ja kasvetaan ryhmän mukana sosiaalisesti, psyykkisesti ja fyysisesti. Joukkueurheilu on tavoitteellista kilpailutoimintaa. Joukkueurheilussa pitää huomioida, että tuloksella on merkitystä. Liiallinen kilpailu voi kääntyä joukkuetta ja yksilöitä vastaan sekä olla haitallista joukkueen toiminnalle. On oivallettava, mitä kaikkea joukkueen sisällä tapahtuu pelikauden aikana ja toimitava dynaamisesti tilannekohtaisesti.

Jokainen joukkueessa toiminut pelaaja tai valmentaja tietää, että joukkueen sisäinen yhtenäisyys ja hyvä joukkuehenki näkyvät myönteisesti harjoituksissa ja peleissä. Ryhmän kiinteys ilmenee erityisesti haastavissa tilanteissa. Esimerkiksi epäonnistuneen suorituksen kohtaaminen ryhmänä, siihen suhtautuminen ja tilanteen jälkeinen toiminta kertovat paljon

ryhmän kiinteydestä. Yhtenäinen ja kiinteä joukkue osaa myös iloita ja nauttia onnistumisista ja menestymisestä niin yksilö- kuin joukkueetasolla.

Sosiaaliset taidot ovat avainasemassa vuorovaikutustilanteissa ja yhteistoiminnallisessa työskentelyssä. Sosiaaliset taidot nähdään käyttäytymisen malleina ja niitä tarvitaan, jotta menestyään yhteistoiminnallisissa ja vuorovaikutuksellisissa tilanteissa. Sosiaaliset taidot omaksutaan mallioppimisen kautta ja ihmisen luontainen temperamentti vaikuttaa osittain sosiaalisten taitojen muodostumiseen. Sosiaalisten taitojen kirjo on valtava, sillä sosiaalisia tilanteita on käytännössä loputtomasti. Vallitseva kulttuuri ja aika vaikuttavat aina menestymiseen sosiaalisessa tilanteessa. (Laine 2005, 115–116.)

Sosiaalisista taidoista keskeisimpiä ovat sosiaaliset perustaidot. Sosiaalisia perustaitoja ovat kuunteleminen, keskustelun aloittaminen ja jatkaminen, kysymysten esittäminen, avun pyytäminen, kiittäminen, ohjeiden noudattaminen sekä taito olla toisten seurassa, ryhmän jäsenenä. Sosiaalisista taidoista hyvin tarpeellisia ovat tunteiden käsittelyn taidot. Näitä ovat esimerkiksi tunteiden tunnistaminen, ilmaiseminen ja ymmärtäminen sekä kiintymyksen ilmaiseminen muita kohtaan. (Kerola & Kujanpää 2009, 36.) Ryhmätilanteissa ja erityisesti joukkueurheilussa suunnittelutaidot ja stressinkäsittelytaidot ovat huomattavassa roolissa. Ne auttavat onnistumaan haasteellisissa ja tiukoissa tilanteissa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa liikunnalla ja urheilulla on hyvin merkityksellinen asema. Parhaimmillaan joukkueurheilu on viime vuosikymmeninä ja lähivuosina nostattanut kansallisidentiteettiä ja kohentanut kansallista yhteishenkeä. Huhta ja Nipuli (2011, 6–7) toteavat, että 1980-luvulta lähtien lasten hakeutuminen seuratoimintaan on huomattavasti lisääntynyt ja samanaikaisesti seurassa tapahtuvan liikuntaharrastuksen aloitusikä on mataltunut yhdellä vuodella syntymävuosikymmentä kohden. Voimakasta mielenkiintoa herättää lasten varhainen orientoituminen kilpaurheilun pariin, jossa korostetaan menestymistä, kilpailemista ja pääomien kerryttämistä. Karrikoiden voikin sanoa, että nykyisin lapset kiskotaan suoraan hiekkalaatikolta mukaan tavoitteelliseen seura- ja urheilutoimintaan. Kuitenkin loppujen lopuksi hyvin harva urheilija elättää itsensä urheilija-ammattilaisena aikuisena, saati sitten läpi elämän. Koulumaailmassa on jo reagoitu nykypäivän tarpeisiin tiimityöskentelyn, yhteistyön, sosiaalisten – ja emotionaalisten taitojen harjoittelemisen ja kehittämisen osalta (OPH, 2016). Lapsuudessa ja nuoruudessa omaksutut sosiaaliset taidot ja yhteistyökyky ovat jopa keskeisimpiä taitoja aikuisiällä arkielämässä. Tässä tutkimuksessa perehdytään tavoitteellisen joukkueurheilun kautta sosiaalisen kentän ja sosiaalisten

taitojen kehittymisen ytimeen. Tämä tutkimus on tehty ensisijaisesti liikunta- ja urheiluseuratoimintaan suuntautuen. Tutkimus antaa tärkeää tietoa kasvatusalalle sekä sosiaali- ja terveysalalla toimiville henkilöille.

2 Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen merkitys ryhmälle

Vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen harjoittamisen perustana on joukko ihmisiä eli ryhmä. Ryhmä tarvitsee toimiakseen ihmisiä ja ihminen tarvitsee puolestaan vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen ryhmän. Yleensä ryhmät koostuvat jollakin tapaa samanhenkisten tai samantapaisessa asemassa olevien ihmisten ja tovereiden kesken. Tällaiset vuorovaikutteiset ryhmät ovat Laineen (2005, 195) mukaan ikäluokka-, koululuokka-, työyhteisö- ja harrastusryhmiä.

2.1 Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus

Sosiaaliset taidot ovat avainasemassa vuorovaikutustilanteissa ja yhteistoiminnallisessa työskentelyssä. Ne nähdään käyttäytymisen malleina ja niitä tarvitaan, jotta menestyään yhteistoiminnallisissa ja vuorovaikutuksellisissa tilanteissa. Vuorovaikutuksessa kehitetään mallioppimisen kautta ja ihmisen luontainen temperamentti vaikuttaa osittain sosiaalisten taitojen muodostumiseen. Kyseisten taitojen kirjo on valtava, sillä sosiaalisia tilanteita on käytännössä loputtomasti. Vallitseva kulttuuri ja aika vaikuttavat aina menestymiseen sosiaalisessa tilanteessa. (Laine 2005, 115–116.)

Sosiaalisten taitojen omaksuminen pohjautuu oppimiseen. Oppiminen on ydinprosessi kasvussa ja kehityksessä. Oppiminen on aina vuorovaikutuksellinen ja aktiivinen prosessi ja se on tilannesidonnaista. Oppiminen tapahtuu sosiaalisesti ihmisten välillä ja välittyy kulttuurin kautta. Yhteyttä liikunnan ja oppimisen välillä tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti vuorovaikutuksellisenä prosessina, jossa huomioidaan psyykkiset, sosiaaliset ja biologiset tekijät sekä erilaiset tilannetekijät. Oppimiseen liittyy myös taito toimia sosiaalisessa ympäristössä ja erilaisissa kulttuureissa. Liikunnan ja oppimisen välistä yhteyttä voidaan osittain selittää liikunnan tarjoamalla sosiaalisilla vuorovaikutustilanteilla. Liikunnan avulla voidaan parhaimmillaan oppia ryhmätyöskentelytaitoja ja itseohjautuvuutta sekä toimimaan erilaisten ihmisten kanssa. (Kantomaa, Syväoja & Tammelin 2013, 13–15.) Tarkasteltaessa ihmisen varhaista kehitystä on jo käynnissä sosioemotionaalisia prosesseja. Takalan (2011, 35) mukaan lasten varhaisesta lapsuudesta lähtien sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen kannalta tärkeitä pedagogisia toimenpiteitä ovat lapsen huomioiminen, lapsen kokemukset ryhmän jäsenyydestä, lapsen rohkaiseva tukeminen ja tavoitteellinen toiminta.

Rohkaiseva tukeminen, kannustaminen ja myönteinen palaute sekä sen myötä saadut onnistumiset innostavat lasta jatkamaan yrittämistä ja oppimaan.

Vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa toimittaessa sosiaaliset taidot ovat erittäin tärkeitä. Sosiaaliset taidot, siinä missä muutkin taidot, ovat opittuja. Sosiaalisesti taitava ja osaava käyttäytyminen on yleensä haluttua ja johtaa usein suosioon vuorovaikutuksessa olevien yksilöiden keskuudessa. Tällaista käyttäytymistä on tilanteeseen sopiva ja tehokas käyttäytyminen, joka on luonteeltaan sekä verbaalista että non-verbaalista. Sosiaaliset taidot nähdään usein kontekstisidonnaisina. Salmivallin (2005, 79) mukaan yksilön käyttäytyminen on taas toiminnan lähtökohta ja sosiaaliset taidot määritellään käyttäytymisen seurauksiin perustuen.

Sosiaalisista taidoista keskeisimpiä ovat sosiaaliset perustaidot. Sosiaalisia perustaitoja ovat kuunteleminen, keskustelun aloittaminen ja jatkaminen, kysymysten esittäminen, avun pyytäminen, kiittäminen, ohjeiden noudattaminen sekä taito olla toisten seurassa, ryhmän jäsenenä. Sosiaalisista taidoista hyvin tarpeellisia ovat tunteiden käsittelyn taidot. Näitä ovat esimerkiksi tunteiden tunnistaminen, ilmaiseminen ja ymmärtäminen sekä kiintymyksen ilmaiseminen muita kohtaan. (Kerola & Kujanpää. 2009, 36.) Ryhmätilanteissa ja erityisesti joukkueurheilussa suunnittelutaidot ja stressinkäsittely taidot ovat huomattavassa roolissa. Ne auttavat onnistumaan haasteellisissa ja tiukoissa tilanteissa.

Sosiaalisten taitojen väärinkäytöksestä voi seurata sosiaalinen dilemma. Tällä tarkoitetaan sitä, että yksilö panostaa reilummin keskinäiseen kilpailuun yksilöiden välillä, kuin yhteistoimintaan. Yksilö uskoo saavansa näin toimimalla suurempaa hyötyä itselleen, vaikka todellisuudessa yhteisö usein kärsii tällaisesta toiminnasta. Tilanne on otollisin silloin, kun yhteistoiminta ja kilpailu ovat yhteistyössä ja tasapainossa keskenään. Jopa evoluution kannalta katsottuna tällaisesta toiminnasta on hyötyä ihmiselle. (Laine 2005, 121.)

Sosiaaliin taitoihin ja vuorovaikutukseen liittyy aina väistämättä kasvaminen ja sen tuoma moraalinen kehitys sekä sosiaalistuminen. Moraalinen kehitys on keskeinen osa sosiaalistumista, sillä sosiaalisuus ja moraalinen ajattelu nivoutuvat toisiinsa. Telaman (2000, 61-62) näkemyksen mukaan moraalisen ajattelun kehittyminen on tärkeä sosiaalisen kasvatuksen tavoite, sillä moraalinen ajattelu kehittyy yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä puolestaan johtaa yksilön moraalisen autonomiaan eli henkilökohtaisen arvoperustan rakentumiseen. Sosiaalisuuden kautta muodostuu yksilön minäkäsitys ja itsetunto. Sosiaa-

lisessa kasvatuksessa tulee ottaa minäkäsitys huomioon. Toisilta tuleva arvostus ja suosio ovat ensiarvoisen tärkeitä rakennusaineita minäkäsityksen kehitykselle.

Ryhmän sisällä yksilöillä on tavoitteena käyttää omaa osaamista, kyvykkyyttään ja käytössä olevia resursseja mahdollisimman onnistuneesti. Pyrkimyksenä on saavuttaa henkilökohtaisia tavoitteita ryhmän jäsenenä. Tällainen tavoite ryhmän jäsenten kesken voi olla toimivan ystävyysuhteen rakentaminen. Tällöin tavoitteena on sosiaalisen pätevyyden kokemus eli puhutaan sosiaalisesta kompetenssista. (Poikkeus 1995, 126.)

Sosiaalinen kompetenssi on itsessään monisäikeinen käsite ja siksi tulee muistaa, että sosiaalisen kompetenssin arvioiminen on aina kulttuurisidonnaista toimintaa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että sosiaalista kompetenssia arvioitaessa arvioimassa olevan henkilön normit ja vallitseva kulttuuri vaikuttavat arviointiin. Sosiaalista kompetenssia on melko vaikea arvioida, sillä yksilöiden käyttäytyminen on hyvin tilannesidonnaista ja siten vaihtelevaa tilanteesta riippuen. (Poikkeus 1995, 127–128.) Joukkueurheilussa opitut tavat, normit ja kulttuuri voivat heijastua pitkälti muillekin elämän osa-alueille. Joukkueurheilua harrastavat yksilöt kokevat saamansa toimintatavat usein ohjaaviksi ja arkielämää rytmittäviksi tekijöiksi eivätkä koe sitä leimaavaksi kuten asia saatetaan nähdä ulkopuolisten silmissä.

Toinen keskeinen sosiaaliseen hyväksyntään liittyvä käsite on sosioemotionaalinen kompetenssi. Siihen nähdään kuuluvan yksilön persoonan ja yhteisöllisen persoonan samanaikaisuus. Siihen liittyy sosiaalisen kompetenssin ohella tunne- ja itsesäätelytaidot. Näihin taitoihin lukeutuvat tunteiden säätely ja hallinta sekä henkilökohtaisten että toisten tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen. Sosioemotionaalinen kompetenssi voidaan nähdä todella laajana käsitteenä, sillä se perustuu varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteisiin. Se luo pohjan kiintymyssuhteille, itsetunnolle ja minäkuvalle sekä toisaalta osallisuudelle, uskomuksille ja odotuksille. Tämä on puolestaan perusta tiedoille, taidoille ja asenteille tulevaisuudessa ja ne vaikuttavat yksilön hyvinvointiin ja sopeutumiseen ryhmän sisällä. (Kuorelahti, Lappalainen & Viitala 2012, 283–285; Salmivalli 2005, 15.)

Sosiaalinen havainnointi pohjautuu ryhmän jäsenten välillä tapahtuvaan henkilökäsitysten muodostamiseen. Henkilökäsitysten muodostumiseen vaikuttavat ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus ja kommunikointi sekä ajallinen pysyvyys. Yksilöiden välinen keskinäinen vertailu ryhmässä perustuu luontaiseen havainnointiin tietoisesti tai tiedostamatta jokaisen omista lähtökohdista. Yksilöllisen ja keskinäisen vertailun kautta jokaiselle ryhmän jäsenelle muovautuu henkilökohtainen sosiaalinen status ja rooli yhteisön sisällä. Jäsenen ve-

toivoima suhteessa toisiin ryhmän jäseniin on eriarvoista ja siinä esiintyy vaihtelevuutta. Sosiaalisen hyväksymisen muodostavat sosiaalinen käyttäytyminen, sosiaaliset taidot, omat persoonallisuuden piirteet sekä käyttäytymisen havainnot ja tulkinta. (Laine 2005, 124.)

2.2 Sosialisaatio ja sosiaalinen pääoma

Ihmisten toimiessa keskenään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa puhutaan sosialisaation käsitteestä. Sosialisaatiolla tarkoitetaan käyttäytymisen muutoksia, jotka yksilö oppii yhteisössä vallitsevien toiminta- ja ajattelutapojen myötä. Sosialisaatio on jatkuva prosessi, joka määrittää mihin suuntaan yksilö muokkautuu. Siinä siirretään myös kulttuuria sukupolvelta toiselle ja yhteiskunnallisesti katsottuna yksilö halutaan ohjata yhteisön kannalta hyödylliseksi ja toimivaksi jäseneksi. (Lahikainen & Pirttilä-Backman. 2004, 77.)

Sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta yksi tärkeimpiä siihen liittyviä käsitteitä on sosiaalinen pääoma. Tämän tutkimuksen keskiössä on sosiaalisten taitojen kehittyminen joukkueurheilussa. Tarkemmin ajateltuna juuri sosiaalisten taitojen kehittymisen ja muotoutumisen myötä yksilö voi saavuttaa ja saada jotain sosiaalisesti opittua ja merkityksellistä dataa ja sisältöä. Tätä kutsutaan sosiaaliseksi pääomaksi. Ideaalissa tilanteessa yksilö on sosiaalisen pääoman aktiivinen tuottaja. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä sosiaalisena voimavarana, joka muodostuu formaalin ja informaalin vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen tuotoksena. (Elonen 2008, 31.)

Sosiaalisen pääoman käsite tarkoittaa sosiaalisia ominaisuuksia, joihin liittyvät, ihmisten väliset verkostot, normit ja luottamus. Nämä puolestaan edistävät vuorovaikutusta, tavoitteita ja toimintaa. Sosiaalista pääomaa tarkasteltaessa, yksilöt sijoittuvat erilaisille sosiaalisille kentille yhteiskunnassa. Sosiaaliseen pääomaan liittyvät läheisesti sosiaaliset suhteet, jotka ilmentävät kuulumista tiettyyn ryhmään ja asemaan sosiaalisissa kerrostumissa. Sosiaalinen pääoma sisältää ristiriitaisia intressejä, jotka voivat olla hyödyllisiä tai haitallisia. Sosiaalista pääomaa voi käyttää omaa toimintaa hyödyntävänä, mutta myös toista ryhmää vastaan. (Poikela 2005, 14.) Sosiaalisen pääoman juuret ovat kaukana historiassa, mutta suurempaan tietoisuuteen ja keskusteluun sosiaalisen pääoman käsite on noussut 1980-luvulta lähtien. Tähän on vaikuttanut omalta osaltaan Pierre Bourdieu. Bourdieun (1986, 248) näkemyksen mukaan sosiaalinen pääoma on taloudellisen ja kulttuurillisen pääoman

ohella väline erottua. Hänen mielestään sosiaalinen pääoma on itsessään ryhmäsidonnainen hyödyke, jota voidaan käyttää henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sosiaalinen pääoma muodostuu yhteistoiminnassa yksilöiden ja koko organisaation oppimisen kautta. Se nähdään vuorovaikutuksellisenä oppimisprosessina, joka tukee yksilöiden ja yhteisön kehitystä. Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä myönteisenä oppimista ja muutosta koskevana tekijänä. (Seppänen 2005, 192–193.) Uuden sosiaalisen pääoman tuottamiseksi tulee luoda olosuhteita ja edellytyksiä uuden tiedon ja oppimisen mahdollistamiseksi kasvatusinstituutioiden, työyhteisöjen ja arjen yhteisöjen, kuten esimerkiksi joukkueurheilun kautta. (Poikela 2005, 18.)

Yhteisö, yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma ovat sidoksissa toisiinsa ja liittyvät siten lähikäsitteinä toisiinsa. Yleisesti ajatellaan niin, että yhteisö on sosiaalisen pääoman perusta, joka luo edellytykset kulttuuriselle kasvulle. Joukkueessa tämä kulttuurinen kasvu tarkoittaa kunkin joukkueen kohdalla kasvua ja oppimista yhteisiin sääntöihin, toimintamalleihin ja joukkueen toimintakulttuuriin. Yhteisöllisyys puolestaan kehittää ja vaalii yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalista identiteettiä. Toisaalta on hyvin mielenkiintoista, että sosiaalisen pääoman kautta on muodostettu uusia yhteisöjä. (Elonen 2008, 44.) Aarresolan (2012, 59) näkemyksen pohjautuen huomionarvoista on, että lapsille liikkuminen on luontaista ja lasten liikkumiseen ei välttämättä tarvita organisoitua urheilua tai aikuisiakaan. Ennen urheiluseuroja lapset kisailivat kyläyhteisöissä ja liikkuminen määrittyi paikallisesti sekä liikuntamahdollisuuksien mukaisesti. Kuitenkin urheilun yhdistystoiminta käynnistyttyä, sen pääasiallisena tehtävänä oli kasvattaa nuorisosta kunnon kansalaisia ja sosiaalistaa heidät yhteiskuntaan.

Eräs sosiaalisen pääoman ilmentäjä on sosiaalinen tuki. Sosiaalinen tuki on käsitteenä hyvin moninainen ja sen yksiselitteinen määrittely on käytännössä mahdotonta. Tässä tutkimuksessa sosiaalinen tuki nähdään urheilujoukkueen yksilöiden tuottamina tekoina ja informaationa, joka lisää ja kehittää tai sitten vähentää yhteenkuuluvuutta, toisista välittämistä, kunnioitusta ja arvostusta. Tällaista sosiaalista tukea voi antaa kuka vain joukkueen jäsen pelaajista toimihenkilöihin. (Elonen 2008, 48–49.) Tämän tutkimuksen kannalta keskeistä on nähdä sosiaalinen tuki resurssina, joka edistää tai haittaa joukkueen yksilöiden kehittymistä ja joukkueen hyvinvointia sekä päämäärän saavuttamista. Ihanteellisessa tilanteessa sosiaalisen tuen tarkoituksena on edistää kaikkia edellä mainittuja osa-alueita.

2.3 Ryhmän tunnusmerkit

Ryhmä on ihmisjoukko, joille tyypillisiä ominaispiirteitä ovat yhteinen tavoite, ryhmäsuhteet ja ryhmädynamiikka. Ryhmän sisällä vallitsevat aina tietyt normit, jäsenten roolit, valta, kommunikaatio ja vaihtelevat tunnesuhteet. Ryhmäsuhteet, ryhmätilanteet ja jäsenten tulkinnat muuttavat ryhmän kokonaisuutta jatkuvasti. (Himberg & Jauhiainen 2007, 99.)

Ihmisten välinen vuorovaikutus on ryhmän muodostumisen ensiaskel. Ryhmään kuuluvat ihmiset nivoutuvat yhteen toiminnan tarkoituksen kautta. Tavoitteet ohjaavat ryhmää pohdimaan, miten ne on tarkoitus toteuttaa. Ryhmän vuorovaikutus ja kannanotot ohjautuvat yhteisten tavoitteiden pohjalta. (Jauhiainen & Eskola 1994, 69–70.)

Ryhmän toiminta on ryhmän sisäistä vuorovaikutusta ja siten täynnä tulkintoja, tilannearvioita, tunteita ja mielikuvia. Ryhmän koko vaikuttaa myös vuorovaikutukseen. Ryhmän kasvaessa vuorovaikutuksessa tapahtuu roolitusta ryhmän jäsenten välillä ja erot osallistumisessa ryhmän sisällä kasvavat toiminnassa ja aloitteissa. (Peltomaa & Mattila 2006.)

Sosiaalisen ryhmän käsite on hyvin moninainen. Ryhmään kuulumisen perustana voivat olla vuorovaikutus, kommunikointi ja yhteinen tavoite. Ryhmään voidaan kuulua esimerkiksi pelkän vuorovaikutuksen vuoksi. Sosiaalipsykologian näkökulmasta ryhmä nähdään kahden tai useamman henkilön vuorovaikutukseen perustuvana kokonaisuutena, jossa ryhmän jäsenillä on muodostunut kiinteä suhde toisiinsa, yhteisiä tavoitteita sekä ryhmän jäsenet tunnistavat itsensä ryhmän osana – jäsenenä. (Tiuraniemi 1993, 45.)

2.4 Ryhmädynamiikka ja ryhmän sosiaalinen rakenne

Ryhmädynamiikkaan kuuluu ryhmän sisäinen sosiaalinen rakenne. Ryhmän sosiaalisen rakenteen muodostumiseen vaikuttaa ryhmän jäsenten keskinäiset arviot ja vertailu toisiinsa. Ryhmän sosiaalinen rakenne on siis ryhmän jäsenten tuottama ryhmädynaaminen ilmiö. Ryhmän jäsenten tekemä keskinäinen vertailu ilmenee usein paremmuuden arvioinnina. Tällaista toimintaa kutsutaan preferoimiseksi. Preferoinnin pohjalta muotoutuu koko ryhmän sosiaalinen rakenne. Tämän sosiaalisen luokittelun kautta voidaan hahmottaa ryhmän jäsenten keskinäinen arvo- eli preferenssijärjestys. Preferenssijärjestys on siis ryhmän sisäinen hierarkia. Siinä on havaittavissa erilaisia tasoja ja ryhmän jäsenien arvottamista. Toisten ryhmän jäsenten näkökulmasta yksilön sosiaalinen status muodostuu yksilön henkilökohtaisten persoonallisten piirteiden, ominaisuuksien ja käyttäytymisen kautta. Koko-

naisuutena sosiaalisten asemien hahmottamisessa ja ymmärtämisessä on huomioitava persoona sekä käyttäytymistapojen havaitseminen ja tulkitseminen suhteutettuna ryhmän jäsenten suosioon, johtamiseen ja itseensä. (Laine 2005, 195–197.)

Ryhmädynamiikan pohjana on yhteisen tilanteen ja osallistujien siitä tekemien tulkintojen katkeamaton vuorovaikutus. Tulkinnat ja niiden mukainen toiminta ohjaavat vuorovaikutusta uuteen suuntaan. (Himberg & Jauhiainen. 2007, 113.) Ryhmädynamiikka on dynaaminen, muokkautuva ja vaihtuva tila. Kataja, Jaakkola & Liukkonen (2011, 16) määrittelee ryhmädynamiikan olevan jatkuvaa muutosta ryhmän prosesseissa, rakenteissa ja dynamiikassa. Ryhmädynamiikka rakentuu ja muotoutuu yksilön omista tavoitteista sekä ryhmän jäsenten dialogisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Ryhmädynamiikka on ryhmätilanteiden muutosta ja myös ryhmän sisälle rakentuvat erilaiset suhdejärjestelmät muuttuvat. Rovio ja Lintunen ottavat esille Lewinin (1947) tutkimuksen, joka käsittelee yksilön ja ryhmän muuttuvaa suhdetta. Yksilön dynaamista kenttää ja yksilön sen hetkistä koettua psyykkistä olotilaa kutsutaan elämäntilaksi. Se kertoo yksilölle kyseisessä tilanteessa merkityksellisistä asioista. Ryhmätilanteen dynaaminen ja muuttuva kenttä muodostuu yksilöiden vaihtuvista elämäntiloista ja ryhmän sisäisistä sosiaalisista tapahtumista. Ryhmän sisäiset rakenteet ohjaavat toimintaa suhdejärjestelmien kautta. Kyseisiä suhdejärjestelmiä ovat kommunikaatio-, tunne-, normi-, rooli-, ja valtasuhdejärjestelmä. (Rovio & Lintunen 2009, 59.)

Taulukossa 1 suhdejärjestelmät ovat nähtävissä joukkueurheilussa joukkueen sisäisinä tekijöinä, joiden tulee olla tasapainossa keskenään. Joukkueen kommunikaatiosuhteet ovat perusedellytys toimivalle urheilujoukkueelle. Tunnesuhteilla on merkittävä vaikutus yksilön hyväksytyksi tulemisen ja toisaalta joukkueen kehityksen kannalta. Yksilön koettu hyväksyntä tekee hänen toiminnasta merkityksellistä niin yksilön kuin joukkueenkin näkökulmasta.

Taulukko 1. Suhdejärjestelmät Rovion ja Lintusen (2009, 60–61) pohjalta.

Kommunikaatiosuhteet	Viestintä: Kuka? Kenelle? Miten? Mitä? Viestin vastaanottaminen ja toiminnan viestintäverkosto.
Tunnesuhteet	Hyväksytyksi tai torjutuksi tuleminen. Tunnesuhteet tukevat tai heikentävät ryhmän toimintaa.
Normisuhteet	Ryhmän sääntöjen noudattaminen ja/tai rikkominen. Viralliset ja/tai epäviralliset normit.
Roolisuhteet	Sosiaalinen asema määrittää rooleja tehtävien kautta. Tehtäväroolien noudattaminen ryhmässä.
Valtasuhteet	Vallankäyttö: Ketä kuunnellaan ja kuka jää ulkopuolelle? Vallan jakautuminen ryhmän sisällä.

Kullakin joukkueella on omat sovitut sääntönsä ja kulttuurinsa, jotka ohjaavat joukkueen toimintaa. Säännöt ovat yhdessä laadittuja ja ne on tarkoitettu koskemaan kaikkia joukkueessa toimivia henkilöitä. Laadittujen sääntöjen lisäksi joukkueen toimintaa liittyy usein kirjoittamattomia sääntöjä, joita oletetaan noudatettavan. Monet kirjoittamattomat säännöt ovat enimmäkseen automatisoituneita toimintatapoja, jotka opitaan toimimalla joukkueurheilussa.

Joukkueen sisällä vallitsee aina jonkinlainen hierarkia, joka ohjaa ja helpottaa joukkuetta toimimaan tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Joukkueen sisäiset roolisuhteet eroavat toisistaan, mutta niiden pitää olla hyväksyttyjä ja tiedostettuja. Toimivassa ja menestyvässä joukkueessa roolisuhteet voivat erottua, mutta valtasuhteet eivät ole selvästi näkyvillä. Valtasuhteet ovat tasavertaisempia roolisuhteisiin nähden, mutta valtaa on näennäisesti enemmän esimerkiksi joukkueen kapteenilla. Kuitenkin joukkueen kapteenin vallan ja sen käyttämisen on oltava joukkueen yhteisten arvojen ja ajatusten mukaista sekä toimintaa tukevaa.

Ryhmän jäsenten väliset suhteet muodostuvat ja kehittyvät jäsenten motiivien, tavoitteiden, toimintatapojen, persoonallisuuden, elämäntilanteiden ja keskinäisten suhteiden kautta.

Urheilujoukkueet toimivat esimerkkinä ryhmän toiminnan tuloksellisuudesta ja siitä syntyvästä tunneilmapiiristä. Joukkue, joka sisältää menestyneitä yksilöitä saattaa hävitä heikoimmille yksilöille, joiden keskinäiset henkilökemiat ja sen tuoma yhteistoiminta ovat paremmalla tasolla. (Peltomaa & Mattila 2006). Yhteenkuuluvuuden tunne kehittyy vuorovaikutuksessa ja konkreettisessa toiminnassa tietoisuuden lisääntyessä yhdistävästä asiasta. Yhteenkuuluvuus vahvistuu yhteistoiminnan kautta. (Jauhiainen & Eskola 1994, 43–48.)

Urheilulla katsotaan olevan identiteettiä muokkaava sosiaalinen ja psykologinen ulottuvuus. Joukkueurheilussa luodaan sosiaalisia malleja, mikä luo ”me” näkökulmaa joukkueelle. Joukkueen identiteetti muodostuu yhteistoiminnan ja sille annettujen merkitysten kautta. (Eichberg 2004, 9.)

2.5 Ryhmän kehitys

Ryhmän kehittymisen taustalla ovat yksilöt. Yksilöt muodostavat ryhmän ja sen myötä voidaan alkaa puhua ryhmän kehityksestä. Yksilön identiteetin katsotaan muotoutuvan sellaisten ryhmien kautta, joiden toimintaan yksilö osallistuu ja missä suhteessa yksilö sitoutuu ja samaistuu ryhmien tavoitteisiin sekä arvoihin. Ihmiset kuuluvat usein erilaisiin ryhmiin ja nämä kaikki ryhmät vaikuttavat yksilön identiteetin muotoutumiseen. Yksilöllisyyteen vaikuttaa kahden ihmisen kokemukset ja ryhmät, eivätkä ne ole koskaan samanlaisia. (Tiuraniemi 1993, 26.)

Siirryttäessä yksilötasolta ryhmän tasolle on sisäistettävä, että ryhmän muodostuminen ja kehitys tapahtuu vaiheittain. Yksilön näkökulmasta on keskeistä ajatella omaa soveltuvuutta ryhmän jäseneksi, hyväksytyksi tulemistä ja sitä, onko ryhmä oikea juuri kyseiselle yksilölle. Myöhemmässä vaiheessa keskeistä on ryhmän arvostus, kehittyminen ja sitoutuminen. Alkuvaiheessa ryhmän ohjaajan merkitys korostuu, ja hänen roolinsa yhteistyön ja toimintakulttuurin rakentajana on merkittävä. Aluksi ryhmän sisäinen vuorovaikutus ja emotionaaliset yhteenkuuluvuuden tunteet määräytyvät pääasiallisesti ohjaajan kautta. Myöhemmässä vaiheessa vuorovaikutus ja emotiot ohjautuvat enemmän ryhmän sisäisiksi ja koko ryhmän kattaviksi. (Kopakkala 2005, 57–58.)

Kitkaton ryhmäprosessi, hyvä keskinäinen vuorovaikutus ja tunnesuhteet edes auttavat ryhmätoimintaa. Jokaisella ryhmän jäsenellä on mahdollisuus osallistua, kehittää ja vaikuttaa ryhmän toimivuuteen. Jäsenten tarpeet ja tavoitteet määrittävät ryhmän tasapainoisuut-

ta. Tavoitteiden saavuttaminen luo uusia tarpeita ja nämä tarpeet puolestaan ohjaavat yksilöitä ja ryhmää asettamaan uusia tavoitteita. Aiemmin on jo todettu, että ryhmässä tapahtuvat jatkuvat muutokset ja niihin suhtautuminen luovat ryhmädynamiikkaa. Ryhmädynamiikka eli ryhmän kehittyminen ja ryhmäprosessi kietoutuvat taas vahvasti toisiinsa. (Rovio & Lintunen 2009, 88–89.)

Arkielämän roolit ja niihin liittyvät tiedostetut oletukset ovat entuudestaan tuttuja. Kuitenkin Kopakkalan (2005, 63–66) mukaan uuteen ryhmään liittyvän osallisuus on haastavaa, sillä se tarkoittaa uusien roolien kartoittamista ja rakentamista. Jäsenten välinen yhteenkuuluvuuden tunne ryhmän sisällä on etusijalla henkilökohtaisten roolien sijasta. Ryhmän jäsenet määrittelevät psykologisesta aspektista itsensä ryhmään kuuluvaksi jäseneksi.

Ryhmän edistyessä ja kehittyessä jäsenten välinen vuorovaikutus lisääntyy ja turvallisuuden tunne kasvaa. Ryhmän liittymistunteet ohjautuvat ryhmän sisäisiksi ja vähenevät ohjaajaa kohtaan. Ryhmädynamiikka lisää koettua turvallisuutta ja ryhmän jäseniin tutustuminen tapahtuu yksitellen. Ryhmädynamiikan pohjalta luodaan pitkäaikaisia ja merkityksellisiä sosiaalisia suhteita. Tähän pohjautuen ja ohjaajan tukemana ryhmälle muodostuvat tavat, normit ja kulttuuri. (Kopakkala 2005, 67–69.)

Sosiaalinen vaikuttaminen sisältää ajatuksen siitä, mitä ja miten ihmiset voivat toisiinsa vaikuttaa sekä yksilön yhdenmukaistamisen ryhmään. Tähän pohjautuen ryhmän osalliset osaavat noudattaa yhteisiä kulttuurisia tapoja ja käyttäytymismalleja. Vuorovaikutuksessa ryhmän jäsenet oppivat oman ja muiden ajattelutapojen ymmärtämistä. Sosiaaliset paineet voivat vaikuttaa ryhmätilanteessa suoriutumiseen. (Rovio & Lintunen 2009, 117.)

Ryhmän jäsenten välisen yhteistyön lisääntyessä toisten työn arvostaminen ja turvallisuus kehittyvät. Ohjaajan ja ryhmän keskinäinen suhde paranee ja sisäinen kilpailu vähenee. Ryhmän jäsenet aletaan tuntea entistä tärkeämpänä ja ryhmä tuntuu toimivalta kokonaisuudelta. Ohjaaja on osa ryhmää ja ryhmä aletaan nähdä tiiviinä kokonaisuutena. (Kopakkala. 2005, 75–77.)

Tiiviissä ja luovassa ryhmässä voidaan ilmaista ja käsitellä erimielisyyksiä sekä ottaa huomioon ulkopuolisia viestejä. Erilaisuus ja näkemyserot voidaan hyväksyä ryhmän toiminnassa. Ryhmän jäsenillä on selkeät osaamisalueensa ja toiminta pohjautuu kunkin jäsenen osaamiseen ja vahvuuksiin. Ryhmässä vallitsee tällöin vahva sisäinen tuki ja itseohjau-

tuvuuteen keskitytään luottamukseen perustuen. Tämän myötä ryhmä muodostuu tavoitteelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi. (Kopakkala 2005, 81–83.)

2.6 Ryhmässä toimiminen – vertaisryhmä ja yhteisökasvatus

Ryhmässä toimiessa kasvattaminen tapahtuu yhteisöllisesti ja yhteisössä vallitsevien sääntöjen, normien ja käytänteiden mukaisesti. Yhteisöllisessä kasvatuksessa on tavoitteena vaikuttaa yksilöiden toimintaan edistyksellisesti ja kehittävästi. Ryhmässä tapahtuvasta yhteisöllisestä kasvattamisesta voidaan käyttää termiä yhteisökasvattaminen. Yhteisökasvattamisessa on kyse kasvatuksen ja kehityksen jatkumosta. Tällainen jatkumo on luonteeltaan dynaaminen ja muuttuva. Pohjimmiltaan koululuokissa ja urheilujoukkueissa tapahtuvassa yhteisökasvatuksessa ja sen myötä tapahtuvassa kehittämisessä on kyse tällaisista prosesseista. Kaipion mukaan (1995, 16) yhteisökasvatuksellisen yhteisön toiminta mielletään sekä yhteisön että yksilöiden jatkuvaksi kehitys- ja muutosprosessiksi.

Yhteisökasvatuksessa on kyse yhteisössä kasvattamisesta ja sen mukana kehittämisestä ja muuttumisesta. Kuitenkin on huomioitava, että yhteisö on aina täynnä erilaisia yksilöitä. Kukin ihmisyksilö on kokonaisuus, joka koostuu fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista ominaisuuksista. Ihmiset ovat tämän ohella havainnoivia, motorisesti aktiivisia, kommunikoiivia, emotionaalisia ja myös kognitiivisia valmiuksia omaavia olentoja. Joukkueessa tapahtuvan yhteisökasvatuksen toimivuuden kannalta on keskeistä ymmärtää jokaisen ihmisen yksilöllisyys ja yksilökehityksen mahdollisuudet ja rajat, jotta se voi palvella joukkueen yhteistä tarkoitusta ja päämäärää. Toisaalta tähän liittyy olennaisesti sellainen tärkeä asianhaara, että ainoastaan yhteisössä elämällä ihminen voi hahmottaa ja ymmärtää olevansa yksilö. Joukkueessa toimiminen on vallitsevassa toimintakulttuurissa tapahtuvaa yhteisökasvatusta, missä yksilö on yhteisöä ja yhteisö yksilöä varten. (Kaipio 1995, 86–87.)

Urheilujoukkueessa yleisenä lähtökohtana on tarjota vertaisryhmässä tapahtuvaa yhteisökasvatusta. Tämän yhteisökasvatuksen tarkoituksena on tarjota erilaisille yksilöille välittävä ja turvallinen yhteisö, jossa kasvetaan merkityksellisen toiminnan kautta positiivisiin sosiaalisiin muutoksiin ja kehitytään sosiaalisen käyttäytymisen suhteen. Toisaalta joukkueurheilu pitää yksilöitä pois negatiivisten toimintamallien oppimisesta ja huonojen vaikutteiden saamisesta vapaa-ajalla. Joukkueurheilulla näyttää olevan ennaltaehkäisevä vaikutus negatiivista sosiaalista käyttäytymistä kohtaan. Tällainen negatiivinen sosiaalinen käyttäy-

tyminen ilmenee Telaman (2000, 61) mielestä itsekkyytenä, välinpitämättömyytenä, epäystävällisyytenä, suvaitsemattomuutena ja pahimmillaan aggressiivisena sekä jopa väkivaltaisena käyttäytymisenä. Ei haluttua käyttäytymistä on asosiaalinen käyttäytyminen, esimerkiksi rikollinen toiminta ja itseä sekä ympäristöä tuhoava toiminta.

Yleisellä tasolla ihmisillä ikään katsomatta on yleensä taipumus inhimilliseen kiintymyseen. Tämä inhimillinen kiintymys voi ilmetä monella tapaa ja siihen perustuvista ihmisten välisistä suhteista käytetään termejä ystävyys- ja toverisuhteet. toteavat, että näiltä ihmis-suhteilta toivotaan ja halutaan hyviä aikomuksia ja tunteita sekä sitä, että tullaan toimeen keskenään. (Aho & Laine 2004, 163–164). Juuri joukkueurheilussa ryhmä muodostuu ystävyys- ja toverisuhteista. Joukkueurheilussa vuorovaikutuksen, ihmissuhteiden ja -kemioiden tarkoituksena on olla ryhmän sisällä niin kiinteitä, tasaveroisia, vastavuoroisia ja yhtenäisiä, että ne kehittävät ja vievät joukkueen toimintaa kohti yhteisiä ja yksilöllisiä ennalta sovittuja päämääriä ja tavoitteita. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että kaikki ystävytyvät läheisiksi ystäviksi, vaan erilaisten ystävyys- ja toverisuhteiden kautta muodostuu sosiaalisia suhteita. Tästä muodostuu joukkueen yhteinen sosiaalinen verkosto. Aho ja Laine (2004, 163–164) toteavat, että sosiaalisen verkoston kautta koetaan ryhmään kuulumista, ymmärrystä, luottamusta, uskollisuutta, toisten hyväksyntää ja voidaan tehdä sosiaalista vertailua.

Mikä on sosiaalisen aseman ja vertaisryhmään integroitumisen merkitys lapselle ja nuorelle? Nuoruusikää lähestyttäessä vertaisryhmä tarjoaa lapselle yhteenkuuluvuutta, läheisyyttä ja kotikontekstista irtautumalla tien kohti itsenäistymistä. Vertaisryhmässä ja kaveriporukassa toimiminen ovat itsessään palkitsevia, tuovat tunteen kumppanuudesta ja johonkin kuulumisesta sekä ajanvietettä. Vertaisryhmä opettaa ja kasvattaa yhdessä toimimiseen ja kompromissien tekemiseen. Erityisesti vertaisryhmässä opitaan ottamaan oma paikka, jäämäkkyyttä ja johtajuutta. (Salmivalli 2005, 32–33.)

3 Ryhmä – joukkueurheilun sosiaalinen ja kulttuurinen kenttä

Ihmisen sosiaalista ulottuvuutta, ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä on hyvä pohtia laajemmin yhteiskunnan ja evoluution aspektista. On ymmärrettävä, että ihminen on läpi ihmishistorian ollut sosiaalinen ja yhteisöllinen toimija. Jo varhaisista ajoista lähtien evoluution näkökulmasta, ihmislajin selviytymisen ja hengissä säilymisen kannalta on ollut oleellista yhteisöllisyys, tiimityöskentely ja ylipäättään toiminta osana – laumaa tai yhteisöä. Nykyisinkin ihminen on väistämättä sidoksissa muihin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Toisin sanoen kukin ihminen on sosiaalisesti määräytynyt. Tämän myötä yksilöiden sosiaalisuus rakentuu ihmisten välisissä suhteissa, erilaisten välittömien vuorovaikutussuhteiden myötä. Yksilön itsenäistyminen ja yhteiskunnallisestakin näkökulmasta toimintakykyiseksi ihmiseksi kasvaminen ja itseidentifikaatio tapahtuu aina ihmisyhteisön kautta. Ihmisyhteisöissä kasvamisen myötä yksilöt alkavat hahmottaa ja ymmärtää myös henkilökohtaista minuutta, itseyttään ja ainutlaatuisuuttaan. Loppu viimeksi ihminen on biologisten, sosiaalisten, yhteiskunnallisten ja yhteisöllisten ominaisuuksien ja suhteiden määrittämä kokonaisuus. (Kaipio 1995, 86.)

Sosiaalinen kenttä voidaan nähdä urheilussa kulttuurisena sosiaalisena ympäristönä. Lajien ympärille muodostuu oma kulttuurinen kokonaisuus. Urheilu ja liikunta nähdään sosiaalisena kenttänä ja voimme rakentaa lähes koko elämämme sen perusteella. Elämä voi määrittäytyä pitkälti urheilun ja liikunnan kautta. Nauert (2010) linjaa, että joukkueessa toimiminen on loistava tapa oppia toisista ihmisistä ja se auttaa toimimaan ryhmässä oli kyseessä sitten urheiluseura, työpaikka tai jokin muu yhteisö. Ryhmässä jaetut kokemukset, jotka tähtäävät samaan päämäärään, voivat tuottaa tulosta myös muilla elämän osa-alueilla.

Urheilun ja liikunnan parissa voidaan viettää myös lyhyempiä aikoja elämäntilanteesta riippuen. Liikuntasuhteessa kokonaisuus saadaan kiinnittymis- ja suhtautumistapojen avulla. Yksilö kohtaa näin liikunnan sosiaalisen kentän ja sen kulttuuriset merkitykset. Sosiaaliin ympäristöihin osallistuminen on yksilöllistä, sosiaaliseen ympäristöön osallistumisessa on nähtävissä erilaisia ideaalityyppejä, joita käsitellään seuraavassa kappaleessa. (Koski 2004, 189–190.)

Sosiaalisessa ympäristössä toiminta pohjautuu yksilön sosiaaliseen läheisyyteen ja tietämykseen kyseisestä sosiaalisesta kentästä ja kontekstista. Ideaalityypeissä on olemassa aloittelevia osallistujia, joille sosiaalinen ympäristö ja sen merkitykset eivät ole vielä kun-

nolla avautuneet. Osallistuvat aloittelijat ovat kiinnostuneita vallitsevasta sosiaalisesta ympäristöstä. Kyseiset henkilöt kykenevät jossain määrin havainnoimaan sosiaalisen ympäristön merkityksiä, mutta merkityksellisyys on vielä pinnallista. Vakio-osallistujat sosiaalisessa ympäristössä ovat integroituneet kyseiseen ryhmään ja toimintaan. He ovat sitoutuneita ryhmän toimintaan ja ymmärtävät sosiaalisen kontekstin kulttuurisia merkityksiä. Sosiaalisen kentän keskiössä olevat sisäpiiriläiset sitoutuvat vahvasti ryhmään ja ylläpitävät sekä kehittävät sosiaalisen ympäristön toimintaa ja toimivuutta. Kyseinen kenttä saattaa rakentaa yksilön identiteettiä vahvasti ja vaikuttaa yksilön elämänpiiriinsä. (Koski 2004, 190–191.)

Ihmisten toimiessa keskenään sosiaalisessa vuorovaikutuksessa puhutaan sosialisoinnin käsitteestä. Sosialisoinnilla tarkoitetaan käyttäytymisen muutoksia, jotka yksilö oppii yhteisössä vallitsevien toiminta- ja ajattelutapojen myötä. Sosialisointi on jatkuva prosessi, joka määrittää mihin suuntaan yksilö muokkautuu. Siinä siirretään myös kulttuuria sukupolvelta toiselle ja yhteiskunnallisesti katsottuna yksilö halutaan ohjata yhteisön kannalta hyödylliseksi ja toimivaksi jäseneksi. (Lahikainen & Pirttilä-Backman 2004, 77.)

Sosiaalipsykologian näkökulmasta väitetään, että käsitys siitä, millainen ihminen on, määräytyy eri ryhmien ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Jokainen ihminen kuuluu johonkin sosiaaliseen ryhmään, jotka voivat olla virallisia, ystäväverkostoja tai erilaisia alakulttuureja. Sosiaaliset ryhmät voivat olla viiteryhmiä, joihin on itse halunnut mennä tai haluaisi kuulua. Kaikki ryhmät määräytyvät sosiaalisesti ja syntyvät ihmisten välisistä sosiaalisista prosesseista.

Sosiaalipsykologia tukee ajatusta siitä, kuinka tärkeinä pidetään sosiaalisia ryhmiä, jotka muokkaavat persoonaamme (Burr 2004, 87). Ryhmässä toimiminen vahvistaa yksilön identiteettiä, jolloin yhteisten tavoitteiden tunnusmerkit vahvistuvat (Burr. 2004, 88–89). Joukkueurheilussa yksilö voi ilmentää joukkueen tai ryhmän tavoitetta osallistumalla toimintaan pelaajana, valmentajana, vanhempana tai olemalla tukijoukoissa. Tällöin yksilön identiteetti muodostuu ryhmän kautta ja yksilöllä on sillä hetkellä sama tavoite kuin ryhmällä tai joukkueella.

3.1 Liikunta ja urheilu

Liikunta- ja urheilukulttuurilla on pitkät ja voimakkaat juuret niin maailmanlaajuisesti, kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Lämsä ja Mäenpää (2013, 73) mainitsevat, että urheiluseurat organisoivat liikunta- ja urheilutoimintaa Suomessa. Urheiluseurat muodostavat läpi maan kulkevan verkoston, jonka avulla uusia sukupolvia sosiaalistetaan urheilu- ja liikuntakulttuuriin. Aarressolan (2014, 59) mukaan liikunta ja urheilu ovat osa suomalaisuutta ja tämä näkyy aktiivisena urheiluseuratoimintaan osallistumisena. Urheilulla on Suomessa vahvat perinteet ja urheilun juuret ovat nuorisokasvatuksessa ja kansalaistoiminnassa. Urheilulla on usein merkityksellinen asema yhteiskunnassa ja kulttuurissa, sillä urheilu voidaan liittää terveyteen, kasvatukseen, työhön, kansalaistoimintaan ja talouteen.

Liikunta ja urheilu vaikuttavat myönteisesti fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen. Liikunta ja urheilu ennaltaehkäisevät monia sairauksia ja niistä saadaan mielihyvää, iloa ja jaksamista arkeen. Salmelan (2006, 56) näkökulmasta liikunta ja urheilu ovat merkityksellisessä asemassa nuoren kasvulle ja kehitykselle. Liikunta ja urheilu edistävät nuorten terveyttä, hyvinvointia ja sosiaalista vuorovaikutusta. Liikunnallisuuteen liittyvät elämäntavat omaksutaan jo lapsuus- ja nuoruusiässä. Tiirikaisen ja Konun (2014, 33–34) tutkimuksessa todetaan, että lapsuudessa ja nuoruudessa omaksuttu liikunnallinen elämäntapa ennustaa liikunnallista aktiivisuutta aikuisiällä. Liikunnan kautta saadaan myönteisiä sosiaalisia kokemuksia ja opitaan tunnistamaan sekä käsittelemään erilaisia tunnetiloja. Toisaalta liikunta vähentää masentuneisuutta ja ahdistuneisuusoireita. Vähäinen liikunta on puolestaan yhteydessä somaattisiin oireisiin, sosiaalisiin ongelmiin ja tarkkaavaisuushäiriöihin sekä käytöshäiriöihin.

Liikunta ja urheilu luovat hyvän kasvualustan. Liikunnalla ja urheilulla on sellaisia ominaispiirteitä, jotka luovat mahdollisuuden sosiaaliselle kasvulle. Liikunta on aktiivista toimintaa, joka auttaa puhuttaessa yhteistyöstä ja tai toisen ihmisen huomioon ottamisesta. Aktiivisuus tarkoittaa sitä, että asioiden oppiminen ei jää abstraktille tasolle vaan asioita opitaan käytännössä. Aktiivisuus luo myös edellytykset asettaa omia tavoitteita, kohdata yksilöllisiä haasteita ja kokea elämyksiä. Elämykset voivat liittyä oman kehon kokemukseen, pätevyyyteen tai sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Liikunnan avulla voi helposti luoda vuorovaikutuksellisia tilanteita, joissa tulee harjoiteltua sosiaalista käyttäytymistä erilaisten tilanteiden ja ristiriitojen kautta. Organisoitun urheilun hyödyt tulevat esille juuri silloin, kun harjoitellaan sosiaalista käyttäytymistä. Sosiaalinen toiminta ja sosiaaliset elämykset

ovat nuorille tärkeitä ja näitä saadaan liikunnan kautta. Sosiaaliset elämykset voivat liittyä siihen, että saa auttaa toisia, saa apua itse muilta, toisiin luotetaan ja tunne siitä, että minuun luotetaan. (Telama 2000, 57–58.)

Nuorten sitoutuminen säännölliseen organisoituun aktiiviseen urheiluun johtaa parempaan psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Organisoidussa urheilussa lapset ja nuoret lisäävät fyysistä aktiivisuutta, kehittävät fyysisiä ja sosiaalisia taitoja sekä oppivat tärkeitä elämäntaitoja, kuten yhteistyötaitoja, kurinalaisuutta, reilua peliä, johtajuutta ja itsehillintää. Varhaisessa vaiheessa organisoituun urheiluun liittyminen johtaa usein fyysisesti aktiiviseen elämäntyyliin aikuisuudessa. Läpi elämän kestävään fyysisesti aktiiviseen elämäntyyliin kannalta on tärkeää keskittyä rohkaisemaan lapsia ja nuoria organisoidussa urheilussa pääasiassa nautintoon ja hauskanpitoon. (Rottensteiner 2015, 16–17.)

Urheilu ja liikunta, sen ilmenemismuodot sekä toteuttaminen on vaihdellut historian saatossa. Liikunnan ja urheilun muutos on tapahtunut usealla rintamalla. Elämme liikunnan ja urheilun murroksessa. Aiemmin liikuttiin ja urheiltiin usein omatoimisesti itsekseen tai kaveriporukoissa hovin, virkistykseen ja yhdessäolon vuoksi. Nykyisin trendinä on ollut entistä varhaisempi siirtymä tavoiteorientoituneen seuratoiminnan alaisuuteen. Eli nykyisin seuratoiminta ja sen tarjoamat harjoitukset ovat yleinen liikkumisen muoto, mikä on siis tullut omakohtaisen liikkumisen tavaksi. Yhteiskuntakin on muuttunut liikunnan ja urheilun näkökulmasta. Ihmisiä kannustetaan ohjattuun seuratoimintaan ja omatoiminen liikunta on tämän myötä vähentynyt. Yleisenä ilmiönä on, että liikuntaharrastuksen aloittaminen on aikaistunut ja myös harrastusten lopettaminen tapahtuu entistä aikaisemmin. (Zacheus 2008, 203–206.)

Zacheusin (2008, 206) näkemyksen mukaan organisoitu liikunta ja sen välittämät merkitykset eivät enää nykyisin vastaa nuorten maailmaa. Tämän ja omaehtoisen liikunnan vähenemisen yhteistuloksena ei ole yllättävää, että esimerkiksi suomalaisissa kouluissa on havaittavissa radikaali jakautuminen aktiivisesti ja passiivisesti liikkuviin yksilöihin. Tästä ihmismassasta on erotettavissa joukko sekä vapaa-ajalla ja koulussa hyvin aktiivisesti liikkuvia yksilöitä. Vuollen (2000, 23) näkemyksen mukaan jo 1970–1980-lukujen taitteesta lähtien on alettu puhumaan liikunnasta elämäntapana. Tällöin on tarkoitettu sellaisia yksilöitä, joiden liikunta-aktiivisuus oli poikkeuksellista. (Vuolle 2000, 23) Näyttää siis sille, että varhain aloitettu aktiivinen liikunnallinen ja urheilullinen elämäntyyli antaa yksilölle edellytyksiä kasvaa ja oppia aktiiviseksi elämäntapaliikkujaksi.

3.2 Joukkueurheilu

Joukkueurheilu on organisoitua useamman kuin kahden henkilön ryhmässä eli joukkueessa tapahtuvaa yhteisöllistä ja vuorovaikutuksellista toimintaa - urheilemista. Kokko (2013, 126, 135) mainitsee, että organisoidulla liikuntakasvatuksella, jolla tarkoitetaan organisoitua liikuntaa ja urheilua urheiluseuratoiminnan muodossa, on Suomessa vakaa asema. Seuratoiminta tarjoaa lukuisia mahdollisuuksia liikuntakasvatukselle. Seuratoimintaa pidetään paikallisen kasvatuskulttuurin ilmentymänä. Seuratoiminta tapahtuu valtiollisten kasvatustutustuutioiden ulkopuolella. Telaman (2000, 67) näkemyksen mukaan joukkueurheilussa tapahtuvalla yhteistyöllä on myönteisiä vaikutuksia sosiaaliselle kasvulle ja siten sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Joukkueurheilussa tapahtuvan sosiaalisen kasvun kannalta myönteisten ominaisuuksien kehittyminen korreloi yhteistyön, omatoimisuuden ja päätöksenteon vapauden ja mahdollisuuksien kanssa.

Eritoten organisoidussa urheilussa ja liikunnassa opitaan liikuntataitoja, joita voidaan hyödyntää vapaa-ajan toiminnoissa. Lisäksi mainittakoon, että tämä voi johtaa aikuisiällä tapahtuvaan aktiiviseen elämään. Liikunnan ja urheilun avulla voidaan vaikuttaa sosiaaliseen ja moraaliseen kasvuun sekä kehitykseen toteuttamalla laadukasta sosiaalis-eettistä kasvatusta. (Telama 2000, 72.) Nykyisin joukkueurheilussa valmentajan merkitys korostuu. Valmentajan ja pelaajien väliselle vuorovaikutukselle ja keskustelulle annetaan usein reilusti painoarvoa. Hämäläinen (2012, 49) toteaa, että valmentajan rooli on muuttunut kasvatuksellisempaan suuntaan ja valmentajan osaamisessa ovat korostuneet vuorovaikutustaidot sekä elämässä tarvittavien taitojen opettaminen. Valmentajan tehtävä on auttaa urheilijaa yltämään parhaaseen suoritukseensa eli valmistaa urheilija kilpailuun. Valmentaja näkee oman roolinsa kasvattajana. Harjoitusten suunnittelun ja ohjaamisen lisäksi valmentajan ajatellaan ottavan vastuuta urheilijan psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Valmentajan tehtävänä on kasvattaa urheilijaa myös urheilun ulkopuolelle ja tukea valmennettavien moninaisten taitojen kehittymistä.

Rottensteinerin (2015, 17) tutkimuksessa Wankel ja Mummery (1990) pohtivat, että psykologisesta näkökulmasta tarkasteltuna nuoret kokevat toisinaan liikaa paineita voittamisesta. Tällöin nuoret kokevat etteivät heidän taitonsa ole riittävät ja että, he ovat ulkopuolisia joukkueessaan. Kuitenkin joukkueurheilun psykologiset vaikutukset nuorille ovat useimmiten positiivisia, negatiivisten vaikutusten sijaan.

Heikon ajanjakson, kuten esimerkiksi hävityn pelin jälkeen ihmissuhdetaidot joukkueen sisällä ovat koetuksella. Yhteisellä keskustelulla ja ryhmätapaamisella joukkueen jäsenet voivat keskenään sitoutua kohti aiemmin asetettuja tavoitteita ja päämääriä. (Rovio, Eskola, Kozub, Duda & Lintunen 2009, 427.) Valmentaja voi ohjeistaa yksilöitä ja siten koko joukkuetta keskittymään ja valmistautumaan yksilöiden osaamisen rajoissa oleellisiin asioihin ja sen kautta kohti joukkueen kanssa yhdessä asetettua tavoiteltua menestymistä. Valmentajat voivat siirtää tietoisuutta joukkueen iskukyvystä ja osaamisesta pelaajille, jotka näkyvät pelaajissa yksilö- ja joukkueetasolla. Tästä seuraa yleensä tasonnostoa ja samalla tapahtuu väistämättä joukkueen henkistä kasvua.

Kilpailullisuus urheilussa voi johtaa joukkueissa yksilöiden väliseen vastakkainasetteluun ja olla haitaksi sosialisatiolle. Urheilun organisoinnilla on huomattava vaikutus joukkueurheilun kasvatusmahdollisuuksille. Kilpaurheilu ei tarkoita sitä, ettei joukkueen jäsen voisi kehittyä sosiaalisesti ja samalla urheilullisesti. Kuitenkin tavoitteellinen kilpaurheilu tarkoittaa väistämättä lapsen osuuden vähenemistä ja aikuisen roolin merkityksen kasvamista sekä leikinomaisen pelin, reilun pelin, osallistumismahdollisuuksien, sosiaalisen yhdessäolon ja hauskanpidon vähenemistä. Toisaalta myös kilpailullisuus ja voittaminen sekä menestyminen korostuvat. Tarvitaan joukkueen ja sen jäsenten aitoa keskinäistä yhteistyötä, jotta ongelmat saadaan ratkaistua. (Telama 2000, 67–69.)

Joukkueena toimiminen on haasteellista ja suuryhmän toiminta vaatii ryhmän jäseniltä vastavuoroista työtä. Joukkueen sisäiset sosiaaliset tilanteet, kuten palaverit ovat osa joukkueen kehittämistä. Joukkueen jäsenille on annettava tilaa heidän keskinäiselle sosiaaliselle kanssakäymiselle. Parhaimmillaan sosiaalista vuorovaikutusta voidaan edistää joukkueen sisäisellä vuorovaikutuksella ja tämä kehittää yksilöiden välistä dialogia. (Kaski 2006, 149–151.)

3.3 Sosiaalinen kehittyminen joukkueurheilussa

Joukkueurheilun taustalla on urheiluseura. Urheiluseura puolestaan on sosiaalinen organisaatio. Urheilujoukkueen jäsenistö toteuttaa yhteisiä intressejään liikuntaosallistumisessa. Tämän myötä urheilujoukkueen jäsenet suuntaavat yhteisvastuullisesti voimavarojaan ja käyttöenergiaansa seuran toimivuuden sekä toimintatarkoituksen hyväksi (Heinilä 1986, 126). Pureuduttaessa joukkueurheilun ja joukkueessa tapahtuvan toiminnan ytimeen, on

muistettava ja huomioitava se, että joukkueurheilutoiminnan tulee olla luonteeltaan jokaisesta ainutlaatuista yksilöä kunnioittavaa ja arvostavaa.

Nuoret huippu-urheilijat harjoittelevat ja kilpailevat tavoitteellisesti ja päämäärätietoisesti. Usein tavoitteet ovat kansallisessa tai jopa kansainvälisessä menestymisessä. Kuitenkin vain murto-osa heistä pystyy elättämään itsensä urheilemalla. Urheilun lisäksi on huomioitava muitakin elämän osa-alueita. Sosiaalinen kehittyminen, kun tapahtuu kaikilla elämän osa-alueilla. Kokko (2013, 134; 137–138) kohdentaa huomion siihen, että nuorille huippu-urheilijoille on linjattu olympiakomitean toimesta urheilu-uran lisäksi tavoite kehittää siviiliuraa sekä tasapainoisen elämän taitoja. Lasten ja nuorten urheiluvalmennuksessa tämä näkyy esimerkiksi koulumenestyksen seuraamisena ja henkilökohtaisina palaverina. Seuratoiminnassa valmentajalla on mahdollisuus tukea lasten ja nuorten elämäntaitoja. Tämä huomioidaan kasvatuksellisinä näkökulmina liikuntasuorituksien ja urheilullisten tavoitteiden ulkopuolelta.

Joukkueurheilussa tapahtuu sosiaalista kehittymistä vuorovaikutteisissa toverisuhteissa. ”Urheiluseurat tuottavat merkityksiä, synnyttävät yhteisöllisyyttä ja tukevat nuoren urheilijan identiteetin muodostumista” (Tiirikainen & Konu 2013, 73). Sosiaalisia taitoja, sosiaalista toimijuutta ja sosiaalista kehittymistä sekä niihin liittyvää oppimista voidaan harjoitella ja omaksua ainoastaan toverisuhteiden avulla vertaisryhmässä. Sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen kehittymisen näkökulmasta joukkueurheilussa on merkityksellistä tietää jo lähtökohtaisesti kuinka sosiaalisia taitoja voi oppia ja kehittää. Keltinkangas-Järvinen (2010, 17–18) linjaa, että sosiaaliset taidot ovat opeteltuja ja opittuja. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä toimia ja selvittää sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot ovat toisistaan eroava asia. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre. Sosiaaliset taidot omaksutaan oppimisen myötä. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmisten kykyä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa riippumatta hänen seurallisuudestaan. Laineen (2005, 206) mukaan toverisuhteiden avulla opitaan itsetuntemusta, itsetuntoa, vertailua, sosiaalisen todellisuuden tajuamista sekä sosiaalisia taitoja. Wentzelin (2009, 531) näkemyksen mukaan toverisuhteet ovat tärkeitä koko lapsuuden ajan aina aikuisiälle asti ja myönteiset kokemukset toverisuhteissa parantavat yksilöiden hyvinvointia ja motivaatiota.

Joukkueurheilussa kunkin pelaajan on tarkoitus löytää itselleen sopiva rooli kaukalossa ja sen ulkopuolella. Toisaalta lapset ja nuoret tekevät jatkuvaa reflektiivistä identiteettityötä ja kehittävät minäkuvaansa toverisuhteiden avulla ryhmässä toimien. Pelaajilla on tapana

kehittää itseään pelillisen roolin ja myös minäkuvan sekä itsetunnon kehittymisen kannalta mallioppimisen, vertailun ja saadun palautteen kautta. Yksilöllä itsellään ja joukkueen muilla jäsenillä vaikuttaa siis olevan merkittävä osa pelaajan pelillisen ja identiteetillisen roolin kehittämisessä ja löytämisessä sekä sosiaalisessa kehittämisessä.

Laineen (2005, 175–176) mielestä lasten ja nuorten sosiaalisen todellisuuden ymmärtäminen kehittyy toverisuhteissa, koska lapset ja nuoret vertailevat tyypillisesti itseään vertaasiinsa. Lisäksi yksilön suhtautuminen itseensä ja omaan toimintaan vaikuttaa siihen, kuinka toiset ihmiset hänet näkevät. Takala (2011, 16–17) toteaa, että jopa lasten varhaislapsuudessa sosioemotionaalisia taitoja tarvittavissa kehitystehtävissä sosiaaliset taidot ovat avainasemassa saman ikäisten tovereiden kanssa tapahtuvassa onnistuneessa vuorovaikutuksessa. Lasten emotionaalisilla taidoilla on merkitystä sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Esimerkiksi tunteiden ilmaiseminen, tunnistaminen ja sääteleminen ennustavat lasten tulevaa myönteistä sosiaalista käyttäytymistä. Myönteisellä sosiaalisella käyttäytymisellä tarkoitetaan toisten lasten näkökannan huomioimista ja yhteistyökykyä. Tämän kautta voidaan saavuttaa toverisuosiota urheilujoukkueessa.

Yksilö itse on elämänsä ja itsensä paras asiantuntija koko elämän mittaisen polun ja siitä muodostuneiden kokemusten, käsitysten ja näkökulmien myötä. Sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta keskeinen asia ovat toverisuhteet, joissa tapahtuu vuorovaikutusta vertaisten kanssa. Se, että päästään sosiaalisissa suhteissa vuorovaikutukseen vertaisten kanssa, määräytyy yksilön taustojen ja taustamuuttujien kautta eli siitä, mitä yksilö on ja miten hän itsensä näkee ja kokee sosiaalisena toimijana. Tähän vaikuttavat Eisenbergin, Vaughanin ja Hoferin (2009, 473) toteaman mukaan perimä, taipumus käyttäytyä ja ympäristön vaikutukset, kuten vanhempien kasvatus sekä aikuisten ja kavereiden sekä vertaisten kanssa tapahtuva vuorovaikutus.

Sosiaaliin taitoihin kuuluu monia asioita. Ne rakentuvat monesta osatekijästä ja siten, niiden määrittely yksiselitteisesti on käytännössä mahdotonta. Kuorelahden, Lappalaisen ja Viitalan (2012, 284) mukaan sosiaaliin taitoihin lukeutuu kommunikointi, kuuntelutaidot, reagoiminen, aloitteellisuus, jakaminen, auttaminen sekä assertiivisuus. Näihin sosiaaliin taitoihin ja niiden hyödyntämiseen sekä harjoittamiseen toverisuhteissa perustuu yksilöiden sosiaalinen kehittyminen. Tiirikainen ja Konu (2013, 39) toteavat, että urheiluyhteisöstä saatavat ystävyysuhteet mahdollistavat yksilöiden välisen liittymisen tarpeen.

Sen ajatellaan olevan keskeinen tarve motivaation lähteenä niin urheilijalle kuin myös yleisestikin kasvavalle nuorelle.

3.4 Tavoitteellinen ryhmä

Tavoitteellisia ryhmiä muodostetaan tietynlaista tarkoitusta varten ja ryhmät sitovat ihmiset yhteiseen tavoitteelliseen toimintaan. Tavoitteellisissa ryhmissä huomionarvoista on se, että yksilöt hakeutuvat niihin itseohjautuvasti ja oman motivaation pohjalta. Tavoitteellisia ryhmiä voidaan muodostaa erinäisillä yhteiskunnan aloilla kuten vapaa-ajan harrastuksissa, urheilussa, työelämässä, intressiryhmissä ja yhdistyksissä. Tavoitteellinen ryhmä nähdään toiminnallisena kokonaisuutena, kun ryhmä ei enää toimi yksittäisten ihmisten varassa, vaan yhteistoiminnallisen kokonaisuuden keinoin. Ryhmän käytöstä voidaan hyötyä, kun mahdollisimman monen ryhmän jäsenen toimintaenergia saadaan suunnattua yhteistyöhön ja yhteisen tavoitteen saavuttamiseen. Kopakkalan (2011, 36) näkökulmasta ryhmän tunnusomaisia piirteitä ovat ryhmän koko, tarkoitus, rajat, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. Keskeisessä asemassa on rypäs erilaisia yksilöitä. He muotoutuvat ryhmäksi, kun toiminnalla on yhteinen tavoite ja he ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa sekä heillä on käsitys siitä, ketkä kaikki ryhmään kuuluvat ja miksi.

Joukkueurheilussa yhteistyön merkitys korostuu kaikessa tekemisessä. Joukkueen yhteistyön pitää olla mutkatonta, jotta on mahdollista päästä asetettuihin tavoitteisiin. Urheilussa joukkueen toiminta on parhaimmillaan, kun jokaisella yksilöllä on tiedostettu tavoite, johon pyritään. Jokainen yksilö pyrkii omalla toiminnallaan saavuttamaan sekä henkilökohtaiset tavoitteet, että yhteisen tavoitteen. Joukkueen toiminta on väistämättä yhteistyötä kohti tavoitteellista päämäärää.

Tavoitteellisen ryhmän tietoinen käyttäminen on käytännön kokemusten, toimivuuden ja tehokkuuden myötä tullut jäädäkseen. Vakiintuneet ryhmät, miellyttävät ryhmät ja niistä saadut kokemukset paljastavat tavoitteellisten ryhmien huomattavan merkityksen. Tavoitteellisen ryhmän jäsenet ovat vastuussa ryhmästä ja jokaisella on valtaa vaikuttaa ryhmään. Tällaisen ryhmän kaksi perustetta ovat psykologinen ja sosiaalinen päämäärä. Psykologinen peruste on henkilökohtainen päämäärä. Se pohjautuu yksilön haluun toteuttaa omia persoonallisia tarpeita. Sosiaalinen peruste on yhteinen päämäärä. Siinä ryhmän jäsenillä on halu muuttaa ympäristöään fyysisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena. (Jauhiainen & Eskola 1994, 49–52.)

Liikunnassa, koulutuksessa ja työyhteisössä tavoitteenasettelu on yksi yleisemmistä motivaatioon ja suoritukseen vaikuttava tekijä. Ryhmät muodostavat itselleen aina tavoitteen. Tavoitteellisuus ja tietoinen toiminta on merkittävää myös yksilölle. Tavoite on ryhmän tai yksilön päämäärä tai kohde, jota pyritään saavuttamaan yksilöllisesti tai ryhmässä saavuttaa. Päämäärä ohjaa yksilön tai ryhmän tavoitteenasettelua ja toimintaa. Tehtävä- ja tavoitetietoisuus vaativat, että pystytään omilla kyvyillä ottamaan vastuuta, tekemään aloitteita, ratkomaan ongelmia ja arvioimaan suorituksia tarkasti. Rovio ja Lintunen mainitsevat, että tutkimusten mukaan tavoitteenasettelu parantaa suoritusta erilaisissa ympäristöissä ja tehtävissä ja että ryhmätavoitteet ovat yksilötavoitteisiin verrattuna yhtä tehokkaita. Ryhmätasolla tavoitteenasettelu voi edistää selvästi yhteistyötä ja kommunikaatiota. Tunteiden ilmaiseminen, pystyvyyden tukeminen ja kannustaminen parempaan suoritukseen ovat ryhmässä tapahtuvia ilmiöitä. Tehtävä- ja tavoiteorientoituneemmaksi päästään oppimalla tavoitteenasettelua ryhmässä ja yksilöinä. (Rovio & Lintunen 2009, 130–135.)

Ryhmän tai yksilön kehityksen kannalta liian helpot tavoitteet eivät ole tarkoituksenmukaisia. Kun tavoitetta täsmennetään, niin silloin suunnittelu helpottuu, mikä ohjaa vuorovaikutusta sekä tavoitteen toteuttamista. Ryhmällä ja yksilöillä pitää olla toimintaa ohjaava suunta. Näin voidaan myös arvioida suoritusten jälkeen, saavutettiinkö tavoitteita ja millä tavoin mahdolliset tavoitteet saavutettiin. (Rovio & Lintunen 2009, 128–132.)

Pystyvyys on tilannesidonnainen kokemus omasta suorituskyvystä ja siitä, kuinka suoriutuu menestyksekkäästi saavuttaakseen halutun lopputuloksen. Tavoitteet saavutetaan ryhmässä paremmin, kun pystyvyyden tunne ryhmän jäsenillä on korkea sekä asetetaan haasteellisempia tavoitteita ja sitoudutaan niihin paremmin. Onnistumisien avulla edistetään ryhmän jäsenten tunteita omasta pystyvyydestä. Välilliset kokemukset edistävät myös pystyvyyden tunnetta. Toisilta ryhmän jäseniltä voidaan ottaa mallia suorituksista ja saada uskoa omaan tekemiseen. Ryhmän jäsenten välinen rohkaiseminen ja tukeminen edesauttavat pystyvyyden tunnetta ennen suoritusta. Ryhmän pystyvyys kattaa tuntemukset siitä, kuinka ryhmän jäsenet näkevät kyvyn menestyä ja suoriutua tehtävistä ryhmänä. Suoritus on sitä parempi, mitä voimakkaampi on tunne pystyvyydestä. Pystyvyyden tunne suoritukseen on havaittu olevan kiinteyttä tärkeämpi. Ryhmän kiinteys vaikuttaa osittain pystyvyyden tunteeseen, mutta ryhmän pystyvyyttä edistävät enemmän onnistuneet suoritukset, välilliset kokemukset sekä rohkaiseminen ja tukeminen. (Rovio & Lintunen 2009, 134–136.)

3.5 Tavoitteenasettelu ryhmässä

Tavoitteenasetteluun on tärkeää sitoutua. Tavoitteet tulee asettaa yhteistyössä yksilöiden ja ryhmän ohjaajan kesken. Joukkuelajeissa on haasteellisempaa asettaa tavoitteita yhteen yksilöllisestä näkökulmasta ja ryhmän näkökulmasta katsottuna. Rovio ja Lintunen (2009, 137–138) esittävät, että yhteistyö vaatii sitoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmän sisäinen kilpailu voi edistää yksilön suoriutumista ja siten motivoida toimimaan tavoitteidenmukaisesti. Ryhmän toiminnassa tavoitteisiin sitoutumista voidaan tarkastella sosiaalipsykologisesta näkökulmasta. Yksilön suoritusten arvioiminen, selkeä palautteen antaminen ja oman mielekkään roolin löytäminen edistävät yksilön tärkeyttä ryhmässä. Jokainen yksilö on ainutlaatuinen ryhmän jäsen ja on tärkeää muistaa pitää yllä ja parantaa ryhmän kiinteyttä. Yksilön pitäisi osata tunnistaa ryhmässä oman toiminnan merkitys ja arvokkuus.

Ryhmässä voi ja pitää asettaa sekä ryhmätavoitteita ja yksilötavoitteita. Yksilötavoitteet saattavat osittain vaikuttaa ja häiritä ryhmätavoitteita ja suoritusta. Tavoitteet tulisi asettaa niin, että yksilö- ja ryhmätavoitteet tukevat toisiaan. Toimintaa ryhmässä arvioidaan, kuinka asetetut tavoitteet saavutetaan. Joukkuelajeissa on helpompi tarkastella joukkueen toimintaa pelkästään sarjasijoitusta katsomalla, mutta ryhmän toimintaa voidaan katsoa laajemmin niin kutsutun kaksoistavoitteen kautta. Kaksoistavoite käsittää tehtävätavoitteet ja tunnetavoitteet. Tehtävätavoite käsittää, sen mikä on tuonut ryhmän jäsenet yhteen, millaisten asioiden kanssa ryhmä toimii ja kuinka pyritään tehtävää ryhmässä toteuttamaan. Ryhmän kiinteys tarkoittaa sitä, kuinka yhtenäinen ja vetovoimainen ryhmä on tehtävän ja ryhmän jäsenten välisen sosiaalisen kiinteyden osalta. Tehokkuuteen vaikuttaa se, että ryhmä pysyy koossa ja kiinteänä. (Rovio & Lintunen 2009, 140–141.)

Ryhmän tavoitteena voi olla ryhmätyöskentelyn edistäminen, kuten vuorovaikutus, toisen kuunteleminen, tuen antaminen tai tunteiden jakaminen. Toimivassa ryhmässä pystytään parempaan yhteistyöhön ja osataan ratkaista ongelmia, kun ryhmän vuorovaikutus on avointa. Sosiaalisesti kiinteässä ryhmässä jäsenet luottavat toisiinsa ja uskovat omaan ryhmäänsä. (Rovio & Lintunen 2009, 144.) Tavoitteenasettelussa tulee huomioida erilaiset ikä- ja kehitysvaiheet. Sarkkisen (2014, 37) mukaan lapsuus- ja nuoruusvaiheen kilpailuihin tulee suhtautua ennen kaikkea oppimistapahtumina. Ne toimivat pohjana tuleville isoille kilpailuille. Valmentajalta vaaditaan pitkäjännitteisen tavoitteenasettelun ymmärtämistä,

sillä nuorilta ja heidän vanhemmiltaan ei voi vaatia täyttä ymmärrystä aikuishuipulle tähtävää harjoittelusta. Joka tapauksessa nuori urheilija tarvitsee innostavia välitavoitteita.

3.6 Ryhmän kiinteys ja yhteenkuuluvuus

Omassa ryhmässä ollaan helpommin samaa mieltä muiden jäsenten kanssa ja suositaan omaa ryhmää, kuin että kuunneltaisiin muiden ryhmien mielipiteitä. Varmimpana pidetään oman ryhmän sisäisiä mielipiteitä. Sosiaalisen vertailun kautta luodaan ryhmän sosiaalista identiteettiä, jolloin saadaan varmuutta sosiaalisesta ympäristöstä, itsestä ja muista yksilöistä. Sosiaalinen vertailu korostaa ryhmien välisiä eroja niin, että se on mahdollisimman suotuisaa oman ryhmän kannalta. Luokittelu ja sosiaalinen vertailu luovat yhdessä ryhmäkäyttäytymistä, jolle on tyypillistä oman ryhmän suosiminen. (Tiuraniemi 1993, 29.) Tällainen oman ryhmän ja sen jäsenten suosiminen sekä sosiaalinen vertailu rakentavat perustan ryhmän kiinteydelle ja yhteenkuuluvuudelle.

Ryhmässä toimimisen ja onnistuneen yhteistoiminnan kannalta erittäin merkityksellisiä tekijöitä ovat ryhmässä vallitseva yhteisöllisyys ja kiinteys. Tätä asiaa tarkasteltaessa on paikallaan puhua yhteenkuuluvuudesta ja yhteenkuuluvuuden tunteesta. Näin ollen kiinteyden ja menestyvän joukkueen tukipilarina toimii yhteisöllinen joukkue, jossa vallitsee vahva yhteenkuuluvuus. Ahon ja Laineen mukaan (2004, 53) yhteenkuuluvuuden dimensio on kaikkein tärkein ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, sillä siihen pohjautuu hyvin voimakkaasti toisiin ihmisiin ja lopulta yhteisöön tai ryhmään tutustuminen ja samaistuminen.

Yhteenkuuluvuuden tunteen syntyminen ja ylläpitäminenkin edellyttää tutustumista ja samaistumista sekä toki erilaisuuden ja samanlaisuuden havainnoimista ja arvioimista. On siis tärkeää, että lapset tuntevat toisensa ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tämän myötä muodostuva yhteenkuuluvuus saavutetaan yhteisen vuorovaikutuksen, verbaalisen - ja nonverbaalisen viestinnän sekä sosiaalisen herkkyyden kautta. Keskeistä on joukkueen sisällä pelaajien toimesta tapahtuva vuorovaikutteinen sosiaalinen herkyys toisten reaktioille. Pelaajien yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan vahvistaa ja kehittää lisäämällä ryhmän koheesiota esimerkiksi yhteisissä tapahtumissa tarjoamalla oma rooli ja tarpeellista tekemistä kullekin pelaajalle. Nämä asiat ilmentävät sosiaalisten taitojen harjoittamisen ja kehittämisen merkityksellisyyttä. Kuitenkin joukkueen sisäisessä ryhmätoiminnassa ja yhteenkuuluvuudessa voi ilmetä ongelmia, mikäli joltakin joukkueen jäseneltä tai jäseniltä puuttuvat riittävät sosiaaliset taidot. Tällainen voi johtaa konfliktitilanteisiin. Konfliktiti-

lanteita kannattaa ratkaista kompromissien, sosiaalisen herkkyyden ja hienotunteisuuden avulla. (Aho & Laine 2004, 53–54.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on ensisijaisesti verbaalista kommunikaatiota, mutta tilanteeseen liittyy oleellisesti myös nonverbaalinen taso. Tällöin yksilöt tulkitsevat ja havainnoivat omaa ja keskinäistä kommunikaatiota nonverbaalisten vihjeiden kautta. (Tiuraniemi 1993, 9.) Nonverbaalinen viestintä ei käsitä sanallista viestintää ollenkaan, vaan silloin käytetään vartalon liikkeitä, eleitä, ilmeitä, asentoja tai äänen eri sävyjä (Tiuraniemi 1993, 10–11). Jääkiekko perustuu parhaimmillaan yksilöiden saumattomaan yhteistyöhön. Jokainen harjoitus ja pelitapahtuma käsittävät nonverbaalista viestintää yksilöiden välillä, jolloin pelikavereiden keskinäisestä nonverbaalista viestinnästä on hyötyä niin harjoituksissa kuin peleissä. Kuitenkin on tärkeää muistaa, että pelikavereiden pitää osata tulkita nonverbaalinen viestintä oikein ja toimia tilanteissa sen mukaan.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin puolistrukturoituna lomakehaastatteluna. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 77) kuvaavat lomakehaastattelua sellaiseksi, että siinä kysytään tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä kysymyksiä. Jokaiselle kysymykselle tulee löytyä perustelu teoreettisesta viitekehystä.

Tutkimuksen lomakehaastatteluiden ajankohtana oli vuoden 2015 marras- ja joulukuu. Tutkimuksen kohdejoukoksi valikoitui eräs Pohjois-Pohjanmaalla aktiivisesti toimiva ja tavoitteellinen jääkiekkjoukkue. Tämä tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen tavoitteena on saada tutkimustuloksia ja tieteellistä tietoa joukkueurheilusta sekä sen sosiaalisesta ja sosiaalistavasta ulottuvuudesta.

Tämä tutkimus on tehty virallisessa ryhmässä. Tässä tutkimuksessa kyseessä on tietyn organisaation alainen jääkiekkjoukkue. Tiuraniemi (1993, 46) kertoo, että virallisella ryhmällä tarkoitetaan ryhmää, jolla on tavoite, päämäärä tai tehtävä. Virallinen ryhmä voi olla jokin organisaatio, osasto tai toimisto.

Tutkimusaiheen ja tutkimusongelmien asettaminen motivoi, sillä niiden taustalla on omia kokemuksia ja elämismailmaa. Tämä on antanut voimaannuttavaa ja innostavaa mielenkiintoa tutkimuksen tekemiseen. Viljanen (1986, 50) toteaa, että tutkimusongelman liittyessä opiskelijan kokemuspäiriin ja tulevaan ammattiin, tutkielman tekemisen motivaatio kasvaa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää joukkueurheilijoiden tietotaitoa hyödyntäen heidän kokemuksiaan ja välittömiä merkityksiä joukkueurheilun ja sosiaalisten taitojen kehittymisen yhteyksistä. Lähtökohtana tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen moninaisesta todellisuudesta. Tarkoituksena on tutkia kohdejoukkoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.)

Joukkueurheilijoiden asiantuntijuutta kartoitetaan lomakehaastattelussa erilaisten teemojen kautta. Haastattelurungon keskeisinä teemoina ovat neljä teemaa. Näitä teemoja ovat joukkueurheilun harrastaminen, joukkueurheilun vaikutukset sosiaalisten taitojen kehittymisel-

le, joukkuehenki ja joukkueen kiinteys sekä joukkueen sosiaalinen rakenne ja pelaajien rooli joukkueessa. Näistä teemoista muodostuu seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miksi harrastat joukkueurheilua?
2. Minkälaisia vaikutuksia joukkueurheilulla on sosiaalisten taitojen kehittymiselle?
3. Mitkä tekijät vaikuttavat joukkuehenkeen ja joukkueen kiinteeseen?
4. Millainen on joukkueen sosiaalinen rakenne ja pelaajan rooli joukkueessa?

4.2 Metodologia

Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto kerätään yleensä haastattelulomakkeella. Tutkimus on toteutettu puolistrukturoituna lomakehaastatteluna. Haastattelun kysymyksistä osa on strukturoituja, joihin on valmiit vastausvaihtoehdot. Osaan kysymyksistä halutaan saada yksilön omat ajatukset ja kokemukset esiin avointen kysymysten muodossa. Valli (2001, 29) toteaa, että kyselylomakkeen rakenteen laatimisessa on kiinnitettävä huomiota lomakkeen pituuteen ja kysymysten lukumäärään. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota kyselylomakkeen selkeyteen ja ulkoasuun. Nämä seikat huomioitiin kyselylomaketta laadittaessa. Kyselylomakkeen avointen kysymysten pohjalta voidaan muodostaa tutkimukseen välitöntä kokemuseräistä ymmärrystä aiheesta. Kysymykset ovat kaikille tutkittaville samanlaiset ja lähtökohdaltaan tasavertaiset.

Metsämuuronen (2006, 216) kuvaa fenomenologiaa kiinnostuneeksi ilmiöistä ja ilmiöiden tulkinnoista. Fenomenologista metodologiaa noudattamalla voidaan kuvata ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Luukkainen (2004, 180) kuvailee fenomenografista tutkimusotetta siten, että siinä pyritään kuvaamaan, analysoimaan ja ymmärtämään ihmisten kokemuksia ja käsityksiä yksilöiden omista lähtökohdista, sekä heidän logiikkaansa noudattaen. Fenomenografian perimmäisenä periaatteena on ihmisten pyrkimys liittää mielessään ilmiöt selittäviin yhteyksiin, sen pohjalta muodostuvat käsitykset. Nämä ajatukset luonnehtivat osuvasti tämän tutkimuksen teoreettista lähtökohtaa tutkimusotteen osalta eli fenomenografiset piirteet huomioidaan tutkimuksen metodologiassa.

Tutkimusstrategia on luonteeltaan fenomenografiaan ja fenomenologiaan pohjautuva. Tutkimuskohteesta pyritään saamaan välittömiä kokemuksia, aistihavaintoja ja näihin perustuvaa ymmärrystä. Tutkimuskohteesta pyritään löytämään sen syvin ja keskeisin olemus,

mikä puolestaan auttaa saamaan tutkimustuloksia joukkueurheilusta ja sosiaalisista taidoista sekä niiden muotoutumisesta. Tässä tutkimuksessa fenomenografia liittyy välittömiin kokemuksiin, aistihavaintoihin ja niiden kautta tuotettuun ymmärrykseen. Tähän yhdistyy paikoitellen avoimissa kysymyksissä kohdejoukon yksilöiden kokemuksiin liittyen ajatusrakennelmia, jotka helpottavat kokemusten selittämistä. Joidenkin yksilöiden kokemuksiin liittyi jossain määrin myös käsityksiä, joissa rakennettiin tietoisia kirjallisia käsityksiä ilmiöstä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 121–122.)

Fenomenologian tarkoituksena on kuvata tarkasti näkemäämme ja vasta sen jälkeen selittää tutkimuskohdetta tieteellisesti. Fenomenologia estää sen, että ihmistä ei kohdata kvantitatiivisesti mitattavana tutkimuskohteena vaan ainutlaatuisena inhimillisenä ihmisenä. Tämä fenomenologinen näkökulma huomioitiin jo haastattelulomakkeen kysymystenasettelun ja vastausten analysoinnin osalta. (Pitkäranta 2010, 90.) Mitä silloin tutkitaan, kun tutkitaan ihmistä? Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen kokemuksia. Fenomenologiassa tutkitaan erityisesti ihmisen suhdetta omaan elämän todellisuuteen. Nämä kokemukset nähdään laajalti suhteena ihmisen todellisuuteen ja maailmaan, jossa hän elää. Kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuudessa ja eläminen on kehollista toimintaa sekä havainnointia. Yksilön suhde ihmisiin ja kulttuuriin ilmenee hänen kokemuksiansa kautta. Kokemukset muodostuvat merkitysten mukaan. Nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen todellinen kohde. Fenomenologiseen merkitysteoriaan liittyy ajatus siitä, että ihminen on yhteisöllinen. Merkityksien lähteenä on yhteisö ja merkitykset avautuvat vallitsevan kulttuurin kautta. Merkitykset ovat intersubjektiivisia eli eri yhteisöissä ja kulttuureissa merkitykset voivat avautua hyvin erilaisina. (Laine 2001, 26–28.) Tämän tutkimuksen kohdalla juuri eletyn maailman todellisuus ja siitä kumpuavat kokemukset sekä siihen liittyvä yhteisö ja kulttuuri ovat erittäin merkityksellisessä asemassa. Tutkimuksessa perehdytään erityisesti ihmiseen suhteessa hänen elämäänsä ja siitä muodostuviin kokemuksiin.

4.3 Aineiston keruu

Ennen varsinaista aineiston keruuta teimme tutkijoina tiettyjä valintoja. Näillä valinnoilla loimme tutkimukselle pohjan ja selkeät lähtökohdat. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruussa käytettävät menetelmät vievät tutkijan lähelle tutkimuskohdetta (Kiviniemi 2001, 68). Tässä tutkimuksessa on tavoitteena tuottaa ymmärrettäviä näkökulmia ja ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä. Valintoja tehtiin tutkimuksen kannalta neljällä tärkeällä osa-alueella

eli ongelmanasettelun, tieteenfilosofisten valintojen, menetelmävalinnan ja teoreettisen ymmärryksen suhteen. Näillä valinnoilla loimme koherentin eli yhteensopivan pohjan, kunkin osa-alueen suhteen. (Hirsijärvi 2005, 114–115.)

Tutkimukseen osallistui yhteensä 17 pelaajaa. Pelaajien ikähaitari on välillä 15–16 vuotta. Tutkimuksen toteuttamisen kannalta oli tärkeää, että tutkimuskohteeksi saadaan urheilujoukkue, joka on ollut yhdessä useamman vuoden ajan. Lisäksi joukkueen tuli olla tavoitteellinen kilpaurheilujoukkue, mikä pelaa ja harjoittelee aktiivisesti sekä korkeatasoisesti Suomen mittakaavassa. Näin ollen joukkue koostui oman alan ja aihepiirin ikäkauden asiantuntijoista.

Keräsimme aineiston useassa eri osassa. Jaottelimme aineiston keruun siten, että se palvelee tutkimusta mahdollisimman kattavasti. Tutkimusprosessin jaottelu ja rytmittäminen selkiyttää tutkimuksen toteuttamista ja antaa tutkijalle aikaa syventää tietoisuuttaan tutkitavasta ilmiöstä. Kiviniemi (2001, 69) ilmaisee tutkimusprosessin kehittymisen edellyttävän tutkijalta sen, että hän tiedostaa tietoisuutensa kehittymisen ja lisääntymisen tutkimuksen edetessä. Tutkijoina olemme huomanneet, että tutkimusprosessin aikana oppimista tapahtuu omissa ajatuksissa ja tutkimuksellisissa linjauksissa. Ennen varsinaista aineiston keruuta kartoitettiin kasvotusten keskustellen, puhelimitse ja sähköpostitse sopiva joukkue tätä tutkimusta varten. Soveliaan joukkueen valikoiduttua otimme yhteyttä kyseisen joukkueen valmentajiin. He olivat halukkaita yhteistyöhön ja näin edellytykset aineiston keruulle olivat toteutusta vaille valmiina. Ennen aineiston keräämistä oli kuitenkin eettis-moraalisista syistä selvitettävä suostumus alaikäisten pelaajien vanhemmilta ja huoltajilta tutkimukseen osallistumisesta lomakehaastattelun täyttämisen muodossa.

Seuraava vaihe tutkijan taipaleella aineiston keruun suhteen oli lähettää tutkimuslupa-anomus (LIITE 1) sähköisessä muodossa joukkueen päävalmentajalle. Sovimme niin, että päävalmentaja toimittaa tutkimuslupa-anomukset joukkueen pelaajien vanhemmille tai huoltajille. Tutkimuslupa-anomuksien täyttämiseen ja palauttamiseen oli aikaa viikko. Viikon kuluttua haimme täytetyt tutkimuslupa-anomukset jäähallilta heidän harjoitusvuoron aikana. Onneksemme saimme suostumuksen jokaisen pelaajan osalta osallistua tutkimukseen.

Suostumukselliset tutkimuslupa-anomukset saatuaamme sovimme joukkueen kanssa ajankohdan, jolloin ohjeistamme pelaajat haastattelulomakkeen tekemiseen ja kerromme tutkimuksen tarkoituksesta. Sovittuna ajankohtana esittelimme itsemme ja tutkimuksen jouk-

kueelle monipuolisesti, mutta tiivistetysti. Ohjeistimme pelaajat kohta kohdalta tutkimuslomakkeen täyttämiseen ja sen palauttamiseen täytettynä. Kävimme joulukuun aikana kolmena erillisenä ajankohtana keräämässä pelaajilta täytettyjä haastattelulomakkeita. Näin varmistimme, että saamme tutkimukseen mahdollisimman kattavan otannan.

Vallin (2001, 28) mukaan kysymysten laatimisessa on noudatettava huolellisuutta, sillä ne luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten muotoilu aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin. Tarkoituksena on saada vastaaja ajattelemaan samoin kuin tutkija. Tämän vuoksi kyselylomaketta laadittaessa tuli kiinnittää erityistä huomiota kysymysten laadintaan ja muotoiluun. Kysymysten laadinnassa keskityttiin siihen, että kysymykset ovat mahdollisimman selkeitä, yksiselitteisiä ja ymmärrettäviä. Kyselylomakkeen laadinnassa oli tärkeä huomioida kysymysten laatu ja määrä. Kysymysten laatu tähtää eksaktiin ja täsmälliseen tietoon tutkittavien kokemuksista. Määrällisesti kysymyksiä on tarvittava määrä, jotta jokaiseen tutkimuskysymykseen tulee monipuolisesti ja kattavasti tietoutta. Osuvien kysymysten kautta saadaan riittävä perusta tieteelliselle tarkastelulle ja tutkimukselle.

4.4 Aineiston analyysi

Tutkimus on luonteeltaan fenomenologis-fenomenografiseen analyysimenetelmään pohjautuva. Menetelmällisesti tutkimuksessa mennään suoraan asiaan ja kysytään tutkimusjoukolta suoria kysymyksiä ilman tarkkoja ja ennalta määrättyjä teorioita ja käsityksiä. Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen ytimessä. Se on ensiarvoista, sillä tähän vaiheeseen tähdätään jo tutkimuksen alusta lähtien. (Hirsijärvi et al., 2005, 209.) Kiviniemi (2001, 78–79) ilmaisee aineiston analyysin olevan luonteeltaan analyttistä ja synteettistä. Analyyttisyys tarkoittaa aineiston luokittelua ja jäsentämistä systemaattisiin teema-alueisiin. Aineistoa voi koodata helpommin tulkittaviin osiin. Tärkeää on löytää synteesiä luova temaattinen kokonaisuus, joka kulkee läpi aineiston. Analysoinnin tavoitteena on löytää pääkategoriat, joiden pohjalta tutkimustulokset on mahdollista analysoida. Tutkijan on löydettävä keskeisimmät käsitteet aineistontarkastelun kannalta. Epäolennainen aineisto on karsittavissa pois. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi alkoi vastausten tyypittelyllä ja luokittelulla. Avointen kysymysten vastaukset jäsennettiin vastauksista muodostuviin kategorioihin. Se täsmensi aineiston analysointia. Tämän myötä

tutkimustulosten ja johtopäätösten tekeminen selkiytyivät. Vastauksia taulukoitiin tarpeen mukaan ja tämä helpottaa tulosten tarkastelua.

Fenomenologiassa maailma nähdään subjektiivisena ilmiönä ja lähtökohtana on yksilöiden henkilökohtainen tietoisuus maailmasta. Tämän tietoisuuden peruspiirteenä on intentionaalisuus eli päämäärätietoisuus. Tutkimuksen tutkimusjoukolla on laaja ja kattava tietoisuus tutkimusaiheesta ja tutkimusongelmista, joita tässä tutkimuksessa tutkitaan. Fenomenologinen tutkimusmenetelmä avaa tutkittavaa ilmiötä tutkijan omien havaintojen tekemisen myötä aitona, ennakkoluulottomana ja monimuotoisena sekä rikkaana. Tämän tutkimuksen aineisto on suoraa tekstimuotoista kuvausta tutkittavasta ilmiöstä, mikä on tyypillistä fenomenologiselle analyysimenetelmälle. Fenomenologisessa analyysimenetelmässä tutkijan tulee irtautua kaikista ennakkokäsityksistä ja ennako-oletuksista. Sen myötä tutkija voi perehtyä hänelle avautuvaan ilmiöön ja hän pystyy kuvaamaan ilmiötä usealla eri tavalla. (Anttila 2005, 329.) Tässä tutkimuksessa sovelletaan fenomenologialle tyypillistä suoraa tekstimuotoista kuvausta tutkittavasta ilmiöstä. Tämä ilmenee pelaajalähtöisten sosiometristen mittauksen ja suoraan vastauksista saatujen kokemuspohjaisten tekstilainauksen kautta. Sosiometrian avulla on analysoitu pelaajien roolia joukkueen jäsenenä sekä sitä, miten he tunnistavat toisten pelaajien roolin joukkueessa.

Syrjälä et al. (1994, 113) kertovat, että ”fenomenografia on ajattelussa ilmenevien maailmaa koskevien käsitysten laadullista tutkimista.” Fenomenografia on jokseenkin erilainen suhteessa fenomenologiseen metodiin, kuitenkin se liittyy selkeästi fenomenologiseen filosofiaan. Fenomenografiassa huomio keskittyy ihmisen koettuun maailmaan. Koettu maailma nähdään sellaisena kuin ihminen sen kokee. Fenomenografiassa ihminen nähdään rationaalisena olentona, joka liittyy oliot, eliöt ja tapahtumat selittäviin yhteyksiin. Tämän pohjalta asioista muodostuu käsityksiä. Fenomenografian keskiössä on tutkia näitä käsityksiä ja sen ympärillä olevaa maailmaa. (Anttila 2005, 334.) Fenomenografiassa tutkittavaa ilmiötä ympäröivät käsitykset vaihtelevat eri henkilöillä, toisinaan radikaalistikin. Esimerkiksi eri henkilöt eivät puhu samasta asiasta, sillä heidän käsitykset eroavat toisistaan. Toisinaan henkilöiden käsityksissä on eroavaisuuksia asian luonteen suhteen. Huomionarvoinen seikka on, että merkittävä henkilöiden käsityksiin vaikuttava muuttuja on henkilöiden kokemustausta, ei niinkään ikä. (Syrjälä et al. 1994, 114.)

Olemme hyödyntäneet fenomenografista ja fenomenologista tutkimusotetta kysymyskohtaisesti. Niissä avoimissa kysymyksissä, missä keskitytään välittömiin kokoemuksiin, hyö-

dynnetään fenomenologiaa. Fenomenografiaa käytetään käsitysten ja käsityksiin viittaavien ajatusrakennelmien osalta vastausten analyysissa. Tässä tutkimuksessa painoarvoa annetaan pelaajien kokemustaustalle ja heidän ajatuksilleen. Kokemustaustalla on huomattava merkitys, sillä suurin osa tutkittavista on viettänyt yli puolet elämästään joukkueurheilun parissa.

4.5 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen toteuttamisen kannalta keskiössä on luotettavuus ja eettisyys. Tutkimuksen toteutuksessa on huomioitu tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti. Tutkimuksessa keskitytään tutkimaan sitä, mitä on luvattu. Tutkimustulosten toistettavuutta pohditaan tutkimustuloskohtaisesti. Tutkimuksen tarkastelun kannalta tärkeänä lähtökohtana on objektiivisuus. Tieteellisten tutkimustulosten kannalta tärkeänä periaatteena on tämän tutkimuksen puolueettomuus ja taloudellinen sekä poliittinen sitoutumattomuus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Tämä tutkimus on toteutettu täysin puolueettomasti ja taloudellisesti sekä poliittisesti puolueettomasti. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella useasta aspektista. Lähtökohtana tutkimuksen aineiston keräämiselle oli korostaa, että tutkimusjoukon informantit ovat rehellisiä ja avoimia vastauksissaan. Lisäksi muistutimme, että vastaukset käsitellään anonyymisti ja aineiston analysoinnin jälkeen informanttien antamat vastaukset säilytetään, käsitellään ja lopulta tuhotaan asianmukaisesti niin, etteivät tutkimuksen ulkopuoliset henkilöt pääse aineistoon käsiksi. Tässä tutkimuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota asioiden kertomiseen niin, että tekstistä näkyy mitkä asiat ovat totta ja mitkä erettä. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeä tietää, että kaikkien informanttien vastaukset huomioidaan tasavertaisesti vastaus vastaukselta, kunkin vastaajan osalta. (Metsämuuronen 2006, 251.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää moninainen perehtyminen tutkittavaan aiheeseen niin käytännön kokemusten, kuin tutkimuskirjallisuudenkin osalta. Luukkainen (2004, 251) mainitsee, että tutkimuksen luotettavuutta ei pidä tarkastella ainoastaan erillisesti tutkimuksen lopuksi, vaan koko tutkimuksen ajan. Tutkimusta toteutettaessa on käytetty tarkkaa harkintaa ja lähdekritiikkiä sekä pyritty mahdollisimman tarkasti objektiivisuuteen. Hirsijärvi et al. (2005, 102–103) korostavat, että tutkimuksen toteuttamisessa ja tutkimuskirjallisuuden käyttämisessä tarvitaan harkintaa ja lähdekritiikkiä. Lähdemateriaalia tulee

tutkailla kirjoittajan tunnettavuuden ja arvovalan, lähteen iän ja lähteen uskottavuuden osalta. Lisäksi tutkimuksen tulisi olla objektiivista tekotavaltaan ja kielenkäytöltään.

Fenomenologista tutkimusta tehdessä tutkimuksen luotettavuuteen liittyy kriittinen ja reflektiivinen analysointi. Silloin tutkimustulosten tulkinnat asetetaan koetukselle ja tätä kautta yritetään tunnistaa tutkimukseen liittyvät omat lähtökohdat. Merkityksellistä on tutkimuskohdetta kuvailevien teoreettisten mallien tiedostaminen ja analyysi. Tähän tutkimukseen liittyen fenomenografisten tutkimustulosten merkityksellisyys perustuu johtopäätösten teoreettiseen yleisyyteen. Ne siis liittyvät yleisiin teoreettisiin ongelmiin ja selittävät käsityksiä, eivätkä tyydy ainoastaan kuvaamaan niitä. (Luukkainen 2004, 252.) Tässä tutkimuksessa teoreettisen yleisyyden vaade täyttyy sillä, että tutkimustuloksista muodostuu monipuolinen ymmärrys joukkueurheilun merkityksistä sosiaalisille taidoille ja niiden kehittämiselle.

Haastattelulomakkeeseen vastaamisen perustana oli kattava ja ohjeistava esittely tutkimusjoukolle. Tutkimusjoukolle kerrottiin, että ketä olemme, mistä tulemme ja mikä on tutkimuksemme tarkoitus. Pelaajat ohjeistettiin sanatarkasti haastattelulomakkeeseen vastaamiseen ja jokainen kohta käytiin yksitellen läpi sekä ohjeistimme pelaajia vastaamaan mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti kysymyksiin. Lomakkeen laatimiseen ja kysymysten muotoilemiseen kiinnitettiin paljon huomiota, jotta vastaajat ymmärtävät mahdollisimman selkeästi ja tarkasti, että mitä kysytään (Valli 2001, 100). Puolistrukturoidulla haastattelulla voi lähestyä avoimesti ja laaja-alaisesti tutkimuskohteen kokemuksellista maailmasuhdetta. Haastattelun kysymykset ovat pitkälti avoimia, jotta tutkimusjoukolta saadaan mahdollisimman omannäköisiä vastauksia. Tietoisena valintana laadimme haastattelulomakkeen mahdollisimman avoimeen ja teoreettisesti ennalta määräämättömään muotoon, jotta se ei ohjaa tutkittavien vastauksia. Haastattelun perimmäisenä tarkoituksena on olla tyyliltään avoin, luonnollinen ja keskustelunomainen. (Laine 2001, 35–36.)

Haastattelulomake laadittiin sellaiseen muotoon, että se on tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukainen ja käsittelee tutkittavien kokemuksia mahdollisimman monipuolisesti. Haastattelulomakkeesta tuli siten melko laaja ja jaksotimme sen vuoksi kysymyksiä niin, että avointen kysymysten välissä oli kepeämpiä, mutta tutkimuksen kannalta tärkeitä, strukturoituja kysymyksiä. Niihin vastaaminen on usein helpompaa, kuin avoimiin kysymyksiin vastaaminen. Tämä tekee laajaan haastattelulomakkeeseen vastaamisesta mielekkäämpää

ja luontevampaa. Se myös rytmittää kysymystenasettelua ja kysymyksiin vastaamista kevyemmäksi ja miellyttävämmäksi.

Luotettavuutta parantavia tekijöitä on useita. Yhdenvertaisuus haastattelulomakkeiden kysymysten ja niihin vastaamiseen annetun ajan suhteen lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusjoukolla oli kolme viikkoa aikaa vastata haastattelulomakkeen kysymyksiin ja palauttaa ne heidän päävalmentajalle. Kyselylomake on ollut paras vaihtoehto tähän tutkimukseen, sillä haastattelulomake on muodoltaan kaikille sama ja samalla tavalla loogisesti etenevä. Siten tutkijoina emme ole voineet vaikuttaa millään tavalla vastauksiin tai niihin vastaamiseen. Jokaisella tutkimusjoukon jäsenellä on ollut aikaa ja tilaa vastata haluamallaan tavalla haastattelulomakkeeseen. Kyselylomake sulkee pois sen, etteivät esimerkiksi tutkijoiden läsnäolo, äänenpainot, tarkentavat kysymykset tai tauot kysymysten välissä pääse vaikuttamaan vastauksiin. (Valli 2001, 100–101.)

Eettisyyden ja moraalisen oikeaoppisuuden suhteen tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota tutkimusjoukon yksityisyydensuojan varjeluun ja eettisten periaatteiden mukaiseen toimintaan vastuullisella tavalla. Kent (2000, 61) määrittelee eettisten periaatteiden mukaisesti tehdyn tutkimuksen olevan toteutettu eettisellä ja vastuullisella tavalla. Tällainen tutkimus kohtelee tutkittavia oikeudenmukaisesti ja tähtää tieteellisiin päämääriin sekä johtaa parempaan ymmärrykseen ja sosiaalisesti tärkeisiin katsauksiin tutkittavasta aiheesta. Tuomi & Sarajärvi (2002, 125) toteavat, että tutkimusetiikkaan liittyy useita huomioitavia seikkoja. Niihin kytkeytyy moraalisia valintoja, jotka liittyvät tutkimuksen informointiin, aineiston keräämiseen ja analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuuteen sekä anonymiteettiongelmien. Tutkimuksen taustalla vallitsee aina tiedekäsitys ja tutkimusten metodisten valintojen arvosidonnaisuus. Näistä syistä olemme kiinnittäneet erityistä huomiota eettiseen pohdintaan ja tarkasteluun sekä sen pohjalta tehtyihin moraalis-eettisiin päätöksiin.

Eettisyyden kannalta keskeinen valinta oli vastuullisesti toimiminen alaikäisen tutkimusjoukon suhteen. Eli jo ennen aineistonkeruuta tiedotimme joukkueen päävalmentajan kautta sähköpostitse pelaajien vanhemmille tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta sekä kartoitimme heidän kiinnostustaan ja halukkuuttaan antaa alaikäisten nuorten osallistua tähän tutkimukseen. Virallinen tutkimuslupa anottiin pelaajien vanhemmilta tutkimuslupanomuksella eettisten periaatteiden mukaisesti allekirjoitusten ja suostumuksen kanssa.

5 Tutkimustulokset

Lasten ja nuorten Nuori Suomi ry:n tekemän Liikuntatutkimus 2009-2010 mukaan (2010, 6) 3-18-vuotiaista 92 % vastaajista harrastaa liikuntaa, (n=5505). Yli 40 prosenttia lapsista ja nuorista harrastaa liikuntaa urheiluseuroissa. Kaikista 3-18-vuotiaista lapsista ja nuorista 43 % on kertonut harrastavansa liikuntaa urheiluseurassa. Tämän vuoksi on tärkeää saada tutkittua tietoa liikunnan harrastajilta itseltään ja heitä kiinnostavasta aihepiiristä. Urheiluseuratasolta tutkimuksessamme päädyttiin tutkimaan joukkueurheilijoita. Tämän myötä on mahdollista perehtyä tarkemmin urheilun sosiaaliseen ulottuvuuteen ja sille annettuihin merkityksiin. Joukkueurheilua käsittävän tutkimuksen ohella käsitellään ja verrataan saatuja tutkimustuloksia aiemmin lasten ja nuorten liikunnasta tehtyihin tutkimuksiin. Joukkueurheilijoiden urheilulle antamia merkityksiä ja näkökulmia tuodaan esille sanatarkasti heidän vastauksistaan suorien lainausten muodossa.

Tutkimustulokset muodostuvat tutkimusjoukolle teetettyjen haastattelulomakkeiden vastausten pohjalta. Haastattelulomakkeet laadittiin mahdollisimman ymmärrettävään ja selkeään muotoon. Haastattelulomake on tähän tutkimukseen sopivin vaihtoehto. Valli (2001, 31) pohtii, että kyselylomaketutkimuksen hyvä puoli on, ettei tutkija vaikuta läsnäolollaan tai olemuksellaan vastauksiin. Lisäksi kyselylomakkeessa on mahdollista esittää runsaasti kysymyksiä.

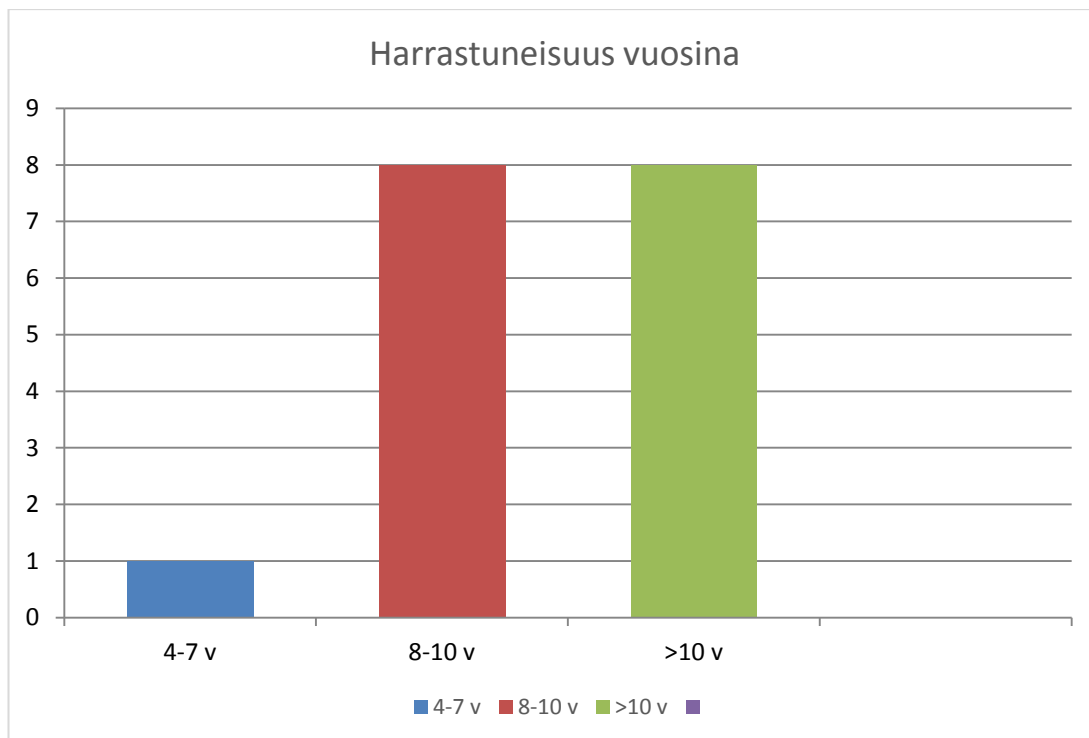
Haastattelulomake koostuu 17:stä kysymyksestä, joista kysymystä 17 ei huomioida ollenkaan tuloksissa, sillä se on tutkimuksen kannalta merkityksetön kysymys, eikä se syvennä tietoutta tai anna tutkimustuloksia tutkimusjoukolta saadusta informaatiosta. Tutkimukseen vastasi 17 joukkueurheilijaa. He vastasivat pääsääntöisesti kaikkiin kysymyksiin perusteelluineen, mutta muutamia poikkeuksiaikin löytyi. Nämä poikkeukset on ilmoitettu kunkin kysymyksen kohdalla. Lähtökohtaisesti otanta on siis 17 vastausta kutakin kysymystä kohden. Mikäli joku tai jotkut tutkittavista eivät ole vastanneet johonkin kysymykseen, niin se ilmoitetaan sen kysymyksen kohdalla erikseen.

Seuraavaksi perehdytään kuhunkin tutkimuskysymykseen omassa alaluvussaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaavat haastattelulomakkeen kysymykset 1, 2 ja 16. Tutkimuskysymykseen 2 vastaavat haastattelulomakkeen kysymykset 3, 4, 5 ja 13. Tutkimuskysymykseen 3 vastauksia saadaan haastattelulomakkeen kysymyksistä 6, 8, 9, 12, 14

ja 15. Puolestaan tutkimuskysymykseen 4 vastaavat haastattelulomakkeen kysymykset 7, 10 ja 11. Haastattelulomake (LIITE 2) löytyy erillisenä tutkielman liiteosiosta.

5.1 Joukkueurheilun harrastuneisuuden tarkastelua

Tässä kappaleessa tarkastellaan ja pohditaan joukkueurheilun harrastamiseen liittyviä tekijöitä. Tutkimustuloksista selviää joukkueurheilun kiinnostavuuteen, suosioon ja sen pariin päättymiseen vaikuttavat tekijät sekä syyt.

Kuvio 1. Pelaajien harrastuneisuus vuosina.

Kuviossa yksi näkyy tutkimusjoukon harrastuneisuus joukkueurheilussa. Yksi tutkittava on harrastanut joukkueurheilua 4–7 vuotta. Tutkittavista kahdeksan 17:sta on harrastanut joukkueurheilua 8–10 vuotta. Tutkittavista yli 10 vuotta joukkueurheilua harrastaneita on kahdeksan. Tutkimusjoukon kokemuksesta ja tutkimuksen aihealueeseen liittyvästä tietämyksestä kertoo hyvin se, että 16 yksilöä 17:sta on harrastanut joukkueurheilua 8 vuotta tai enemmän.

Taulukko 1. Joukkueurheiluun päätyminen.

	perhe ja suku	kaverit ja ys- tävät	kiinnostus ja oma halu	ohjatut harjoi- tukset, yhtei- söllisyys	pelaaminen pienestä asti
pelaaja 1		x		x	
pelaaja 2			x		
pelaaja 3	x				
pelaaja 4	x		x		
pelaaja 5	x				
pelaaja 6		x		x	
pelaaja 7					x
pelaaja 8		x	x		
pelaaja 9		x			
pelaaja 10	x				
pelaaja 11					x
pelaaja 12		x			x
pelaaja 13					x
pelaaja 14					x
pelaaja 15			x		
pelaaja 16		x			x
pelaaja 17			x		

Joukkueurheilun pariin päättymisen syitä on useita ja tutkittavat vastaavat kysymykseen hyvin vaihtelevasti. Taulukko yksi on tehty tutkimusjoukon antamien avointen vastausten pohjalta. Tutkittavat kertoivat joukkueurheiluun pariin päättymisestä vapaasti ja omasanaisesti. Pelaajat antoivat joukkueurheiluun päättymiselle yhden tai useamman syyn. Vastauksen jaottelu tehtiin taulukkomuotoisesti viiteen eri kategoriaan, jotka näkyvät taulukossa yksi.

Viidestä kategoriasta eniten painoarvoa saivat kaverit ja ystävät sekä pienestä asti pelaaminen, sillä molemmat kategoriat saavat kuusi mainintaa, miksi joukkueurheilun pariin päädytään. Näyttää siis sille, että kavereiden ja ystävien merkitys on hyvin keskeinen tekijä joukkueurheilussa. Pienestä asti pelaaminen on myös hyvin tärkeä tekijä sille, miten joukkueurheiluun on päädytty. Pienenä aloitettu joukkueurheilutoiminta koetaan hyvin luonnolliseksi tavaksi sille, miten joukkueurheiluun on päädytty. Avoimista kysymyksistä selvisi, että moni pelaaja on aloittanut joukkueurheilun jo ”pienenä” tai ”lapsena”. Tämän asian tarkka määrittely ikävuosina on siis mahdotonta, mutta oletettavasti suurin osa on aloittanut joukkueurheilemisen jo ennen kouluikää. Tämän voi päätellä siitä, että useat pelaajat kertoivat harrastaneensa joukkueurheilua noin kymmenen vuotta tai pidempäänkin.

Ainoastaan kaksi tutkittavaa kokee joukkueurheilun pariin päättymisen kannalta merkitykselliseksi yhteisöllisyyden ja ohjatut harjoitukset. Toisaalta nämä kaksi tutkittavaa mainitsevat, että kaverit ja ystävät ovat tärkeitä tekijöitä joukkueurheiluun päättymiselle.

Tutkimustuloksista selviää, että viiden pelaajan mielestä kiinnostus ja oma halu joukkueurheilua kohtaan vaikuttaa lajin pariin päättymiseen. Kolme pelaajaa viidestä mainitsevat ainoastaan kiinnostuksen ja oman halun ensiarvoisen tärkeäksi joukkueurheilun päättymisen kannalta. Kaksi viidestä pelaajasta on maininnut kiinnostuksen ja oman halun ohella toisenkin syyn joukkueurheiluun päättymiselle. Toinen pelaajista mainitsi kaverit ja ystävät, toinen puolestaan perheen ja suvun. Joukkueurheilussa, niin kuin monella muullakin elämän osa-alueella, kiinnostus ja oma halu ovat keskeisessä roolissa toiminnan kannalta. Pohjimmiltaan kiinnostus, oma halu ja tästä syntynyt innostus ja motivaatio ohjaavat ihmisiä harrastusten ja omien kiinnostusten kohteiden pariin.

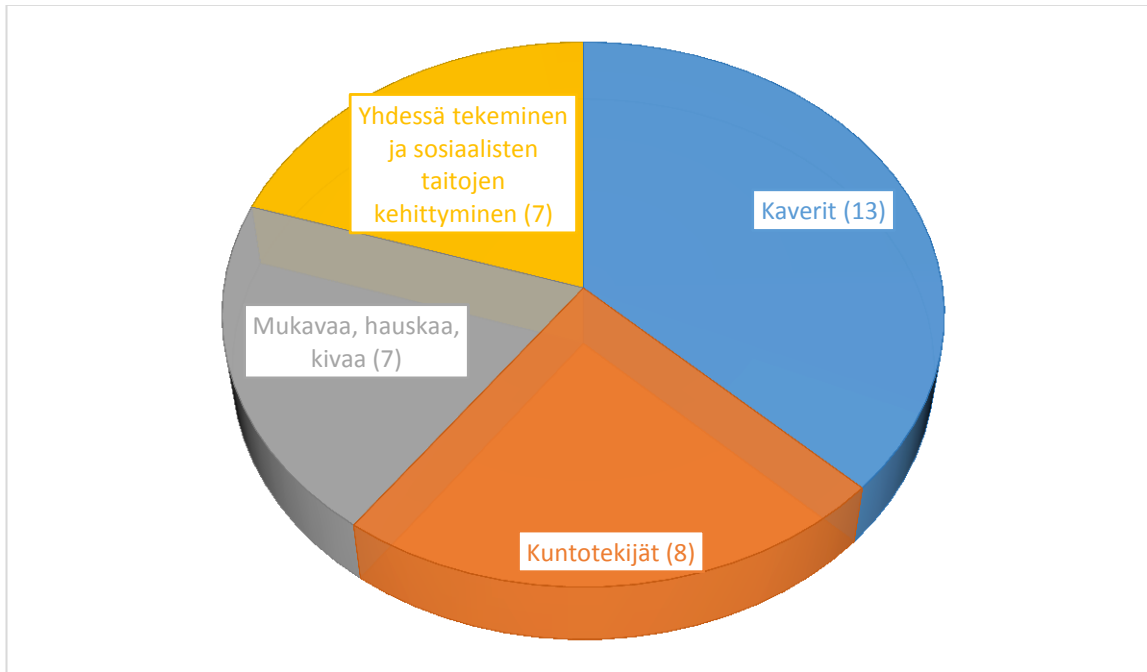
Tutkimustuloksissa tulee selville, että neljän pelaajan aspektista perheen ja suvun merkitys on huomattava, kun pohditaan syitä joukkueurheiluun päättymiselle. Tutkimustuloksista käy ilmi, että kuudella vastaajalla joukkueurheiluun päättymisen tärkeäksi syyksi on nostettu joukkueurheilun aloittaminen pienestä pitäen. Perheen ja suvun sekä harrastuksen aloit-

taminen pienestä pitäen eivät korreloi mitenkään keskenään, sillä yksikään pelaajista ei mainitse vastauksissa molempia syitä. Pienestä pitäen aloittaminen ja kavereiden ja ystävien merkitys joukkueurheiluun päätymiselle käy ilmi kahden pelaajan vastauksesta. Näiden asioiden välillä on hieman yhteyttä. Tämä sinänsä on melko yllättävä tutkimustulos, sillä näiden asioiden välinen yhteys jää heikoksi.

Valtion liikuntaneuvoston julkaisussa (2015) lasten ja nuorten liikuntaan sosiaalistumiseen vaikuttavat etenkin perhe ja vanhemmat. Murrosiässä vanhempien vaikutus vähenee, mutta kaverien ja vertaisten vaikutus nuorten liikuntakäyttäytymiseen kasvaa. Sosiaalisen mallin-
tamisen teorian mukaan käyttäytymistä mallinnetaan niiden ihmisten mukaan, joiden kanssa vietetään paljon aikaa. Vanhemmat voivat tarjota monenlaista tukea lapsen tai nuoren liikuntaharrastukseen. On todettu, että vanhempien aktiivisella urheilutaustalla, kannustuksella ja tuella on merkittävä vaikutus nuorten liikunta-aktiivisuuteen. Liikunta-aktiivisuuteen voi vaikuttaa myös kaverit ja vertaiset. Liikunta-aktiivisuuteen on myönteisesti yhteydessä se, että kaverit harrastavat liikuntaa ja he tukevat liikkumista. Kavereiden liikkuminen rohkaisee nuorta liikkumaan, mutta myös kavereiden passiivisuus voi näkyä nuoren vähäisenä liikkumisena. (Palomäki, Huotari & Kokko 2015, 66.) Tutkimustuloksemme ovat samoilla linjoilla valtion liikuntaneuvoston tutkimuksen kanssa, sillä jopa kymmenessä vastauksessa merkittäväksi tekijäksi joukkueurheiluun sosiaalistumisen kannalta pidetään joko perhettä ja sukua tai kavereita ja ystäviä.

Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (2013) todetaan, että liikunnalla on useita eri ulottuvuuksia. Liikunta on hauskanpitoa, kehittävä harrastus, kansalaistoimintaa ja ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä. Liikunnan harrastamisen syitä 10–29-vuotialla ovat halu pysyä terveenä (85 %) ja halu olla hyvässä kunnossa (76 %) sekä liikunnan tuottama ilo (73 %). Tärkeäksi koetaan myös se, että liikunnan parissa voi viettää aikaa ystävien kanssa (57 %). Näyttäisi sille, että kyse on elämäntavallisista valinnoista, jotka pohjautuvat tietoisuuteen liikunnan hyvinvointia ja terveyttä tukevista ja lisäävistä vaikutuksista. Myös yhdessäolo koetaan tärkeäksi tekijäksi liikunnan harrastamisessa. (Myllyniemi & Berg 2013, 72–73.) Liikunnan useat ulottuvuudet sekä näkökulma kaverien ja ystävien merkityksen osalta nousee samalla tavoin esille joukkueurheilun pariin päätymistä käsittelevän kysymyksen tutkimustuloksista. Toisaalta liikunnan harrastamisen syyt yhdistyvät hyvin pitkälti myös tutkimustuloksiin haastattelulomakkeen joukkueurheiluun aloittamista koskevan kysymyksen osalta..

On hienoa nähdä, että jo näin nuoret joukkueurheilijat analysoivat vastauksissaan kiinnostuksen, oman halun ja motivaation merkityksellisyyttä joukkueurheilutoiminnan kannalta. Päätyminen joukkueurheilutoimintaan määrittyy tutkimustuloksien perusteella kavereiden ja ystävien tai perheen ja suvun kautta. Nämä syyt mainitaan vastauksissa erikseen yhteensä kymmenen kertaa. Yhdessäkään vastauksessa ei ilmene samanaikaisesti molempia syitä.

Kuvio 2. Suosituksia joukkueurheilun aloittamiseen.

Joukkueurheilun aloittamista ja sen suosittelemista koskevassa kysymyksessä tutkimusjoukon 17:stä jäsenestä kaikki vastasivat kyseiseen haastattelulomakkeen kysymykseen. Näistä seitsemästätoista vastauksesta muodostuu neljä kategoriata, joihin on lajiteltuna tutkittavien antamat vastaukset. Neljästä kategoriasta muodostuu havainnollistava taulukko. Taulukossa näkyvät pelaajien antamat vastaukset. Joukkueurheilun aloittamista koskevassa kysymyksessä eniten mainittu tekijä on kaverit, mikä on mainittu 13 kertaa. Tämä tutkimustulos on selvästi poikkeava valtion liikuntaneuvoston tutkimukseen nähden, sillä siinä uusien kavereiden saamisen tärkeys vähenee pojilla 63 prosentista 35 prosenttiin viidenneltä luokalta yhdeksännelle luokalle siirryttäessä. (Palomäki et al., 2015, 68–69.) Tämän joukkueurheilututkimuksen perusteella voidaan verrata yhdeksäsluokkalaisten kanssa samaan ikäryhmään kuuluvien henkilöiden vastauksia samasta aihepiiristä. Joukkueurheilussa 13 pelaajaa 17:stä suosittelee joukkueurheilun aloittamista, koska siellä ollaan kavereiden kanssa ja saadaan uusia kavereita.

Kuviossa kaksi näkyvät tämän lisäksi mainitut muut tekijät eli yhdessä tekeminen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen sekä ”mukavaa, hauskaa ja kivaa”. Yhdessä tekeminen ja sosiaalisten taitojen oppiminen sekä mukavaa, hauskaa, kivaa ovat kumpikin mainittuna seitsemän kertaa, kun pohditaan miksi on suositeltavaa aloittaa joukkueurheileminen. Liikuntaneuvoston tutkimuksessa (2015) on selvitetty kavereiden tärkeyttä liikunnan harrastamiselle. Poikien otannan osuus luokkatasosta riippuen on välillä (n=1293-1308) ja tyttöjen osuus on puolestaan (n=1411-1420). Tutkimuksessa on tutkittu viides-, seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisten lasten ja nuorten liikuntaulottuvuuksia. Tutkimus on monitieteinen ja se kattaa koululiikuntaa, liikkumisympäristöjä ja seuratoimintaa sekä vanhempien merkitystä lasten liikkumisen kannalta. Kaikilla tutkimuksen luokkatasoilla yli 60 prosenttia lapsista ja nuorista pitävät yhdessä oloa ja yhteistoimintaa kavereiden kanssa oman liikunta- ja urheiluharrastuksen kannalta vähintään melko tärkeänä. Joukkueurheilijoiden tunnusmerkit tutkimustulokset ovat osittain samansuuntaisia kuin liikuntaneuvoston tutkimustulokset. Yhdessä tekemistä ja sosiaalisten taitojen kehittymistä pidetään joukkueurheilijoiden mielestä kohtuullisen tärkeänä. Kuitenkin joukkueurheilijat korostavat, että joukkueurheilemisessä merkityksellisintä ja tärkeintä ovat kaverit. Tutkimustuloksemme nostavat siis kavereiden merkityksen liikuntaneuvoston tutkimusta korkeampaan asemaan ja puolestaan yhdessä tekeminen ja sosiaalisten taitojen oppiminen ei ole ensisijaisesti niin tärkeää, kuin liikuntaneuvoston tutkimus antaa ymmärtää. Toki yhdessä tekeminen ja sosiaalisten taitojen oppiminen tapahtuu ikään kuin huomaamatta kavereiden kanssa urheiltaessa.

Joukkueurheilun aloittamista suositellaan toiseksi eniten siksi, että se kohentaa kuntoa tai kehittää muuten fyysisiä kuntotekijöitä. Urheiluun ja liikuntaan liittyvät kuntotekijät koetaan tämän tutkimusjoukon kohdalla tärkeäksi syyksi aloittaa joukkueurheilu. Valtion liikuntaneuvoston tutkimustuloksista ilmenee, että kaikkien tutkittavien poikien kohdalla terveys- ja kuntotekijöiden puolelta nousi esille kolme keskeisintä tekijää. Nämä tekijät ovat kymmenen prosenttiyksikön sisällä välillä 51–61 %. Kolme keskeisintä tekijää ovat liikunnan terveellisyys (61 %), hyvän olon saaminen (58 %) ja kunnon kohottaminen (51 %). (Palomäki et al., 2015, 68–69.) Nämä tutkimustulokset ovat yhteneviä joukkueurheilua koskevien tutkimustulosten kanssa. Tutkimustulosten perusteella tieto liikunnan terveys- ja hyvinvointitekijöiden merkityksistä syvenee ja vahvistuu entisestään. Yhdessä vastauksessa joukkueurheilun aloittamisen suosittelemista ei ole suoranaaisesti liitetty edellä mainittuihin kategorioihin, vaan tutkittava linjaa napakasti joukkueurheilusta:

”Se ei ole vain urheilua, vaan paljon muutakin.”

”Miksi suosittelisit joukkueurheilun aloittamista?” Tämän tutkimusjoukon kohdalla sosiaalisen ja yhteisöllisen näkökulman tärkeys korostui huomattavasti vastauksissa, sillä jopa 13 tutkittavaa suosittelisi joukkueurheilun aloittamista kavereiden ja kaverisuhteiden vuoksi. Kaverit ja joukkueurheilun sosiaalinen puoli ovat selkeästi keskeinen tekijä joukkueurheilussa ja toisaalta joukkueurheilun pariin voidaan päätyä myös kavereiden kautta. Toki joukkueurheilun kautta saadaan uusia tuttavuuksia ja lopulta kavereita. Parhaimmillaan joukkueurheilun kautta voidaan kasvaa ja kehittyä läpi elämän kestäviin ihmis- ja ystävyyssuhteisiin.

Valtion liikuntaneuvoston tutkimuksessa on tutkittu liikunnan merkityksiä viides-, seitsemäs- ja yhdeksäsluokkaisten tyttöjen ja poikien kohdalla. Tutkimuksen otanta vaihtelee sukupuolesta ja luokkatasosta riippuen (n=2675-2728). Kosken mukaan (2015, 30) liikunnan merkityksistä tärkeimmiksi koettiin poikien kohdalla kaikissa ikäluokissa liikunnan ilo (58 %) ja onnistumisen elämykset (55 %). Tutkimuksessa tutkittiin täsmälleen samaa ikäluokkaa kuin tässä joukkueurheilua koskevassa tutkimuksessa tutkitaan. Näistä tutkimustuloksista liikunnan kannalta merkityksellisin asia on liikunnan ilo. Joukkueurheilua koskevissa tutkimustuloksissa annetaan myös arvoa liikunnan ilolle. Joukkueurheilu koetaan hauskaksi, mukavaksi ja kivaksi.

Vastauksista on havaittavissa se, että mielihyvä- ja hyvinvointitekijät yhdistettynä yhteisöllisyyteen koetaan melko tärkeiksi joukkueurheilussa. Tutkittavista seitsemän suosittelee joukkueurheilun aloittamista, koska se on hauskaa, mukavaa ja kivaa sekä joukkueurheilussa toimitaan yhdessä ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Tämän kysymyksen pohjalta saaduista vastauksista on nähtävissä joukkueurheilussa kehittyvinä tekijöinä sosiaaliset tekijät ja kaverisuhteet sekä urheilulliset ja sosiaaliset intressit. Joukkueurheilun kautta päädytään väistämättä urheilullisiin ja sosiaalisiin tapahtumiin. Tämän kautta kehittyvät sosiaaliset ja urheilulliset taidot. Joukkueurheilusta saatavaa sosiaalista pääomaa ja sosiaalista sekä urheilullista antia kuvataan sanatarkasti ja hyvin osuvasti erään tutkittavan vastauksessa:

”Suosittelisin joukkueurheilun aloittamista siksi, koska uudesta joukkueesta saa nopeasti uusia kavereita ja joukkueesta tulee kuin toinen perhe, jonku kanssa jaetaan niin onnistumiset, kuin epäonnistumisetkin, eikä vastoinkäymisten kanssa tarvitse olla yksin.”

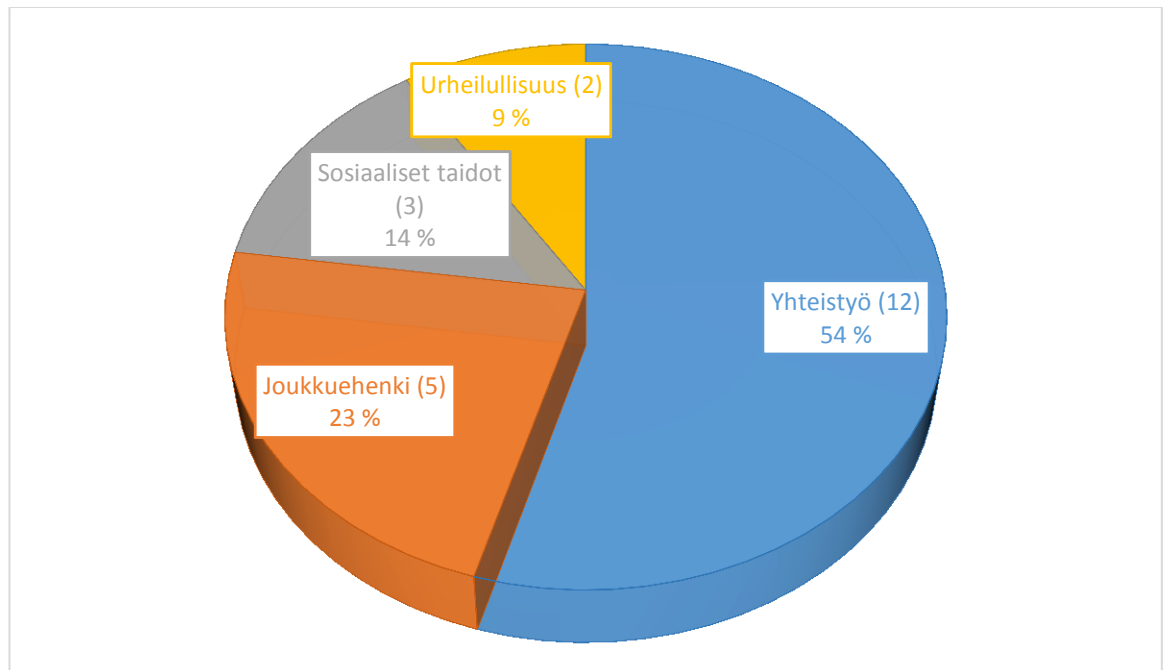
5.2 Joukkueurheilun merkitykset sosiaalisten taitojen kehittymiselle

Joukkueurheilun merkityksiin sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta haettiin vastauksia haastattelulomakkeen kysymysten kolme, neljä, viisi ja 13 osalta. Näiden kysymyksien pohjalta saadaan tutkimustuloksia joukkueurheilun vaikutuksista ja merkityksistä suhteessa sosiaalisiin taitoihin.

Yksi tutkittavista kuvaa joukkueurheilusta opittua mentaliteettia seuraavasti:

”että joukkueena hävitään, joukkueena voitetaan ja pitää puhalttaa yhteen hiileen”

Näihin sanoihin kiteytyy paljon joukkueurheilun ydintä, sitä mistä joukkueurheilussa on kysymys ja mitä joukkueurheilusta opitaan. Tämä ilmentää joukkueurheilun sosiaalista ja yhteisöllistä näkökulmaa sekä kulttuurista mentaliteettia.

Kuvio 3. Joukkueurheilusta opittua.

Kuviossa 3 näkyy tutkimustulokset siitä, että mitä tutkimusjoukko on oppinut joukkueurheilusta. Kuvio 3 muotoutuu tutkittavien avointen vastausten perusteella. Vastauksista nousee neljä kategoriala, jotka ovat yhteistyö, joukkuehenki, sosiaaliset taidot ja urheilullisuus. Kategorioista yksi on selvästi ylitse muiden, sillä 17:sta vastaajasta jopa 12 on sitä mieltä, että joukkueurheilusta saatu tärkein oppi on yhteistyö. Pelaajista viisi on nostanut esille näkökulman joukkuehengestä ja sen oppimisesta joukkueurheilussa. Kahdessa muussa kategoriassa ovat sosiaaliset taidot ja urheilullisuus. Sosiaalisten taitojen oppimista

joukkueurheilussa tapahtuu kolmen pelaajan mielestä. Kaksi vastausta korosti urheilullisia oppeja joukkueurheilutoiminnassa.

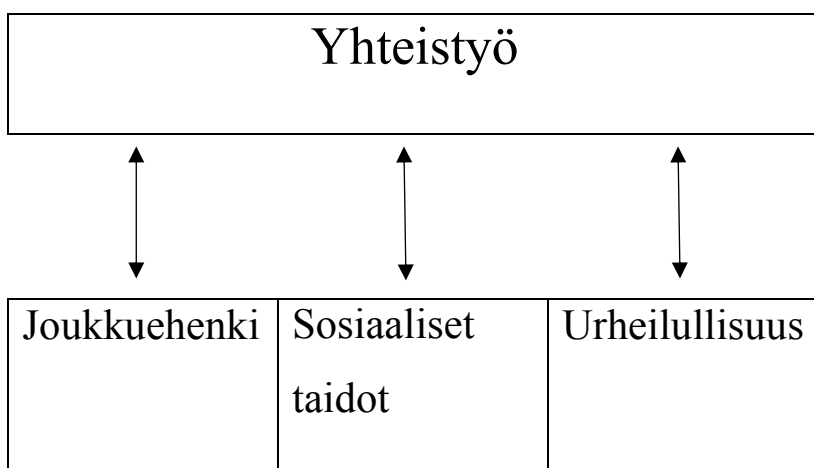
Tutkimusjoukon vastauksien pohjalta joukkueurheilun tärkeintä antia on yhteistyö. Se muodostuu vastauksien pääkäsitteeksi. Tämä käsite itsessään ei ole yksioikoinen, sillä yhteistyö nivoutuu yhteen joukkuehengen, sosiaalisten taitojen ja urheilullisuuden kehittymisen ja oppimisen kanssa. Pohjimmiltaan joukkueurheiluun liittyvä urheilullisuus jo itsessään on yhteistyötä kaukalossa ja sen ulkopuolella, siinä missä se liittyy sosiaalisiin tilanteisiin ja niissä käytettäviin sosiaalisiin taitoihin. Joukkuehenki luo pohjan sosiaaliselle osallisuudelle, sosiaaliselle toiminnalle ja sosiaalisten taitojen käyttämiselle sekä kehittämiselle. Hyvä joukkuehenki mahdollistaa joukkueen jäsenten välistä yhteistyötä ja yhteistyö puolestaan parantaa sekä nostaa joukkuehenkeä. Sanonta kaikki vaikuttaa kaikkeen pätee myös joukkueurheilussa tapahtuviin oppimisprosesseihin. Seuraavissa vastauksissa kuvataan joukkueurheilua ja mitä kyseiset yksilöt ovat oppineet joukkueurheilusta:

”Olen oppinut ryhmässätoimimistaitoja, kuuntelemaan muiden mielipiteitä sekä hyväksymään muut omina itsenään.”

Toinen vastaajista tiivistää, että on oppinut joukkueurheilusta:

”Sosiaalisia taitoja ja yhdessä toimimisen tärkeyden.”

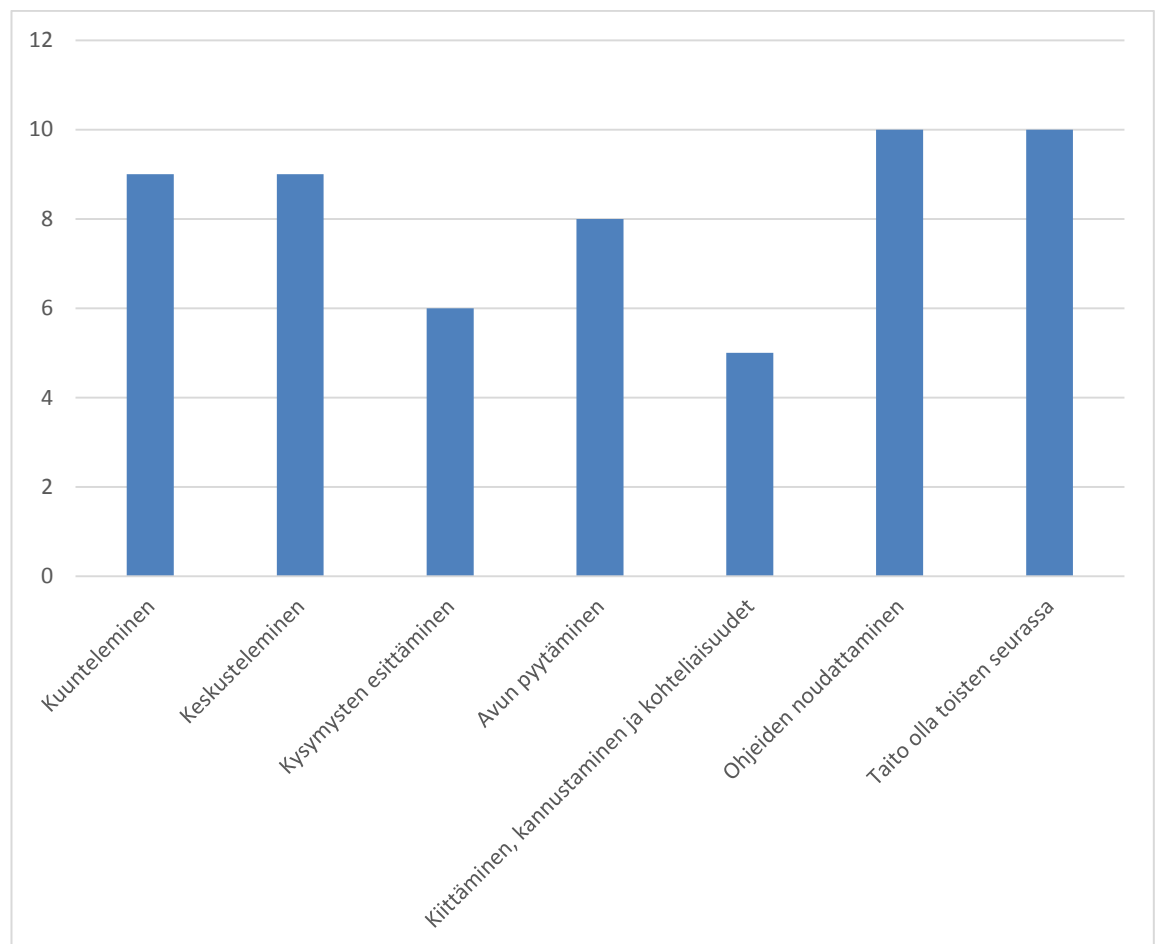
Tutkimusjoukon vastausten pohjalta muodostuneiden kategorioiden yhteenkuuluvuutta ja keskinäistä korrelaatiota voi myös kuvata seuraavalla kaaviolla:

Kaavio 1. Yhteistyötaitot joukkueurheilussa

Tutkittavilta kysyttiin joukkueurheilussa tarvittavia sosiaalisia perustaitoja. Pelaajat vastasivat aihe-alueeseen sen pohjalta, mitkä sosiaaliset perustaidot he kokevat tarpeelliseksi joukkueen jokapäiväisessä toiminnassa. Kyselylomakkeessa on osittain määritelty sosiaalisia perustaitoja, jotta vastaaminen selkiytyi. Pelaajien omalle pohdinnalle ja omille ajatuksille jätettiin tilaa ja kysymys on muodoltaan avoin. Kaikki 17 pelaajaa vastasivat aihealueen kysymykseen ja osa pelaajista kertoo sosiaalisista perustaidoista omasanaisesti.

Sosiaalisista perustaidoista pelaajat nostivat esille seitsemän sosiaalista perustaitoa, joita ovat kuunteleminen, keskusteleminen, kysymysten esittäminen, avun pyytäminen, kiittäminen ja kannustaminen sekä kohteliaisuudet, ohjeiden noudattaminen ja taito olla toisten seurassa. Taulukossa viisi sosiaalisia perustaitoja on luokiteltu pelaajien mainitsemien sosiaalisten perustaitojen pohjalta.

Kuvio 4. Joukkueen toiminnassa tarvittavat sosiaaliset perustaidot.

Sosiaalisista perustaidoista nousee esille kaksi keskeisintä sosiaalista taitoa. Nämä ovat ohjeiden noudattaminen ja taito olla toisten seurassa. Molemmat näistä sosiaalisista perus-

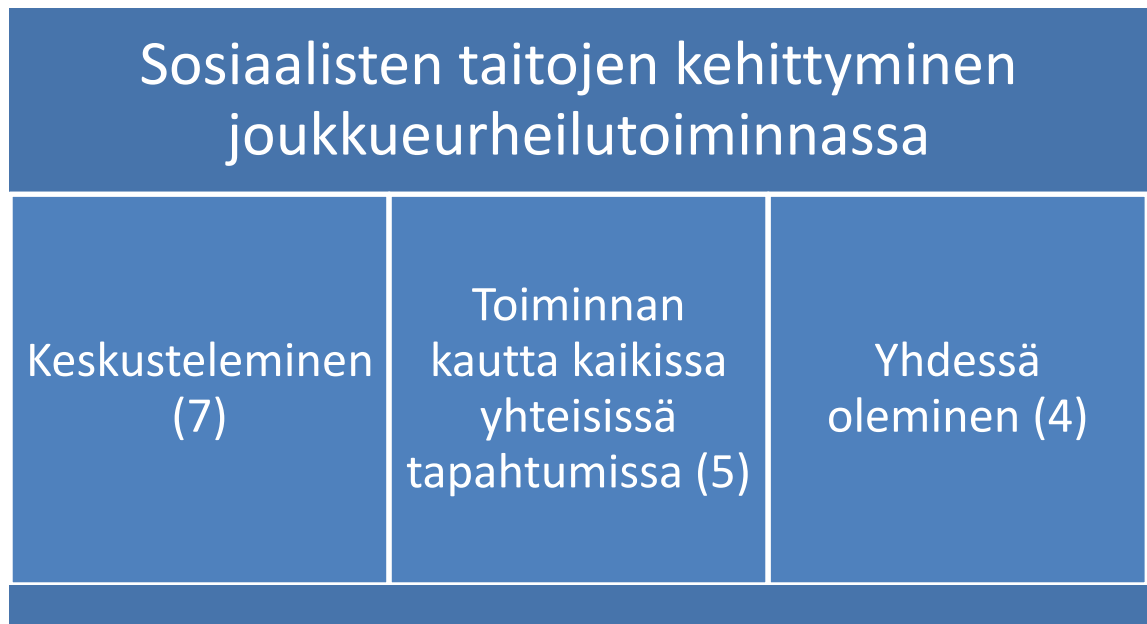
taidoista mainitaan kymmenen pelaajan vastauksissa. Heti näiden jälkeen on nimetty kaksi sosiaalista perustaitoa, jotka ovat kuunteleminen ja keskusteleminen. Ne molemmat on mainittu yhdeksän kertaa. Kyseiset sosiaaliset perustaidot ovat luonnollisesti kiinteästi yhteydessä taitoon olla toisten seurassa. Toki myös ohjeiden noudattaminen pohjautuu kuuntelemiseen ja keskusteluun yhteisistä pelisäännöistä ja joukkueen toimintakulttuurista.

Sosiaalisista perustaidoista avun pyytäminen näyttäytyy kahdeksassa vastauksessa. Joukkueen jäseniltä siis odotetaan ja saadaan apua, tukea ja turvaa tarvittaessa. Kaksi vähintään mainittua sosiaalista perustaitoa ovat kysymysten esittäminen sekä kiittäminen, kannustaminen ja kohteliaisuudet. Näistä kysymysten esittäminen kerrotaan kuusi kertaa ja kiittämisen, kannustamisen ja kohteliaisuuksien tarpeellisuutta on korostettu viidessä vastauksessa.

Nämä käsitteet ja asiat kattavat monipuolisesti sosiaalisia perustaitoja. Näitä tarvitaan joukkueurheilussa päivittäin erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Tutkimustuloksena huoma, että sosiaaliset perustaidot jakautuivat vähäisellä frekvenssillä eli viiden ja kymmenen maininnan välillä. Tämä merkitsee sitä, että kaikki kyseiset sosiaaliset perustaidot ovat tärkeitä joukkue toiminnassa ja ryhmätoiminnassa yleensä. Nämä taidot ovat sellaisia, joita tarvitaan läpi elämän sosiaalisissa tilanteissa ja yhteisöllisessä toiminnassa. Joukkueurheilutoiminta tarjoaa urheilullisten intressien ohella vakaan kasvualustan ja runsaasti mahdollisuuksia sosiaalisten perustaitojen kehittymiselle.

Tutkimusjoukon vastauksista näkyy neljä tärkeintä sosiaalista perustaitoa, jotka ovat ohjeiden noudattaminen, taito olla toisten seurassa, kuunteleminen ja keskusteleminen. Nämä koetaan erityisen tärkeiksi tämä joukkueen kohdalla. Yleisemmällä tasolla edellä mainitut sosiaaliset perustaidot ovat hyvin tärkeä perusta yhteistyölle ja ryhmässä toimimiselle. Näitä sosiaalisia perustaitoja tarvitaan koulu-, työ-, harrastus- ja perhe-elämässä.

Tutkimuksessa keskitytään myös siihen, miten ja millä tavalla sosiaaliset taidot kehittyvät joukkueurheilutoiminnassa. Tähän aiheeseen vastasi 16 pelaajaa seitsemästätoista. Vastauksissa analysoidaan sosiaalisten taitojen kehittymistä vapaasti kokemuksiin perustuen. Kysymys on muodoltaan avoin ja siten saadut vastaukset ovat moninaisia. Vastauksista löytyy punainen lanka ja sen myötä muodostuu kolme tekijää, jotka kuvaavat selkeästi sosiaalisten taitojen kehittymistä joukkueurheilutoiminnassa.

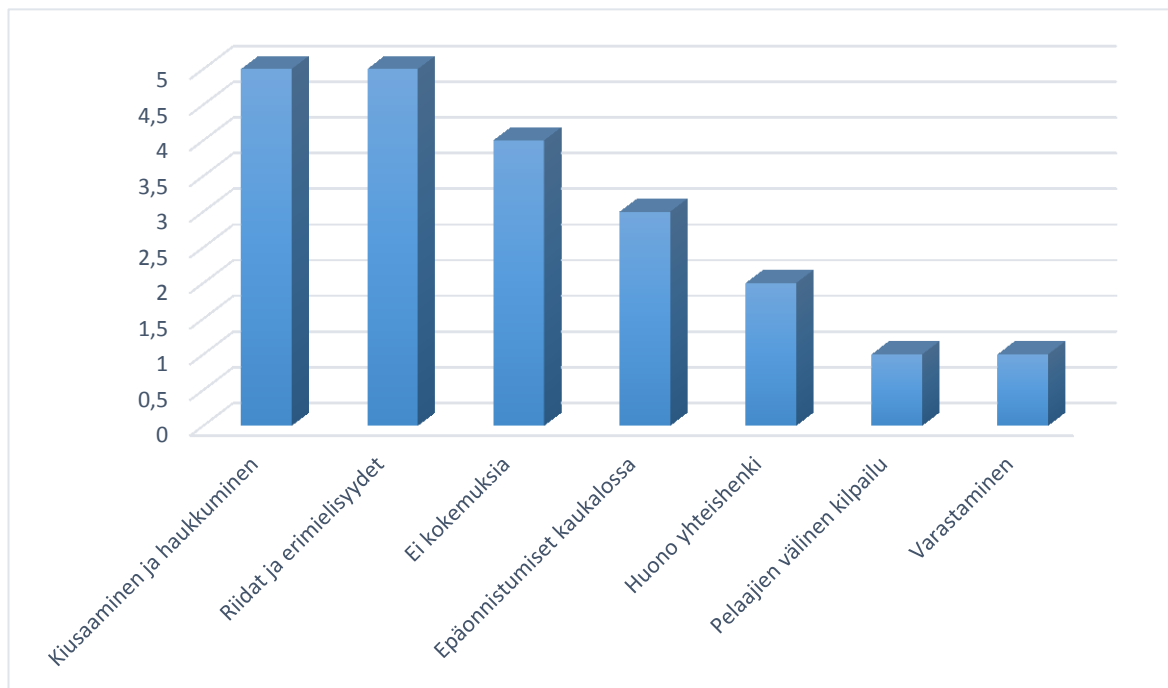

Kuvio 5. Sosiaalisten taitojen kehittyminen.

Kuviossa 5 näkyy eriteltynä kolme keskeisintä sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavaa tekijää joukkueurheilutoiminnassa. Nämä tekijät ovat keskusteleminen, sosiaalisten taitojen kehittyminen toiminnan kautta kaikissa yhteisissä tapahtumissa ja yhdessä oleminen. Näitä kolmea keskeistä tekijää on mainittu vastauksissa välillä 4-7 kertaa. Tutkittavat kokevat keskustelemisen tärkeimmäksi tekijäksi sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Toiseksi tärkeimmäksi koetaan sosiaalisten taitojen kehittyminen toiminnan kautta yhteisissä tapahtumissa. Yhdessä oleminen on neljän vastauksen perusteella keskiössä sosiaalisten taitojen kehittymiselle joukkueurheilutoiminnassa.

Keskustelemisen merkitystä korostetaan pelaajien vastauksissa jo aiemmin tässä tutkimuksessa. Vastauksissa ensiarvoisen tärkeäksi on nostettu keskusteleminen. Tämän ajatellaan olevan sijalla yksi sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta joukkueurheilutoiminnassa. Avointa keskustelua ja keskusteluyhteyttä tarvitaan kaikessa joukkueurheilutoiminnassa. Keskusteleminen itsessään kehittää ja kasvattaa sosiaalisia taitoihin ja niiden hyödyntämiseen.

Kaikki vastaukset on listattu seuraavasti kuviossa 6 ja huomioitu, kuinka monesti kukin asia on noussut esille tutkittavien vastauksissa.

Kuvio 6. Ongelmat joukkueen jäsenten välisissä suhteissa.

Pelaajat kertoivat ongelmista joukkueen jäsenten välisissä suhteissa omien joukkueurheilukokemusten pohjalta. Pelaajat kertoivat ongelmista, joita ovat kohdanneet joukkueen jäsenten välisissä suhteissa. Pelaajista 15 vastasi kysymykseen ja siten kahden pelaajan vastaus ei huomioida tutkimustuloksissa. Joukkueen jäsenten välisistä suhteista ongelmallisimmiksi seikoiksi koetaan riidat ja erimielisyydet sekä kiusaaminen ja haukkuminen. Nämä asiat ilmaistaan vastauksissa yhteensä kymmenen kertaa siten, että riidat ja erimielisyydet mainitaan viisi kertaa. Niin myös kiusaaminen ja haukkuminen mainitaan viidesti.

Pelaajista neljä ei ole kohdannut ongelmia joukkueen jäsenten välisissä suhteissa. Tässä tutkimuksessa kyseessä on jääkiekkjoukkue ja siten he kokevat jäätapahtumilla olevan vaikutusta pelaajien välisiin suhteisiin. Kolmessa vastauksessa kerrotaan, että epäonnistumiset kaukalossa aiheuttavat ongelmia joukkueen jäsenten välisiin suhteisiin. Samaan hengetä mainittakoon, että epäonnistumisiin kaukalossa liitetään usein tsemppaamisen puute. On ymmärrettävää, että joukkueurheilijat ovat ensisijaisesti sitoutuneita ryhmän toimintaan juuri urheilullisten tavoitteiden vuoksi. Tämä seikka vaikuttaa siis pelaajien välisiin suhteisiin hyvässä ja pahassa. Epäonnistumiset kilpailusuorituksessa eli tämän tutkimusjoukon tilanteessa pelissä näkyvät myös joukkueen jäsenten välisissä suhteissa kauka-

lossa ja sen ulkopuolella. Siten epäonnistumiset voivat tuoda ongelmia mukanaan joukkueen jäsenten välisiin suhteisiin.

Pelaajista kaksi kokee joukkueen huonon yhteishengen vaikuttavan joukkueen jäsenten välisiin suhteisiin. Tämän seurauksena pelaajien välillä voi tulla huonot välit. Tämä voi heijastua kielteisesti joukkueen toiminnassa. Tämän lisäksi ongelmina joukkueen jäsenten välisissä suhteissa on mainittu yksittäisinä asioina pelaajien välinen kilpailu ja varastaminen. Ne ovat jääneet tämän tutkimusjoukon kohdalla vähille maininnoille. Kuitenkin ne ovat oleellisia seikkoja, jotka vaikuttavat väistämättä joukkueen jäsenten välisiin suhteisiin ja joukkueen yhteishenkeen. Tämä voi heijastua joukkueen urheilullisissa otteissa ja eripurana pelaajien välillä.

5.3 Joukkuehenkeen ja joukkueen kiinteyteen vaikuttavat tekijät

Kyseisen aihepiirin kysymyksiin vastattiin erittäin aktiivisesti eli kaikki tutkittavista vastasivat tätä aihetta käsitteleviin kysymyksiin. Kaikki tämän aihepiirin kysymykset ovat strukturoituja kysymyksiä. Näissä on tarkkaan harkittu kysymyksenasettelu ja kullakin kysymyksellä on asteikko, jonka skaala on välillä 1–10. Strukturoidut kysymykset joukkuehenkestä ja joukkueen kiinteydestä löytyvät haastattelulomakkeesta (LIITE 2).

Joukkuehenkeä ja joukkueen kiinteyttä koskeviin kysymyksiin saadut vastaukset esitetään taulukossa 2. Taulukko kuvaa joukkueen toiminnan kannalta keskeisiä tekijöitä, joita ovat joukkuehenki, joukkueen kiinteytys, keskusteleminen joukkueen jäsenten välillä ja sitoutuminen joukkueen toimintaan. Taulukosta 2 näkyy tutkittavien vastauksien keskiarvot välillä 1-10. Asteikko on määritelty kyselylomakkeessa niin, että 1=erittäin heikko, 5=kohtalainen ja 10=erinomainen.

Taulukko 2. Joukkueen toimintaan vaikuttavat tekijät.

Kysymys	Keskiarvo
Kuinka hyväksi koet teidän joukkuehengen?	6,7
Kuinka kiinteäksi koet joukkueesi?	7,0
Kuinka helpoksi koet keskustelemisen kaikkien joukkueen jäsenten kanssa?	8,4
Kuinka sitoutunut olet kaikkeen joukkueen toimintaan?	8,8

Huonoimman keskiarvon (6,7) on saanut joukkuehenki. Silti joukkueen kiinteys koetaan paremmaksi (7,0) kuin joukkuehenki. Tämä osoittaa sen, että joukkuehenki ei vaikuta merkittävästi pelaajien välisiin suhteisiin, vaikka joukkuehenki on keskiarvoltaan hieman huonompi verrattuna joukkueen kiinteuteen. Joukkueurheilun kannalta näyttää, että tämän joukkueen kohdalla joukkuehenki ja joukkueen kiinteys ovat yllättävän alhaisia keskiarvoltaan, sillä kyseessä on Suomen mittakaavassa ikä kautensa parhaimmista kuuluva tavoitteellinen kilpajoukkue. Yleisesti joukkueurheilussa korostetaan joukkueen kiinteyttä ja yhtenäisyyttä sekä yhteen hiileen puhaltamisen ideologiaa. Tähän ajatusmalliin verrattuna joukkuehenki ja joukkueen kiinteyden merkitykset ovat jääneet tämän joukkueen kohdalla alijäämäisiksi.

Keskusteleminen kaikkien joukkueen jäsenten kanssa koetaan hyväksi. Keskusteleminen on saanut kyselyssä keskiarvoksi 8,4. Huomioitavaa on siinä, että vaikka keskusteleminen koetaan helpoksi joukkueen kaikkien jäsenten välillä, se ei vaikuta suoraan joukkuehenkeen tai joukkueen kiinteuteen, jotka olivat keskiarvoltaan huonommat kuin keskusteleminen joukkueen sisällä.

Parhaimman keskiarvon on saanut sitoutuminen joukkueen toimintaan, joka on keskiarvoltaan 8,8. Joukkueen toimintaan sitoutuminen on kiitettävällä tasolla. Joukkueen toiminnalla tarkoitetaan kaikkea yhteistä toimintaa, kuten harjoituksia, pelejä, pelimatkoja, turnauksia, palavereja ja talkoita. Tulokset osoittavat, että jo nuoret joukkueurheilijat ovat hyvin sitoutuneita ja päämäärätietoisia kaikessa joukkue-toiminnassa.

Keskusteleminen ja sitoutuminen ovat joukkueurheilussa arvostetussa asemassa. Tämä tutkimusjoukon kohdalla nämä tekijät korostuvat huomattavasti tutkittavien vastauksissa. Huomiota herättivät joukkuehengelle ja joukkueen kiinteydelle saadut alhaiset keskiarvot. Toisaalta keskustelemalla ja joukkueen toimintaan sitoutumalla voidaan saada myönteisiä ja kehittäviä vaikutuksia pelaajien keskinäisiin suhteisiin ja täten joukkuehenki ja joukkueen kiinteytys voivat parantua sitä kautta.

Keskusteleminen on yksi tärkeä osa sosiaalisia taitoja. Keskusteluun pohjautuva vuorovaikutus tulee näkyä ryhmätoiminnassa konkreettisesti, jotta ryhmän toiminnassa tapahtuu kehitystä. Avoin ja ymmärtäväinen keskustelu voi parhaimmillaan johtaa joukkueen toimintakulttuurin myönteisiin muutoksiin. Tämä ryhmän kohdalla näyttää, että toiminnassa ollaan kiinteästi ja sitoutuneesti mukana, mutta joukkueen toiminnan tarkoituksenmukaisuuden näkökulmasta ei mennä riittävästi sanoista tekoihin. Ryhmän sisäisen keskustelun jäädessä pintapuoliseksi se näkyy eittämättä kiitettävästi sitoutuneessakin ryhmässä heikokona joukkuehenkenä ja melko alhaisena ryhmän kiinteytenä.

Taulukossa 3 esitetään keskiarvot joukkueen toimintaan vaikuttamisen mahdollisuuksista. Tässä kysymyksessä käytetään samaa asteikkoa välillä 1–10, jossa 1=erittäin heikko, 5=kohtalainen ja 10=erinomainen.

Taulukko 3. Vaikutusmahdollisuudet joukkueen toimintaan.

Kuinka paljon pystyt omasta mielestäsi vaikuttamaan joukkueen toimintaan?	Keskiarvo
Toiminnallasi ja suorituksillasi?	6,5
Vuorovaikutuksella ja keskustelemalla?	6,9

Joukkueen toimintaan vaikuttaminen on keskiarvoltaan melkein samalla tasolla toiminnan ja suoritusten kautta kuin vuorovaikutuksen ja keskustelemisen avulla. Keskiarvoltaan vuorovaikutuksen ja keskustelemisen avulla toimintaan voidaan vaikuttaa keskiarvolla 6,9 ja toiminnan ja suoritusten kautta keskiarvolla 6,5. Joukkueen toimintaan voidaan vaikuttaa hieman paremmin vuorovaikutuksen ja keskustelun avulla. Parhaat vaikutukset joukkueen toiminnan kannalta saadaan, kun yhdistetään toiminta ja suoritukset sekä vuorovaikutus ja

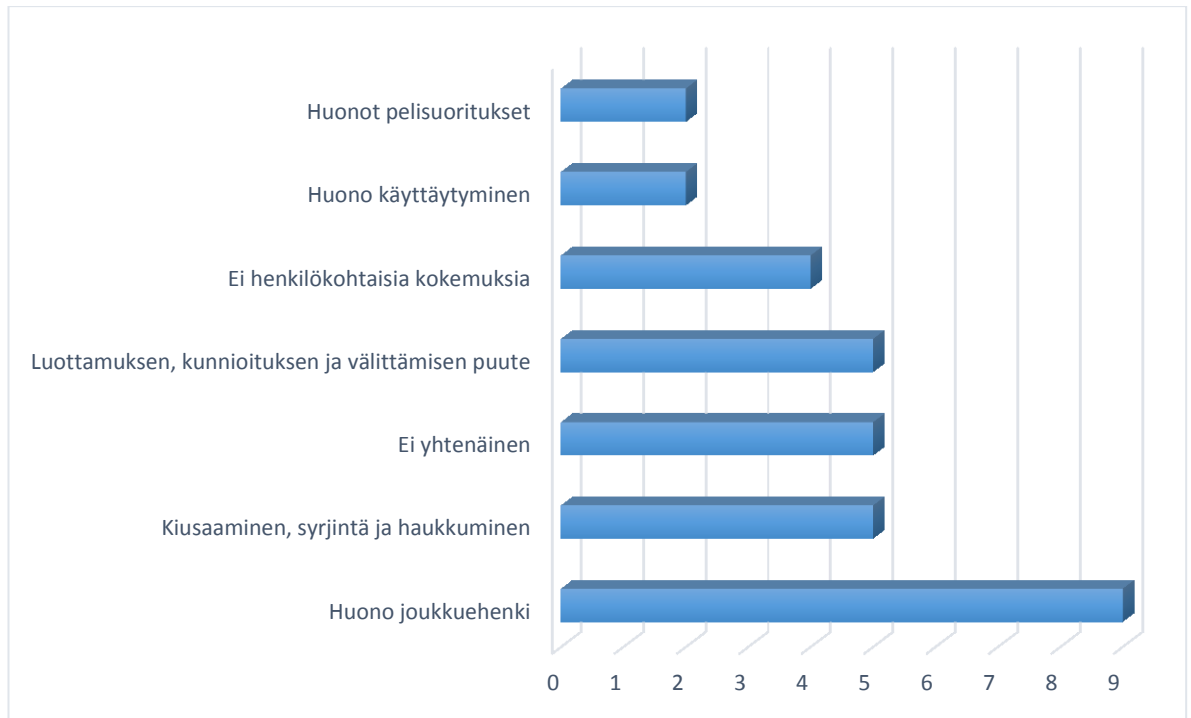
keskusteleminen johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Joukkueen toimintaan vaikuttamisen aspektista näitä tekijöitä ei koeta erityisen oleellisiksi vaikuttamisen muodoiksi.

Lähtökohtaisesti tavoitteellisessa joukkueurheilussa ryhmän toimintaan voidaan vaikuttaa eniten urheilusuorituksilla niin ryhmä- kuin yksilötasolla. Urheilujoukkueen tarkoituksena on muodostaa ryhmä urheilemista varten ja siten karkeasti ajatellen ryhmään liitytään ja sitoudutaan, jotta menestytään urheilujoukkueena. Joukkueurheilussa yksilöllinen menestyminen ja kehittyminen saavutetaan joukkueen kautta. Joukkueen toimintaan vaikuttaa useat ryhmädynaamiset prosessit, sillä kyseessä on pohjimmiltaan joukkueellinen yksilöitä. Joukkueen toimintaan ja toimivuuteen vaikuttavat esimerkiksi pelien voittaminen tai häviäminen, harjoitukset, menestyminen, kehittyminen, pelaajien väliset suhteet, valmentajien ja kapteeniston sekä kapteeniston ja muiden pelaajien kommunikaatio sekä näiden tekijöiden saumaton yhteistyö. Jokainen pelaaja ja joukkue ovat ainutlaatuinen sekä yksilöllinen. Ei siis ole olemassa tietynlaista toimintamallia tai kaava siitä, että miten toimitaan tai tulisi toimia. Tärkeä periaate joukkueurheilutoiminnassa on yhdenvertaisuuden ajatusmalli. Tämän ajatuksen pohjalta jokainen joukkueen jäsen on vastuussa toiminnasta itselle ja muille yhteisen päämäärän saavuttamisen kannalta. Yhdenvertaiseen toimijuuteen liittyy myös ajatus siitä, että toisia jäseniä arvostetaan ja kunnioitetaan sekä heistä pidetään huolta. Tätä ideologiaa yksi tutkittavista on luonnehtinut seuraavasti:

”...joukkueesta saa nopeasti uusia kavereita ja joukkueesta tulee kuin ”toinen perhe”, jonka kanssa jaetaan niin onnistumiset kuin epäonnistumisetkin...”

Tutkimuksessa perehdytään pelaajien kokemuksiin ja ajatuksiin siitä, että millainen on huono joukkue. Pelaajat vastasivat kerronnallisesti ja kuvailevasti avoimeen haastattelulomakkeen kysymykseen. Ainoastaan yksi pelaaja jätti vastaamatta tähän kysymykseen ja siten vastauksien määrä on 16.

Kuviossa 7 näkyy, kuinka pelaajat määrittelivät huonon joukkueen ominaispiirteitä. Varsinaisia huonon joukkueen ominaispiirteitä kerrotaan olevan kuudessa kategoriassa. Taulukossa näkyy myös seitsemäs kategoria, joka kielii siitä, että neljällä pelaajalla ei ole henkilökohtaisia kokemuksia huonosta joukkueesta. Joukkueestausta riippuen pelaajat kuvailevat huonoa joukkuetta monipuolisella ja vaihtelevalla tarkastelulla.

Kuvio 7. Huonon joukkueen piirteet.

Vastausten perusteella huonoa joukkuetta kuvastaa eniten huono joukkuehenki. Tämä näkökulma on huomioitu jopa yhdeksässä vastauksessa 16:sta. Kysymyksen kuusi perusteella tutkitaan pelaajien kokemusta heidän joukkuehengestä. Sen perusteella joukkuehengen keskiarvoksi asteikolla 1–10 saatiin 6,7. Taulukossa 10 näkyvä yhdeksään kertaan mainittu huono joukkuehenki on kiinnostava yhteneväisyys tutkimustuloksissa. Suoranaisia johtopäätöksiä näiden tutkimustulosten välille ei voi vetää. Tutkimustulokset antavat osittain sellaisen vaikutelman, että pelaajat ovat kohdanneet ja olleet osana joukkuetta, jossa on joukkuehenki joko nykyisessä tai aiemmissa joukkueissa. Huonon joukkueen kuvailua koskeva kysymys oli avoin ja siten vastaukset voivat koskea joko omaa tai toisten pelaajien joukkuetta huonon joukkueen piirteiden osalta.

Huonon joukkuehengen ohella tutkittavat kuvaavat huonoa joukkuetta sellaiseksi, jossa kiusataan, syrjitään ja haukutaan. Lisäksi huono joukkue ei ole yhtenäinen ja siellä vallitsee luottamuksen, kunnioituksen ja välittämisen puute joukkueen jäsenten välillä. Nämä tekijät mainittiin kaikki viiteen kertaan.

Näiden tekijöiden ohella mainittiin myös huono käyttäytyminen ja huonot pelisuoritukset. Kumpikin tekijä ilmentää huonoa joukkuetta kahteen kertaan tutkittavien vastauksissa.

Tämän tutkimusjoukon kohdalla huonoilla pelisuorituksilla ei ole merkittävää yhteyttä siihen, millainen on huono joukkue.

Pelaajat kuvaavat huonoa joukkuetta useasta eri näkökulmasta ja tunnistavat tarkasti, millainen on huono joukkue. Vastauksissa kuvataan huonoa joukkuetta seuraavasti:

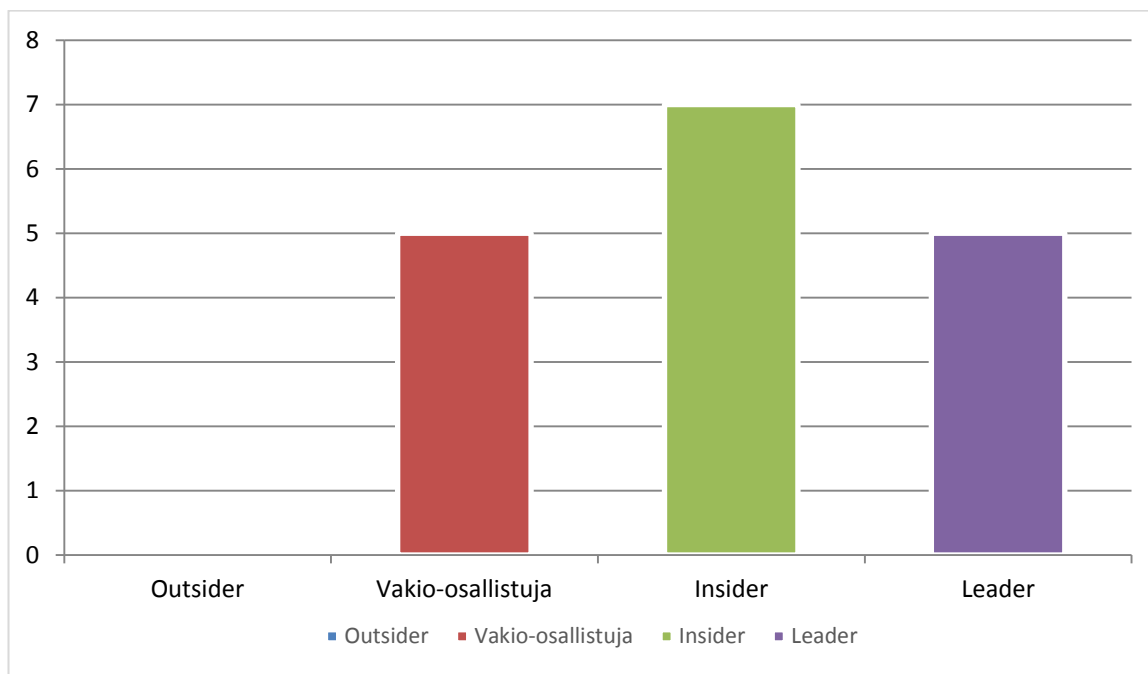
”Huono joukkue on sellainen, joka ei ole yhtenäinen, osa jäsenistä jää ns. ulkopuolisiksi tai jopa kiusatuksi, eikä joukkueesta saada näin ulosmitattua kaikkea.”

sekä

”Semmoinen, jossa on huono joukkuehenki, pelaajat eivät ole sitoutuneita ja välinpitämättömyys omaa joukkuetta kohtaan. En ole ollut huonossa joukkueessa.”

5.4 Joukkueen sosiaalinen rakenne ja pelaajien rooli joukkueessa

Tämä kappale käsittelee, pohtii ja perehtyy tutkimusjoukkoon syvällisemmin. Tarkastelussa on siis joukkue ja sen sosiaalinen rakenne. Lisäksi tutkittavien vastausten pohjalta keskitytään yksilötasolla pelaajien rooliin joukkueessa sekä joukkueen toiminnan kannalta erilaisissa tilanteissa.

Kuvio 8. Koettu rooli joukkueen jäsenenä.

Kuviossa 8 on esitetty tutkittavien henkilökohtainen koettu rooli joukkueen jäsenenä. Vastausvaihtoehdot on jaettu neljään eri kategoriaan, jotka ovat outsider, vakio-osallistuja, insider ja leader. Kukaan tutkittavista ei koe olevansa ulkopuolinen joukkueessa ja vastauksissa ei ilmennyt yhtään outsideria. Eniten vastauksia on kategoriassa insider eli sisäpiiriläinen, jossa vastauksia on seitsemän 17:sta. Tutkittavista viisi on vastannut omaksi rooliksi vakio-osallistuja, jolloin pelaaja osallistuu joukkueen yhteisiin tapahtumiin, on rivi-mies, eikä erotu massasta. Tutkittavista viisi on määritellyt oman roolin leaderiksi, joka tarkoittaa, että pelaaja on johtohahmo ja joukkueen ehdotonta eliittiä.

Huomionarvoista joukkueen pelaajien rooleissa on se, että johtohahmoja eli leadereita on viisi 17:sta tutkittavasta. Joukkueen sisäisten roolien kannalta johtoasemassa olevien pelaajien määrä voi olla haitallinen, jos koetaan, että johtajia joukkueessa on liikaa. Toisaalta johtohahmot ovat pelaajia, jotka ottavat enemmän vastuuta joukkueen sisällä ja kantavat joukkuetta eteenpäin niin hyvinä kuin vaikeina hetkinä. Oman roolin tiedostaminen joukkueen toiminnan kannalta on tärkeää. Tässä tapauksessa viideltä johtohahmolta voidaan olettaa selvää johtamiskykyä joukkueen sisällä erilaisissa tilanteissa joukkueen tapahtumissa.

Tutkimuksessa hyödynnetään joukkueen sosiaalisen rakenteen ja pelaajien roolin kartoituksen osalta pelaajalähtöistä sosiometrista mittausta. Vastauksissa nimetään tärkeitä yksilöitä joukkuetoiminnan kannalta yleisellä tasolla kaukalossa ja sen ulkopuolella sekä tiukassa pelitilanteessa. Pelaajien nimet on muutettu heidän anonymiteettisuojaan vuoksi. Kuitenkin taulukossa 4 näkyy saman pelaajan saadut maininnat tutkimustuloksissa. Ropon mukaan (2001, 85) sosiometrialla tutkitaan ryhmässä tapahtuvia sosiaalisia valintoja. Sosiometria viittaa ryhmän sisäiseen kommunikaatioon, ryhmän jäsenten keskinäistä valintaa tai hylkäämistä tutkiviin menetelmiin. Sosiometriaa voi käyttää ryhmän sisäisen rakenteen tai ryhmän jäsenten välisen viestinnän kuvaamiseen. Sosiometrialla voidaan tutkia ryhmän sisäistä sosiaalista rakennetta.

Taulukko 4. Joukkueen sosiaalinen rakenne.

Pelaaja	Tärkeät pelaajat yleisellä tasolla	Tärkeät pelaajat tiukassa pelitilan- teessa
Matti	7 mainintaa	0 mainintaa
Janne	11 mainintaa	10 mainintaa
Ville	5 mainintaa	5 mainintaa
Valtteri	2 mainintaa	9 mainintaa
Joonas	7 mainintaa	4 mainintaa
Mika	8 mainintaa	7 mainintaa
Antti	2 mainintaa	7 mainintaa
Jaakko	5 mainintaa	12 mainintaa
Sami	8 mainintaa	0 mainintaa
Jarno	5 mainintaa	1 maininta
Mikko	2 mainintaa	1 maininta
Toni	4 mainintaa	1 maininta
Olli	2 mainintaa	0 mainintaa
Pekka	4 mainintaa	7 mainintaa
Markus	2 mainintaa	1 maininta
Marko	2 mainintaa	4 mainintaa
Eero	0 mainintaa	1 maininta
Niko	0 mainintaa	3 mainintaa
Patrik	0 mainintaa	2 mainintaa

Sosiometrisen mittauksen avulla perehdytään ryhmän sisäiseen sosiaaliseen rakenteeseen. Haastattelulomakkeiden vastauksissa tuli poikkeamia, sillä yhdessä vastauslomakkeessa on nimetty vain yksi pelaaja, jossa kysyttiin tärkeitä pelaajia yleisellä tasolla joukkue toiminnan kannalta. Eräässä vastauslomakkeessa on nimetty neljä pelaajaa samaan kysymykseen viiden sijasta. Yhdessä vastauslomakkeessa ei vastattu mitään kysymyksiin, jotka kartoittavat ryhmän sisäistä rakennetta. Tiukkaa pelitilannetta koskevassa kysymyksessä yhden vastauslomakkeen kohdalla on huomioitu vain kolmen pelaajan nimet. Samassa kysymyksessä kahdessa vastauslomakkeessa on huomioitu vain neljä pelaajaa.

Taulukossa näkyy, että nimettyjä pelaajia tulee mainituksi laajalla rintamalla ja oikeastaan joukkueen kaikki pelaajat koetaan sen perusteella ainakin jossain määrin tärkeäksi joko joukkueen toiminnan kannalta yleisesti tai tiukassa pelitilanteessa. Tutkimukseen vastasi 17 pelaajaa. Sosiometriä koskevissa kysymyksissä mainitaan yhteensä 19 eri pelaajaa. Tämä on mahdollista siksi, että kaikki pelaajat eivät palauttaneet haastattelulomaketta täytettynä takaisin. Heillä oli tosin suostumus vanhemmilta/huoltajilta osallistua tutkimukseen.

Toisessa sosiometrisessä kysymyksessä kerrotaan viisi joukkueen toiminnan kannalta tärkeintä yksilöä kaukalossa ja sen ulkopuolella. He ovat Janne, Mika, Sami, Matti ja Joonas. Janne nousi 11 nimeämisellä tärkeimmäksi pelaajaksi. Hänet oli nimetty kolme kertaa useammin kuin Mika ja Sami, jotka saivat kumpikin 8 mainintaa. Heti heidän perässään tulevat Matti ja Joonas seitsemän kertaa mainittuina. Janne näyttää olevan pelaajien mielestä joukkueen tärkein keulahahmo joukkueen toiminnan kannalta. Hänellä on siis johtavan ja yhteishenkeä nostattavan pelaajan ominaisuuksia kaukalossa ja sen ulkopuolella. Nämä viisi tärkeää pelaajaa johtavat omalla toiminnallaan ja esimerkillään joukkuetta ja antavat suuntaviivat joukkueen toiminnalle jäällä ja sen ulkopuolisissa tilanteissa.

Mainituista pelaajista viiden tärkeimmän perässä oli tasainen kolmen pelaajan joukko. Nämä kolme pelaajaa ovat Jarkko, Jaakko ja Ville, joista kaikki saivat viisi mainintaa. Tärkeiksi pelaajiksi mainitaan pelaajia melko laajalla rintamalla. Tämä ilmentää joukkueen yhtenäisyyttä ja tiiviyyttä tämän ryhmän kohdalla.

Tiukkaa pelitilannetta koskevassa kysymyksessä perehdytään pelaajien nimeämään joukkueen sisäiseen unelmaviisikkoon. Tämän kysymyksen vastausten pohjalta ilmenee

enemmän ryhmän tarkoituksen eli pelillisten taitojen ja osaamisen kautta, keneen luotetaan ja ketkä ovat tärkeimpiä ratkaisijoita tiukoissa pelitilanteissa. Vastausten myötä muodostui selkeä kärkikolmikko, pelaajat, joita nimettiin eniten. Kyseiset pelaajat ovat Jaakko (12 mainintaa), Janne (10 mainintaa) ja Valtteri (9 mainintaa). Kolmen kärjen jälkeen tulee toinen kolmikko pelaajia seitsemällä maininnalla kunkin kohdalla. Nämä pelaajat ovat Mika, Antti ja Pekka. Eli tiukassa pelitilanteessa ratkaisijahahmoissa on valinnanvaraa. Unelmaviisikon sijaan esille nousi unelmakuusikko, jotka ovat sosiometrian perusteella joukkueen eliittiä pelitilanteessa tiukan paikan tullen.

Molemmissa kysymyksissä tasaisesti ja korkeasti arvotettu pelaaja on Janne. Hänen edesottamuksiaan tarvitaan tämän joukkueen toiminnassa kaikilla osa-alueilla. Janne koetaan yleispäteväksi keulahahmoksi tässä joukkueessa. Mielenkiintoa herättää Jaakko, koska hänen merkitys joukkueen toiminnan kannalta kaukalossa ja sen ulkopuolella on kärkiviisikon häntäpäässä. Kuitenkin tiukassa pelitilanteessa tilanne on päinvastainen, sillä Jaakko nimettiin selkeäksi paalupaikan pitäjäksi 12 vastauksessa. Jaakko on siis tiukkojen tilanteiden mestari ja oikea tekijämies urheilusuorituksissa paineen alla.

Tiukkaa tilannetta koskevan kysymyksen kohdalla Valtterin mainintojen määrä nousi toiseen sosiometriseen kysymykseen nähden kahdesta maininnasta yhdeksään mainintaan. Valtteri on siis tiukoissa tilanteissa joukkueen top kolme pelaajia, eikä hän karta vastuunottoa vaikeissakaan pelitilanteissa. Mika näyttää olevan tasavahvassa asemassa molempien kysymysten kohdalla, sillä hän sai yleisellä tasolla joukkue toiminnan kannalta kahdeksan mainintaa. Tiukassa pelitilanteessa Mikan tärkeys ilmaistaan seitsemän kertaa.

Erilaisuus ja ihmisten monimuotoisuus on rikkaus. Tämä näkyy sosiometristen kysymysten vastauksissa. Ihmisillä on luontainen taipumus toimia tyylillään erilaisissa tilanteissa. Jopa radikaalein poikkeama tutkimustuloksiin tulee pelaajien Sami ja Matti kohdalla. Sami ja Matti nimetään joukkueen toimintaa koskevassa kysymyksessä jopa kahdeksan ja Matti puolestaan seitsemän kertaa. Tiukassa pelitilanteessa heitä ei nimetty kertaakaan unelmaviisikkoon. Siispä Sami ja Matti edustavat edukseen kaukalossa ja sen ulkopuolisissa yhteisissä tapahtumissa. Näyttää sille, että Sami ja Matti ovat sosiaalisesti hyvin osaavia ja kyvykkäitä sekä joukkuehenkeä ja joukkueen yhtenäisyyttä nostattavia ja kehittäviä henkilöitä. Tämän kaltaiset henkilöt luovat ryhmään omilla sanoillaan ja tekemisillään myönteisen ilmapiirin sekä yhteenkuuluvuuden tunteen. Tämän vuoksi ryhmätoiminnasta tulee miellyttävää ja mukavaa. Ahon ja Laineen mukaan (2004, 53) yhteenkuuluvuuden dimen-

sio on kaikkein tärkein ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tähän pohjautuu hyvin voimakkaasti syvällinen toisiin ihmisiin ja lopulta joukkueeseen tai ryhmään tutustuminen ja samaistuminen.

Yhteenvetona tutkimustuloksista voi todeta, että molemmista kysymyksistä muotoutuu selkeä kärki kysymyksenasettelusta riippuen. Molempien sosiometristen mittausten kautta saatiin kaksi erilaista unelmaviisikkoa kysymysten luonteen mukaan. Joukkueen toimivuuden kannalta on hieno asia, että kärkir ryhmässä tapahtuu vaihtelua kysymysten välillä. Toisaalta myös keskikastissa näkyy jonkin verran vaihtelua eli eri pelaajat näyttävät tärkeytensä tilanteesta riippuen. Toisaalta on hienoa nähdä, että kuinka tarkasti pelaajat tunnistavat oman ja toistensa roolit pelitilanteessa ja joukkue toiminnassa yleisemminkin. Ryhmän sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvat ilmiöt näyttävät olevan selkeästi tunnistettavissa tämän tutkimusjoukon kohdalla.

5.5 Yhteenveto

Yhteenvetona voi todeta, että haastattelulomakkeella saatiin tarkkoja ja yksityiskohtaisia tutkimustuloksia tämän tutkimusjoukon kohdalla. Siten haastattelulomake näyttöytyy oikeana valintana tälle tutkimusjoukolle. Erilaisten kysymysten kautta on saatu pääasiallisesti laadukkaita vastauksia ja siten hyvät mahdollisuudet vaihteleville tutkimustuloksille. Tutkimusjoukko paljastui vastauksien perusteella hyvin osaavaksi ja analyttiseksi. Tämä antoi lisäarvoa varsinaisiin tutkimustuloksiin. Tutkittavien vastaukset tulevat suoraan heidän kokemuksista ja käsityksistä. Koemme tärkeäksi tutkimuksen luotettavuuden kannalta, että emme ole läsnäolollamme vaikuttaneet mitenkään tutkittavien vastauksiin.

Tulokset kuvaavat joukkueen ja yksilön näkökulmasta sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä joukkueurheilussa. Tavoitteellisessa urheilujoukkueessa erityisesti kavereiden merkitys ja sitoutuneisuus korostuvat vastauksissa suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Pelaajat arvioivat tarkasti kokemusten ja käsitysten avulla joukkueurheilussa tarvittavia sosiaalisia taitoja sekä myös pelaajien roolia joukkueessa. Tarkempia ja syvällisempiä ajatuksia tutkimustuloksista löytyy pohdinta ja johtopäätökset osiossa.

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Joukkueurheiluun liittyy laaja kirjo sosiaalisia tilanteita ja vuorovaikutteista yhteistoiminnallisuutta. Ryhmätoiminnassa näitä tilanteita on jatkuvasti ja ne luovat mahdollisuuden sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Sosiaalisia taitoja tarvitaan käytännössä kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Seuraavaksi pohdimme saatuja tutkimustuloksia joukkueurheilukontekstissa.

Tämän tutkimuksen tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta yksi tekijä on ylitse muiden. Tutkimustuloksista ilmenee useaan kertaan, että sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttava tärkein tekijä on kaverit, vertaiset ja ystävät. Kaverit vaikuttavat myös siihen, miksi joukkueurheilun pariin päädytään ja miksi sitä halutaan harrastaa. Joukkueurheiluun päädytään usein kavereiden kautta ja joukkueurheilusta saadaan myös uusia kavereita eli kavereiden sosiaalinen merkitys on äärimmäisen tärkeä.

Juuri tämän tutkimusjoukon kohdalla kavereiden merkitys koetaan todella tärkeäksi. Perheellä ja sukulaisilla on taustamuuttujina jonkin verran merkitystä joukkueurheilemiselle. Perheen merkitys on ymmärrettävästi huomattava, sillä he käyttävät paljon aikaa joukkueurheilijan kuljettamiseen, kannustamiseen, varuste- ja ruokahuoltoon. Toki ajallisen satsumisen ohella taloudelliset resurssit määrittävät pitkälti sitä, että onko joukkueurheileminen ylipäättään mahdollista. Nämä tekijät jäävät vähäiselle huomiolle tutkimustuloksissa.

Ne ihmiset, joiden kanssa vietetään eniten aikaa vaikuttavat liikuntaharrastuksen valintaan. Joukkueurheilussa tapahtuu sosiaalista mallintamista vertaisten kesken ja siksi kavereiden merkitys korostuu huomattavasti tässä tutkimuksessa. Tämä on selkeästi poikkeava tulos liikuntaneuvoston (2015) tutkimustuloksiin nähden, jossa tutkittiin saman ikäisiä henkilöitä. Siinä tutkimuksessa kavereiden saamisen ja heidän kanssaan ajanviettämisen merkitys koettiin huomattavasti alhaisemmaksi. Tavoitteellisessa joukkueurheilussa ryhmän ja yksilöiden merkitys näyttäytyy erittäin tärkeänä ja ryhmä on hyvin kiinteä sekä kaverillinen. Tutkimustulos tästä asiasta tämän ryhmän kohdalla kertoo, että ryhmän ja kavereiden vaikutus sekä siitä muodostuva yhteisöllisyys on hyvin oleellisessa asemassa juuri tämän tutkimusjoukon kohdalla. Tämä viittaa korkeaan ryhmän koheesioon ja antaa suurta arvoa urheilujoukkueelle sekä sen jäsenille. Johtopäätöksenä tästä huomaa, että jokainen joukkue, ryhmä ja yksilö on ainutlaatuinen ja erilainen, eikä ryhmäkohtaiset tutkimustulokset ole suoraan yleistettävissä toisiin ryhmiin ja yksilöihin. Kuitenkin poikkeavat tutkimustu-

lokset ryhmän ja kavereiden merkityksestä kertovat, että omaehtoisen harrastuksen piirissä ihmissuhteet ovat huomattavan keskeisessä asemassa.

Joukkueurheilijat ilmaisivat itsensä hyvin motivoituneeksi ja sitoutuneeksi joukkueen toimintaan. Joukkueurheilussa käytetään sosiaalisia taitoja, kun toimitaan yhteistyössä kavereiden ja ystävien kanssa. Tutkittavat kokevat joukkueen tärkeäksi ja yksi heistä luonnehti joukkuetta ”toiseksi perheeksi”. Tutkittavat ajattelevat, että joukkueurheilussa koetaan liikunnan iloa ja riemua. Liikunnan ilon ja riemun yhteydessä sosiaaliset taidot kehittyvät yhteistyön keinoin. Nimenomaan yhteistyö nähdään joukkueurheilun tärkeimmäksi opiksi, sillä jopa yli 70 % tutkittavista korostaa yhteistyön merkitystä. Johtopäätöksenä on havaittavissa, että joukkueurheilussa sosiaalisten taitojen muodostuminen, kehittyminen ja oppiminen tapahtuvat yhteistyössä kavereiden kanssa. Joukkueurheilusta opittavat yhteistyö- ja tiimityöskentelytaidot ovat tärkeää sosiaalista pääomaa tulevaisuutta ajatellen. Näitä taitoja tarvitaan käytännössä kaikilla elämän osa-alueilla ihmissuhteissa, koulumaailmassa ja työelämässä.

Yhteistyössä opittavien ja kehittyvien sosiaalisten taitojen kirjo näkyy tutkimustuloksissa laajana. Tutkimustulosten perusteella tietyt taidot ja arvot koettiin erityisen tärkeiksi. Tutkittavat ilmaisivat joukkueurheilussa opittavista sosiaalisista taidoista tärkeimmiksi taidon olla toisten ihmisten seurassa, ohjeiden noudattamisen, kuuntelemisen ja keskustelemisen. Joukkueurheilijat tunnistavat ja tunnustavat selkeästi neljä keskeistä sosiaalista perustaitoa. Nämä taidot vaikuttavat perusarvoille, mutta itseasiassa nämä sosiaaliset taidot ovat hyvin tärkeitä arkielämässä. Joukkueurheilu antaa hyvät edellytykset sosiaaliselle kanssakäymiselle ja antaa vankan pohjan sosiaalisten perustaitojen oppimiselle ja käyttämiselle tulevaisuudessa.

Tutkimustulokset osoittavat, että liikunnan terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavat tekijät on arvostettuja ja niitä pidetään yhtenä tärkeänä syynä liikunnan harrastamiselle. Terveys- ja hyvinvointitekijät tunnistetaan tämän tutkimusjoukon kohdalla ja se myös yhdistyy liikunnasta saatavaan iloon ja riemuun. Terveys- ja hyvinvointitekijät ovat yksi urheilun harrastamisen syy, vaikkakin se on luonteeltaan toissijainen tekijä. Joukkueurheilussa kavereiden ja joukkueen sekä urheilullisten ja kilpailullisten tavoitteiden merkitys näyttäytyy tärkeimpänä. Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (2013) yli puolet vastaajista pitivät liikunnan iloa ja terveys- ja hyvinvointitekijöitä tärkeänä. Nämä tutkimustulokset osoittavat, että

nämä tekijät tiedostetaan ja niitä arvostetaan liikunnan harrastajien keskuudessa. Nämä tutkimustulokset ovat samoilla linjoilla myös saamiemme tutkimustulosten kanssa.

Joukkueurheilussa kohdataan myös ongelmia ja haasteita pelaajien välisissä suhteissa. Tutkimustuloksista selviää, että tämän joukkueen toimintaan kielteisesti vaikuttavia tekijöitä ovat kiusaaminen, haukkuminen, riidat ja erimielisyydet. Näiden tekijöiden kuvaillaan olevan huonon joukkueen tunnuspiirteitä ja vaikuttavan alentavasti joukkuehenkeen. Pelaajien vastauksien perusteella heidän joukkuehengen keskiarvo on 6,7 asteikolla 1–10. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että kyseisessä joukkueessa on huono joukkuehenki. Kuitenkin sitoutuneelle ja tavoitteelliselle joukkueelle tämä keskiarvo vaikuttaa melko alhaiselle. Eli tutkimusjoukon pelaajien välisissä suhteissa on parantamisen varaa. Tärkeä tutkimustulos saatiin pelaajien sitoutumisesta joukkueen toimintaan, sillä sen keskiarvo on 8,8 asteikolla 1–10. Tämä kertoo korkeasta motivaatiosta ja voimakkaasta sitoutumisesta joukkueurheiluun. Se luo myös pohjan joukkuehengen kohentumiselle. Yksilöiden vaikutusmahdollisuudet ovat vähemmän merkittävät joukkueurheilussa. Johtopäätöksenä tästä voi todeta, että joukkueurheilijoille joukkue ja sen etu on aina numero yksi.

Pelaajien koetun roolin tunnistaminen ja toisten pelaajien roolin merkitys analysoitiin hyvin yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Pelaajat tunnistavat yksilöt joukkueen keskeltä. Pelaajien rooleista tunnistettiin selvästi, että kuka pelaaja on tärkeä yleisesti joukkueen toiminnan kannalta ja ketkä ovat tärkeitä puolestaan tiukassa pelitilanteessa. Sosiometrisessä mittauksessa esimerkiksi Matti mainittiin yleisellä tasolla tärkeäksi 7 kertaa ja tiukassa pelitilanteessa hän ei saanut yhtään mainintaa. Puolestaan Valtteri sai tiukassa pelitilanteessa 9 mainintaa ja yleisellä tasolla hänen tärkeys mainittiin ainoastaan kahdesti. Toisaalta Janne mainittiin yleisesti tärkeäksi pelaajaksi 11 kertaa ja tiukassa pelitilanteessa hän sai 10 mainintaa. Tämä osoittaa pelaajien analyttistä roolien tunnistamista ja toisaalta kertoo pelaajien erilaisuudesta sekä ainutlaatuisuudesta. Jotkut ovat sosiaalisesti ja yhteishengen kannalta tärkeitä pelaajia, kun taas toiset ovat merkityksellisiä ja tuloksellisia ratkaisijahenkilöitä. Joukkueessa jokainen pelaaja on tärkeä ja kullekin pelaajalle löytyy rooli ja merkitys. Yleisesti ryhmätoiminnassa kaikilla yksilöillä on merkitystä ja osaamisalueet ovat vaihtelevia ja erilaisia, mutta ne ovat juuri ryhmätoiminnan rikkaus sekä tuovat moninaisuutta ryhmän toimintakulttuuriin.

Tutkimustulokset ja johtopäätökset ilmentävät osuvasti joukkueurheilun monimuotoisuutta. Joukkueurheilun merkitykset sosiaalisten taitojen kehittymiselle ovat erittäin huomatta-

via. Ne liittyvät aina joukkueen jäsenten välisiin suhteisiin ja ryhmätoimintaan. Sosiaalisten taitojen omaksuminen ja kehittyminen tapahtuu dynaamisesti vuorovaikutuksessa kavereiden kanssa. Joukkueurheilu on merkittävä tekijä, joka tarjoaa monipuolisen alustan kehittämiseen, kasvua ja oppia tietoja ja taitoja. Se tukee koulussa opittavia kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Erityistä merkitystä tuovat kaverit, ystävät ja luontaisen motivoitunut tiimityöskentely kiinnostavan sekä yksilölle merkityksellisen harrastuksen parissa. Koulumaailmassa ryhmätyöskentely on usein ennalta suunniteltua ja opettajan organisoimaa. Nuorten joukkueurheilijoiden kohdalla yhteistyö on omaan motivaatioon ja sitoutumiseen pohjautuvaa sekä itseohjautuvaa toimintaa. Tämä lisää syvällisempää kiinnostusta omaa ryhmää ja sen toimintaa kohtaan sekä opettaa kunnioittamaan jokaista ryhmän jäsentä.

Joka tapauksessa yhteisöllinen liikuntaharrastuneisuus on suuressa suosiossa lasten ja nuorten keskuudessa suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Liikunta ja urheilu ovat joillekin hyvin keskeinen asia elämässä ja taas toisille vähemmän merkityksellistä, vaikka siihen olisi mahdollisuus. Liikunta voidaan nähdä yhtenä vahvana alueena, jonka kautta oma elämäntapa tuodaan esille. Liikunnan kautta yksilö voi ilmaista itseään. (Vuolle 2000, 31.) Joukkueurheilussa myös yksilön identiteettityö tapahtuu yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa kavereiden kanssa. Joukkueurheilussa ja organisoidussa urheilussa yleisesti ottaen on tai ainakin olisi tärkeintä vastata harrastajien valtaväestön tarpeisiin.

Odotamme innolla, että kuinka urheiluseurat lähtevät reagoimaan nyky-yhteiskunnan haasteisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin. Toisaalta on kiinnostavaa seurata tulevaisuudessa urheiluseurojen yksilöllisen sosiaalisen kehityksen tukemista ja yhteistyötä kodin ja koulun kanssa. Jatkotutkimusaiheina olisi mielenkiintoista saada tutkimustietoa sosiaalisten taitojen kehittymisestä joukkueurheilussa valmentajan näkökulmasta. Olisi myös kiinnostavaa saada jatkotutkimus joukkueurheilijoiden psyykkisestä valmennuksesta ja siihen liittyvistä prosesseista joukkueurheilussa. Toki olisi inspiroivaa nähdä kuinka koululuokka tukee sosiaalisten taitojen kehittymistä ja miten siihen liittyvät sosiaaliset prosessit ovat yhteydessä joukkueurheiluun. Opettajan roolia ryhmäytymisessä ja sosiaalisten taitojen kehittämisen tukemisessa olisi syytä tutkia syvällisesti, sillä kaikki lapset ja nuoret osallistuvat perusopetukseen, muttei välttämättä urheiluseuratoimintaan.

7 LÄHTEET

Aarresola, O. 2014. Lasten urheilun yhteiskunnallinen ja kulttuurinen toimintaympäristö. Teoksessa Asiantuntijatyö urheilijan polun lapsuusvaiheen määrittelemiseksi tutkimustiedon pohjalta 2012. Helsinki: Edita Prima Oy.

Aho, S. & Laine, K. 2004. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Anttila, P. 2005. Ilmaisuihin, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: AKATIIMI OY.

Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. Teoksessa Richardsson, J. Handbook of theory and research of the sociology of education. New York: Greenwood press.

Burr, V. 2004. *Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä*. Suomentanut: Jyrki Vainonen. Jyväskylä: Gummerus.

Eichberg, H. 2004. Urheilun etiikka ja moraali. Teoksessa Pelit ja kentät. Kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta (toim.) Kalervo Ilmanen. Tampere: Domus Offset.

Eisenberg, N., Vaughan, J. & Hofer, C. 2009. Temperament, Self-Regulation, and Peer Social Competence. Teoksessa: Rubin, K.H., Bukowski, W.M. & Laursen, B. (toim.) Handbook of Peer Interactions, Relationships and Groups. New York: The Guildford Press.

Elonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampere University.

Heinilä, K. 1986. Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa. Tutkimuksia 38/1986. Jyväskylän yliopisto.

Himberg, L. & Jauhiainen, R. 2007. *Suhteita: Minä, me ja muut*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus.

Huhta, H. & Nipuli, S. 2011. Askelmerkkejä lasten ja nuorten nykyaikaiseen kilpaurheiluun. *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuori Suomi verkkojulkaisuja 40*.

- Hämäläinen, K. 2012. Valmentajan merkitys ja rooli. Teoksessa *Asiantuntijatyö urheilijan polun lapsuusvaiheen määrittelemiseksi tutkimustiedon pohjalta*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. *Ryhmäilmiö*. Helsinki: WSOY.
- Kaipio, K. 1995. Yhteisöllisyys kasvatuksessa. Yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytännön soveltaminen. Jyväskylä University.
- Kantomaa, M., Syväoja, H. & Tammelin, T. 2013. *Liikunta – hyödyntämätön voimavara oppimisessa ja opettamisessa? Liikunta & Tiede* (50)(4), 12–17. Haettu osoitteesta: http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt413_12-17_lowres.pdf
- Kaski, S. 2006. *Valmentautumisen psykologia kilpa- ja huippu-urheilussa*. Helsinki: Edita.
- Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2011. Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. Juva: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.
- Kent, G. 2000. Ethical principles. Teoksessa Burton, D. (toim.) *Research Training for Social Scientists*. SAGE publications: London.
- Kerola, K. & Kujanpää, S. 2009. *Sosiaalisten vaikeuksien lievittäminen*. Juva: PS-Kustannus.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. (toim.) Aaltola, J & Valli, R. *Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kokko, S. 2013. Liikuntakasvatus organisoidussa urheilussa. Teoksessa T. Jaakkola., J. Liukkonen & A. Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kopakkala, A. 2011. *Porukka, jengi, tiimi ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Helsinki: Edita.
- Koski, P. 2015. Liikunnan merkitykset. (toim.) Kokko, S. & Hämylä, R. *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2.
- Kuorelahti, M., Lappalainen, K. & Viitala, R. 2012. Sosioemotionaalinen kompetenssi ja osallisuuden kokemus. Teoksessa: Jahnukainen, M. *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino.

Lahikainen, A. & Pirttilä-Backman, A-M. 2004. *Sosiaalipsykologian perusteet*. Helsinki: Otava.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Liikuntatutkimus 2009-2010 - Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisusarja 7/2010. Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry.

Luukkainen, O. 2004. Opettajuus – Ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä? Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos.

Lämsä, J. & Mäenpää, P. 2013. Urheiluseurat valintavaiheen toimijana. Teoksessa Mononen, K., Aarresola, O., Sarkkinen, P., Finni, J., Kalaja, S., Härkönen, A. & Pirttimäki, M. (toim.) *Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä 2014*. Helsinki: KIHUn julkaisusarja, nro 46.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Myllyniemi, S. & Berg, P. 2013. NUORIA LIIKKEELLÄ! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013.

Nauert, R. 2010. *Physical Activity Helps Improve Social Skills*. Newbury port, MA. Psych Central. Haettu osoitteesta: <http://psychcentral.com/news/2010/03/15/physical-activity-helps-improve-social-skills/12120.html>

Palomäki, S., Huotari, P. & Kokko, S. 2015. Vanhemmat ja kaverit liikuntaharrastuksen tukena. (toim.) Kokko, S. & Hämylä, R. *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2.

Peltomaa, H. & Mattila, A. 2006. *Psykologian verkot käsikirja. Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus*. Opintoverkko. Haettu osoitteesta: http://kirja.psykologia.verkkopolku.com/file.php?a=kirja.psykologia&f=28042006_luku3.pdf

Pitkäranta, A. 2010. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Työkirja. Satakunnan AMK.

- Poikela, E. 2005. Onko sosiaalisen pääoman värillä väliä. Teoksessa Poikela, E (toim.) *Oppiminen ja sosiaalinen pääoma*. Tampere: Tampere University Press.
- Poikkeus, A-M. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. 1997. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H. (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan*. Porvoo: WSOY.
- Ropo, E. 2001. Sosiometriset menetelmät kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. (toim.) Aaltonen, J. & Valli, R. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Rottensteiner, C. 2015. Young Finnish Athletes' Participation in Organized Team Sports. Jyväskylä University.
- Rovio, E., Eskola, J., Kozub, S., Duda, J., & Lintunen, T. 2009. *Can High Group Cohesion Be Harmful? A Case Study of a Junior Ice-Hockey Team*. *Small Group Research* 40(4). 421–435. doi:10.1177/1046496409334359.
- Rovio, E & Lintunen, T. (toim.) Salmi, O. 2009. Ryhmäilmiöt Liikunnassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 163. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Salmela, J. 2006. *Koetun sosiaalisen tuen, pätevyyden, itsearvostuksen ja liikunnan yhteyksiä nuoruusiän kasvuvuosina*. Vaajakoski: Gummerus.
- Salmivalli, C. 2005. *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Keuruu: PS-Kustannus.
- Sarkkinen, P. 2013. Näkökulma valintavaiheen valmentautumiseen kamppailulajeissa. Teoksessa Mononen, K., Aarresola, O., Sarkkinen, P., Finni, J., Kalaja, S., Härkönen, A. & Pirttimäki, M. (toim.) *Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä 2014*. Helsinki: KIHUn julkaisusarja, nro 46.
- Seppänen, R. 2005. Osaaminen, johtaminen ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Poikela Esa (toim.) *Oppiminen ja sosiaalinen pääoma*. Tampere: Tampere University Press.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West-Point.
- Takala, K. 2011. Päiväkotilasten sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen liikuntatuokioiden avulla. Liikuntapedagogiikan lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto.

Telama, R. 2000. Liikunnan merkitys rakentuu elämänkaarella. Teoksessa Haasteena huomisen hyvinvointi. Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? LIKES-tutkimuskeskus. Jyväskylä: PainoPorras Oy.

Tiirikainen, M. & Konu, A. 2013. Miksi lapset ja nuoret katoavat liikunta- ja urheiluseuroista murrosiässä? Teoksessa MIKSI MURROSIKÄINEN LUOPUU LIIKUNNASTA? VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2013:3.

Tiuraniemi, J. 1993. Yksilö, ryhmä, organisaatio. Sosiaalipsykologian perusteita. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku: Painosalama Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. PS-kustannus: Jyväskylä.

Viljanen, E. 1986. Tutkielman tekeminen. Keuruu: Otava Oy.

Vuolle, P. 2000. Liikunnan merkitys rakentuu elämänkaarella. Teoksessa Haasteena huomisen hyvinvointi. Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? LIKES-tutkimuskeskus. Paino Porras Oy, Jyväskylä.

Wentzel, K.R. 2009. Peers and Academic Functioning at School. Teoksessa Rubin, K.H., Bukowski, W.M. & Laursen, B. (toim.) *Handbook of Peer Interactions, Relationships and Groups*. New York: The Guildford Press.

Zacheus, T. 2008. Luonnonmukaisesta arkiliikunnasta liikunnan eriytymiseen. Suomalaiset liikuntasukupolvet ja liikuntakulttuurin muutos. Turun yliopisto.

LIITE 1

Tutkimuslupa-anomus

Hei vanhemmat!

Olemme tekemässä Pro Gradu -tutkimusta Oulun yliopistolla, kasvatustieteen tiedekunnassa. Aiheena on sosiaalisten taitojen kehittyminen joukkueurheilussa. Haluaisimme kerätä aineistoa joukkueelta, jonka toimintaan lapsenne osallistuu. Tutkimuskohteeksi on valittu tavoitteellinen urheilujoukkue. Tutkimukseen osallistuvat urheilijat ovat alle 18-vuotiaita ja siten tarvitaan vanhemman/huoltajan suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Tutkimukseen kerätään aineistoa haastattelulomakkeen avulla. Vastaukset ovat salassapidettäviä ja aineistoa käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimuksesta ei selviä siihen osallistuvia henkilöitä tai joukkuetta. Haastattelulomakkeet tuhoetaan asianmukaisesti tutkimuksen päätteeksi ja tietoja ei luovuteta tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimusaineisto kerätään marraskuun 2015 aikana ja tutkimus valmistuu keväällä 2016.

Jos teillä herää kysymyksiä tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse.

Pelaajan nimi: _____

Saa osallistua ☐ tutkimukseen

Ei osallistu ☐ tutkimukseen

Vanhemman/huoltajan allekirjoitus:

Nimenselvennys:

Ystävällisin terveisin,

Niklas Kärkkäinen (niklas.karkkainen@student oulu.fi)

Miikka Mettovaara (miikka.mettovaara@gmail.com)

LIITE 2

Haastattelulomake

Joukkueurheilu on ryhmässä tapahtuvaa vuorovaikutuksellista toimintaa. Joukkueurheilussa ollaan vuorovaikutteisesti tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa.

Kuinka kauan olet harrastanut joukkueurheilua? (Rastita)

(Kaikki joukkuelajit huomioiden)

1-3 vuotta	
4-7 vuotta	
8-10 vuotta	
>10 vuotta	

Mikä on vaikuttanut siihen, että olet päätenyt joukkueurheilun pariin?

Mitä olet oppinut joukkueurheilusta?

Millaisia sosiaalisia perustaitoja joukkueessa toimiessa tarvitaan? (Sosiaalisia perustaitoja ovat kuuntelu, keskustelun aloittaminen ja jatkaminen, kysymysten esittäminen, avun pyytäminen, kiittäminen, ohjeiden noudattaminen, kohteliaisuuksien esittäminen ja vastaanottaminen sekä taito olla toisten seurassa jne.)

[illegible]

[illegible]

Kuinka helpoksi koet keskustelemisen kaikkien joukkueen jäsenten kanssa? (asteikko 1-10)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Millaisena näet oman roolisi joukkueen jäsenenä? (**Outsider** = Olen ulkopuolinen, en koe olevani osa tätä joukkuetta. **Vakio-osallistuja** = Osallistun joukkueen yhteisiin tapahtumiin, olen normaali rivimies enkä erotu massasta. **Insider** = sisäpiiriläinen. **Leader** = Johdohahmo, joukkueen ehdotonta eliittiä.)

Outsider	
Vakio-osallistuja	
Insider	
Leader	

Kuvittele itsesi tiukassa pelitilanteessa. Mikä olisi unelmakentällinen teidän joukkueesta tällaisessa tilanteessa? Nimeä unelmaviisikko. (Viisi pelaajaa)

Millainen on huono joukkue? (Millaisia kokemuksia ja ajatuksia omasta tai toisista joukkueista)

Minkälaisia ongelmia olet kohdannut joukkueen jäsenten välisissä suhteissa? (Omissa joukkueissa tai toisissa/toisten joukkueessa)

Kuinka paljon pystyt omasta mielestäsi vaikuttamaan joukkueen toimintaan? Rastita sopivin vaihtoehto.

Toiminnallasi ja suorituksillasi

[illegible]

Vuorovaikutuksella ja keskustelemalla

[illegible]

Kuinka sitoutunut olet kaikkeen joukkueen toimintaan? (kuivaharjoitukset, jääharjoitukset, pelit, pelimatkat, turnaukset, palaverit, talkoot ym.) (asteikko 1-10) Rastita sopivin vaihtoehto.

[illegible]

Miksi suosittelisit joukkueurheilun aloittamista sellaisille koulukavereillesi, jotka eivät harrasta joukkueurheilua tai jotka liikkuvat vähän?

Kuinka usein olet vapaa-ajalla tekemisissä joukkuekavereiden kanssa?

Kiitos vastauksestasi! 😊

